

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

26 ianuarie - 1 februarie 2005
(Anul XXXVIII)

3

11 961

■ meridiane

m e m o r i i

**Marcel
Reich-Ranicki**

*Viața mea
(fragmente)*

În traducerea
lui
**Alexandru
Șahighian**

paginile

26
27

■ literatură

**Nuvela
Desfășurarea de
Marin Preda
între Ana Pauker
și Gheorghiu-Dej**

un articol de
Cornel Ungureanu

paginile

10
11

Marin Preda, tânăr

■ meridiane

**Marina
Tarkovskaia**

Dulapul

Traducere de
Carmen Brăgaru

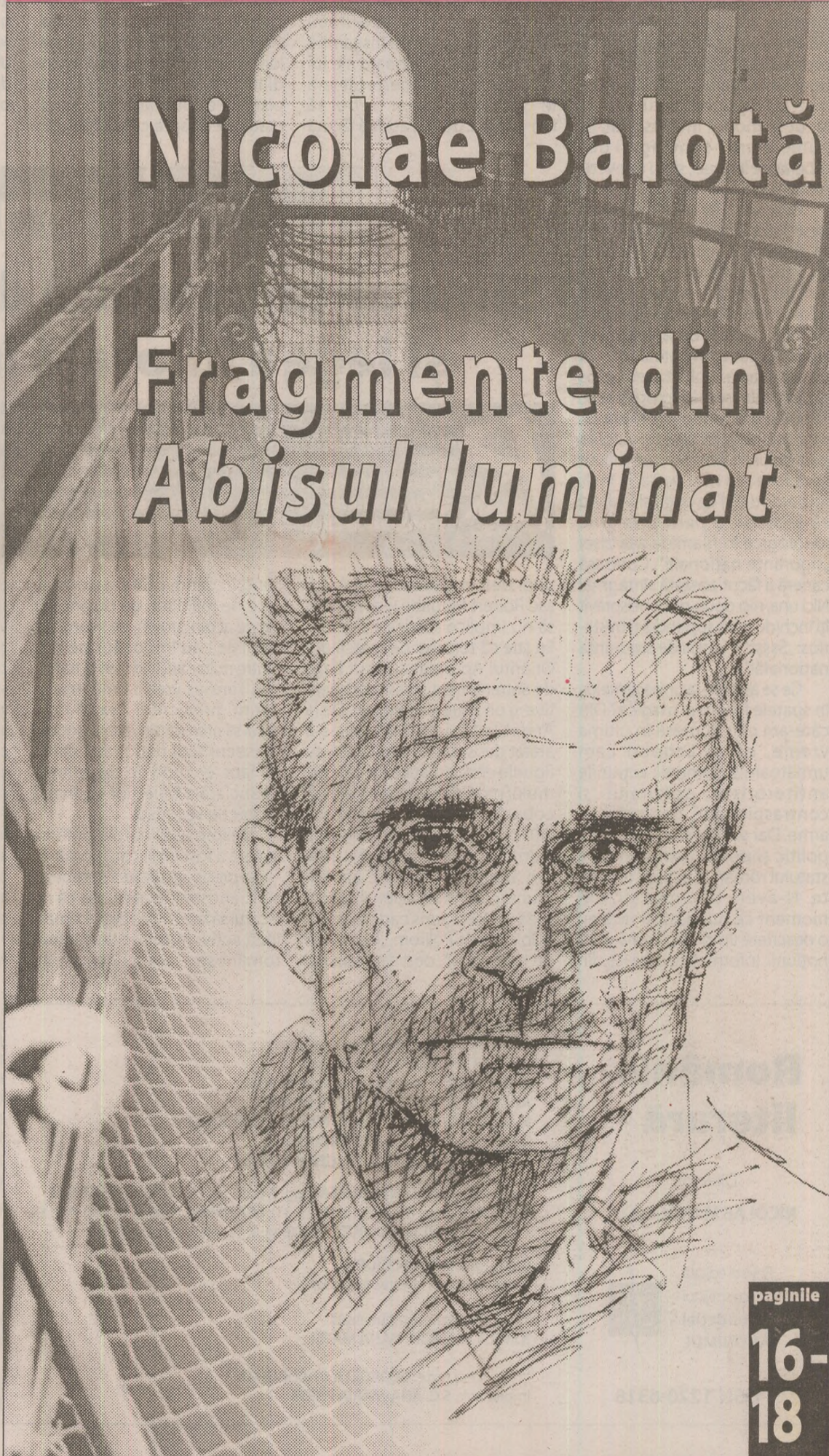
pagina

28

Nicolae Balotă

**Fragmente din
Abisul luminat**

paginile

16-
18

Oricum ar fi fost ele, e inadmisibil ca o persoană devenită vulnerabilă din cauza Securității să fie numită în poziția de șef al structurii succesive a acesteia. Nu e vorba doar de inevitabilele sechele psihologice ale oricui a avut de-a face cu Securitatea (și se înțelege că dl. Timofte a avut), ci și din cauza unei posibile agende ascunse în raport cu sinistra instituție. Presupunând, prin absurd, că dl. Timofte ar fi dorit distrugerea „brațului înarmat” al PCR, acest lucru trebuia făcut la modul impersonal, în numele unei convingeri democratice limpezi, și nu ca eventuală răzbunare.

Oricum, la platitudinea pesedelor, la orizontul jos la care se desfășoară lucrurile în tabăra iliesciană astfel de considerații sunt pură sofisticare. Radu Timofte a fost numit în funcție pe bază politică, și tot pe bază politică și-a desfășurat activitatea. Nici un mister în asta. Soldat credincios al partidului și-al ideologiei sale, Timofte și-a îndeplinit misia cu o rară abnegație față de valorile partidului-mafiot din care a făcut și va face din nou parte. E, însă, impardonabil ca același individ să-și drapeze *parti-pris*-urile ideologice în hlamida așa-zisei „siguranțe naționale”. Curioasă carieră a făcut această sintagmă! Nici una, nici două, orice neisprăvit îți închide gura șoptindu-ți misterios: „Șșșș! E vorba de siguranța națională!”

Ce se ascunde, la urma urmelor, în spatele formulei magice? Din câte-am citit în presă în ultima vreme, ea ar acoperi cam următoarele domenii: acțiunile antiteroriste, spionajul și contraspionajul, comerțul cu arme. Dar și, cine știe, asasinatul politic și posibila angrenare a statului român în acțiuni teroriste. N-avem de unde ști, din moment ce nu găsești nicăieri o descriere limpede a sensurilor noțiunii. Informațiile care ies din

când în când la suprafață arată că Securitatea lui Dej-Ceausescu nu era străină nici de fapte unanim condamnate de lumea civilizată. Vezi cazul Carlos și aruncarea în aer a sediului „Europei libere”.

Să le luăm, însă, pe rând, cu precizarea că e vorba de Securitatea de dinainte de 1989. Din fericire, România a fost ferită de atentate de tip terorist pe propriul său teritoriu. Dar asta nu înseamnă că prietenile deocheate ale lui Ceausescu n-au amestecat țara în istorii de care-ar trebui să fim rușinați. Curtea asiduă făcută

Imre Nagy, o senzațională radiografie a evenimentelor post-Budapesta. Pentru cei curioși, se lămurește, în fine, și implicarea lui Valter – în epocă, Walter – Roman în această răfuială între comuniști.)

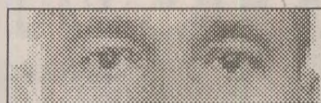
Comerțul cu arme a constituit una din ocupațiile lucrative de prim ordin ale tuturor țărilor blocului comunist – dar nu numai. Cine erau destinatarii produselor? Ghici, ghicitoarea mea! Unele dintre țările unde se trimiteau pistoalele automate de la Cugir erau cele despre care aflăm, din

migrat în zona afacerilor și a politicului – ar avea multe de spus despre enigmaticele întunecate ale anilor șaptezeci-optzeci. Legăturile fierbinți dintre Carlos șacalul și capi ai Securității sunt ample documentate de agențiile de presă și de publicațiile din Occident. La ce mai folosește pudibonderia aceasta grețoasă, dacă nu la acoperirea regizorilor și actorilor mânați de ură anti-occidentală? Și, din nou: de ce să devenim cu toții complicitii unor astfel de atrocități?

În ce privește gogorița marelui

ria prin care indivizi ce se știu cu musca pe căciulă încearcă să blocheze accesul la dovezile ticăloșiei lor. Aura de „instituție patriotică” s-ar prăbuși cât ai zice pește, lăsând locul unui infernal alcătuit din activitatea de poliție politică sută la sută a Securității. Sunt convins că absolut toți „profesioniștii” lui Drăghici și Postelnicu au fost, într-un fel sau altul, mânjiți. N-aveau cum să se sustragă înseși esenței aparatului gândit exclusiv pentru a fi asmuțit asupra cetățenilor țării. Degeaba spun că ei s-au ocupat de lucruri fine la Paris sau la Londra: până să fi ajuns acolo, erau obligați să treacă prin spațiul nămolos al „dobândirii meseriei”.

A fi campionul unei atari înțelegeri a ideii de „siguranță națională” înseamnă a face din noi toți prizonierii unei haite pătate. Cunoscut destui români care se simt jigniți în chiar ideea lor de român că, prin metode politice josnice promovate în ultimii cincisprezece ani, girăm enorme ilegalități ale unei clici criminale și hrăpărețe. Aici stă tot chichirezul refuzului de a transmite CNSAS dosarele Securității. Există încă prea mulți cetățeni cu influență în partide, în biserică, în administrație despre care am afla lucruri înspăimântătoare. Dacă Radu Timofte înțelege să fie, până dincolo de limita rațiunii, apărătorul lor, îl privește. Dar nu înțeleg cum de n-a fost demis în următorul minut în care a avut enorma insolentă de-a trimite scrisoarea prin care refuză, în numele „legalității” de partid, să aplice legea: legea votată de parlament, în care se spune limpede că proprietarul de drept al arhivelor Securității devine CNSAS, și legea morală pur și simplu. E drept că a le pomeni pesedelor și apărătorilor acestora de moralitate e ca și cum ai da cu tămâie în bârlogul împielitului. ■

**contrafort
de Mircea Mihaies**

Siguranța-nstelată deasupra și legea imorală în noi

Radu Timofte e-un pesedist de frunte. Înainte de-a fi poposit în partidul mafiot al lui Iliescu a lucrat ca ofițer de armată. Din motive încă neelucidate, tovarășii de arme l-au dat afară. Multă vreme, s-a vehiculat informația că motivul eliminării ar fi fost colaborarea cu KGB-ul. Timofte a explicat că lucrurile stăteau cu totul altfel: și anume, că o rudă apropiată emigrase în Occident, ceea ce-l făcea incompatibil cu statutul de ofițer al statului comunist român.

unor demenți precum Idi Amin sau Robert Mugabe n-avea cum să nu implice serviciile secrete. Se știe că teroriști de marcă din Orientul Apropiat au avut baze de antrenament și case conspirative și pe plaiurile Miorîței. De la Arafat la Gadaffi, România s-a arătat deosebit de ospitalieră cu figurile emblematice ale terorismului mondial. Iar dacă vrem să coborâm mai mult, până în anii '50, constatăm că pe teritoriul românesc se reglau și unele din afacerile murdare ale comunismului internațional. (Recomad în acest sens cartea recent publicată de Polirom, „Însemnări de la Snagov”, dedicată cazului

când în când, că ne datorează sute de milioane de dolari. Dar tot de acolo provin, se zvonește, banii ce i-au îmbogățit pe unii dintre milionarii în dolari ai tranziției. Tare-aș vrea să mă înșel – dar nu prea cred! Așa că nu e cazul să ni se tot servească gogoșa „securității naționale” când, de fapt, e vorba de securitatea financiară a băieților cu înaltă protecție securistă.

Despre asasinatelor politice în care a fost implicată România – mai precis: Securitatea – vorbește suficient străinătatea, așa că nu e cazul să facem pe struții. Oamenii încă activi în serviciile secrete românești – atunci când n-au

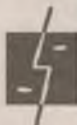
profesionalism al celor care-au spionat și „contraspionat” pentru țară, să fim serioși! Dacă rezultatul „furtului de tehnologie” e cel pe care l-am văzut cu toții în 1989 – o industrie care vândută la fier vechi era mai rentabilă decât atunci când producea –, ar fi preferabil să ne ascundem în găuri de șoarece și să nu mai deschidem gura în vecii vecilor. A vorbi de „siguranță națională” în acești termeni înseamnă a accepta că țara ta a făcut imense porcării. Și, mai grav, că le-a făcut împotriva interesului propriului popor.

În realitate, „siguranța națională” nu e altceva decât șmeche-

**România
literară®**

Director:
NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

ISSN 1220-6318

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
OANA MATEI - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINULESCU.
Redactori asociați: **IOANA PĂRVULESCU,**
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: **CONSTANȚA BUZEA** (pag. 2, 8, 21, 24, 25, 28, 30, 32), **SIMONA GALAȚCHI** (pag. 1, 3, 5, 6, 15, 26, 27, 31), **ECATERINA IONESCU** (pag. 4, 7, 10, 11, 12, 13, 19, 22), **NINA PRUTEANU** (pag. 9, 14, 16, 17, 18, 20, 23, 29).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**
Tema numărului: *Despre închidere*

Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**
Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, RO87BRDE445SV11989444450 (USD) și RO87BRDE445SV11920914450 (EUR).
CORNELIU IONESCU (director administrativ), **MIRONA LAUDĂ** (economist principal), **GHEORGHE VLĂDAN** (difuzare, tel. 212.79.86).
Secretariat: **SOFIA VLĂDAN.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista *România literară* este editată de Fundația *România literară* cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

Năsterea și configurarea Europei este o carte menită să răspundă la o serie de întrebări inevitabile în contextul încheierii negocierilor de aderare a României la Uniunea Europeană și al fixării anului 2007 ca an al integrării depline. Ce este Europa, dincolo de expresia geografică? Există un „spirit european” și cum se manifestă el? De ce trebuie, după o istorie zbuciumată ce avea ca țintă formarea statelor naționale, să se transforme „bătrânul continent” într-o entitate unitară pe toate planurile și din toate perspectivele? Cum se va realiza o asemenea întreprindere și ce consecințe va avea pentru grupurile etnice implicate, grupuri deosebite cultural, religios, economic? Cât de extinsă ar trebui să fie organizația, ce puteri va avea și cum vor funcționa ele? Întrebările sunt legitime pentru că formarea UE încheie o istorie multimilenară de conflicte politice, economice, culturale și religioase, culminând cu bătăliile „sângerosului secol XX”, bătălii provocate de Europa și întinse la nivelul planetei. Și desigur, ca o întrebare-colar, dacă acest hegelian „sfârșit al istoriei” se va produce, cum va arăta lumea, mapamondul, ținând cont de faptul că ea a fost mereu influențată de „vechea Europă”, cea a statelor și națiunilor, a intereselor divergente și a culturilor exclusiviste, a personalităților de bază distincte, transplantate – ca urmare a expansionismului european – pe „soluri” specifice, autonome, uneori fără legătură între ele?

Acestor întrebări și altora, decurgând din posibilele răspunsuri, încearcă să le dea de capăt profesorul Gheorghe Ceașescu în sinteza pomenită. *Năsterea și configurarea Europei* nu este un eseu despre necesitatea făuririi UE ca pol de stabilitate pentru „religiosul secol XXI”, ci o lucrare didactică, admirabil concepută, pe „istoria problemei”, de la apariția ei până în prezent, de la inventarul rezolvărilor propuse în timp, până la concluzia finală, de stringentă actualitate, ce se concretizează în construcția pe care, oricum ar evolua politic, România n-o poate ocoli. De altfel, autorul își încheie demersul cu o pledoarie despre vocația europeană a poporului român, vocație justificată nu numai geografic, prin plasarea în zona de cumpănă a continentului, pe una din axele lui centrale, Dunărea, ci și prin originea lui latină, ce i-a asigurat *continuitatea* pe un teritoriu în care alte etnii au devenit europene, s-au alăturat istoriei vechiului continent la un moment dat, i-au fecundat spiritul cu noi deschideri, fără să-i altereze esența, în epoci în care acesta părea să stagneze. Poporul român nu și-a pierdut niciodată voința reîntoarcerii la originile sale europene, chiar dacă împrejurări vitrege, politice sau economice, ideologii perverse și doctrine alienante i-au frânt tendința naturală de sincronizare cu restul continentului, cu paradigmele culturale prin care acesta s-a definit. Românii, susține Gheorghe Ceașescu, sunt europeni prin origini, prin cultură (în care *grund*-ul european s-a regăsit mereu, în ciuda imixtiunilor în forță ale unor *forma mentis* dominatoare), prin aspirație. Încercările de izolare a lui, justificate inclusiv prin pseudoteorii istorice, de genul tracomaniei propagate de comuniști, au fost sortite eșecului, generând, de fiecare dată, o voință și mai marcată de integrare, de reconectare la matrice.

Dar ce înseamnă Europa și cum s-a născut conceptul definitoriu? Autorul, specialist în limbi clasice, apelează la cele mai vechi texte ale antichității grecești și romane pentru a demonstra în ce măsură un mediu aparte, cel al continentului ce se va numi Europa, a imprimat primelor comunități stabilite aici o devenire aparte, sublimată într-o atitudine specifică față de lume, în mituri fondatoare originale și forme de organizare necunoscute pentru restul lumii. *Cadrul cosmologic*, cum a denumit sociologul Dimitrie Gusti spațiul natural al existenței colectivităților, a impus dobândirea unui sentiment identitar ce transcendea diferențele etnice, înclinațiile tribale. *Spațiul european* a impus și s-a impus celor ce l-au umplut, ducând la apariția

Ce înseamnă Europa?

primelor trăsături definitorii pentru *homo-europaeus*, tendința spre cuprinderea liberă și rațională a lumii, spiritul iscoditor și criticismul, tentația creativității, a acțiunii inovatoare, de adaptare a mediului la nevoile celui ce-l locuiește. Pentru european, pentru spiritul lui, individul, omul, a devenit „măsura tuturor lucrurilor”, scopul istoriei și vehiculul ei. Fenomenul este analizat în capitolul „Apariția spiritului european”, ce surprinde universul *polis*-ului grec, prima formă de organizare participativă din Istorie, al cărui rezultat a fost, dincolo de dinamismul economic fără precedent, o construcție spirituală ce va marca definitiv originalitatea Europei. „Primii filozofi greci au statuat o dată pentru totdeauna două trăsături definitorii ale Europei (...), și anume principiul libertății și ideea de sistem” (p. 38).

O asemenea dezvoltare particulară nu putea să nu ducă la coliziunea cu alte „lumi”, pe care Europa le cercetează și, prin dinamismul său constructiv, le provoacă. *Spațiul* a imprimat, în timp, alte formule de dezvoltare și, implicit, de organizare comunităților extraeuropene. Un mediu prea generos minimizează tentațiile creativității: limitează inovația, stimulând fantezia în dauna raționalității aplicate. Mediul darnic favorizează organizările protocolare, strict ierarhizate, în care individul se pierde, se confundă cu masa dominată de despot, de reprezentantul transcendentului pe pământ. Încă din începuturi, Europa s-a confruntat cu lumea asiatică, indolentă și opulentă, despotică și hedonistă, opacă la iscodirile raționaliste și la libertățile pe care acestea le generează. Grecii, în primul rând Atena, prin ecumenismul ei pragmatic, nu puteau să nu ajungă la confruntarea cu Asia, cu modul ei de producție, materială și spirituală. O confruntare inevitabilă, fundatoare pentru un *topos* cu virtuți identitare, cel al „veșnicului război dintre

Europa și Asia.” De la războiul Troiei până la cuceririle lui Alexandru cel Mare și ale diadochilor săi, Europa a încercat mereu să impună Asiei un model rațional de asumare a realității, o atitudine activă față de mediu. Nu fără primejdia contaminării cu fastul și luxura asiatică, cu universul fantasmatic al spiritualității uriașului continent din Est. Cum s-a întâmplat în lumea elenistică și, apoi, în lumea romană.

Roma a fost, după Gheorghe Ceașescu, al doilea „stâlp” al constituirii Europei. Prin spiritul lor organizatoric, prin dreptul și sistemul lor administrativ, romanii au realizat, pentru prima oară, unificarea reală a Europei, generând după asimilarea culturii grecești – *grundul cultural* care a supraviețuit prin veacuri, prăbușirii imperiului, asaltării lui de către migratori, în Vest, și *orientalizării* lui, în Estul bizantin. Sub romani, Europa și-a continuat confruntarea cu Asia, ca Occident în raport cu Orientul. Și, poate că Occidentul ar fi sucombat tentației asiatică dacă nu ar fi apărut al treilea „stâlp” identitar, creștinismul, reprezentat metaforic de Ierusalim. Creștinismul a constituit o nouă premisă a unificării europene, a regăsirii vocației ecumenice a micului continent ce prelungește Asia și mărginește Africa. *Imperiul spiritual*, pe care Roma apostolică a încercat să îl propage, a fost însă blocat de frângerea Bisericii în occidentală și orientală, de asumarea unui pseudoeuropeism de către „noi Roma”, de sorginte asiatică, aspirând la dominarea lumii concentrate în Europa. Gheorghe Ceașescu analizează sintetic modul în care, în ciuda tentativelor de refacere *imperială* a unității, Europa s-a transformat într-o „Europă a națiunilor”, fracturată de interese divergente, supusă – datorită contradicțiilor din „*interiorul cetății*” – influenței ideologiilor totalitare, devenind un „butoi cu pulbere” al lumii, o sursă de războaie devastatoare, permanente. O Europă astfel slăbită nu putea să nu devină ținta aspirațiilor celei mai mari puteri *asiatice* a lumii moderne, Rusia sovietică, dornică să-și universalizeze modelul social, proiectul uman aberant denumit comunism.

Primejdiile generate de consecințele celui de-al Doilea Război Mondial au împins Europa Occidentală, scăpată de valul „eliberator” sovietic, spre o unire pe care intelectualii europeni au vizat-o, nostalgic, de la Renaștere încoace, dar pe care naționalismul, justificat până la un moment dat al evoluției istorice, a frânat-o și a pervertit-o. *Unitas in diversitate*, noua deviză a unificării Europei nu a devenit posibilă decât după ce factorii politici ai Europei Occidentale (de la restauratorul Franței, Charles de Gaulle, până la întemeietorul Republicii Federale a Germaniei, Konrad Adenauer), au înțeles că dușmăniile endemice între națiuni trebuie să dispară, în primul rând prin realizarea comunității economice (după planurile celebrului gânditor francez Jean Monet) și, apoi, a comunității politice. Uniunea Europeană nu ar fi fost posibilă fără ajutorul Americii, produs al spiritului european și salvator al acestuia, pentru că „New York-ul este mai aproape de Europa decât Smolenskul și Moscova”.

Cum se va finaliza lingvistic, cultural, instituțional și, evident, identitar, noua unitate a Europei? Gheorghe Ceașescu adună toate *documentele* pe care Uniunea le-a produs, documente ce dezvăluie drumul treptat, nu fără ezitări, spre o Europă de-sine-stătătoare, respectându-și valorile diferențiate, comunitățile deosebite, dar armonizate în conviețuire prin instituțiile, dreptul și organizarea comună. O Europă din care România face parte și cu care trebuie să se sincronizeze.

Năsterea și configurarea Europei este o carte extrem de utilă pentru cei ce vor să înțeleagă starea actuală a formării UE și cerințele pe care România trebuie să le îndeplinească pentru a face parte din ea.

Toma ROMAN

Dumitru Țepeneag, *La belle Roumaine*, roman, Pitești, Ed. Paralela 45, 2004. 190 pag.

cărți noi răsfoite de Alex. Ștefănescu

Povestea unei românce, Ana (Hannah, Anne), din Roman, care se expatriază și se stabilește întâi la Berlin, apoi la Paris. Frumoasă, misterioasă, de un erotism provocator, ea cedează ușor bărbaților și se lasă întreținută de ei, exploatăndu-le cu candoare sentimentele. Știind că fiecare bărbat visează să fie un Pygmalion, se preface și mai naivă decât este în realitate și se supune pedagogiei partenerului. În casa unui profesor de filosofie german, Johannes, cercetează cu luare aminte și respect cărțile din bibliotecă.

„Erau mai toate cărți complicate de filosofie, cu un vocabular format din cuvinte lungi cât o coadă la carne în România, cuvinte pe care uneori, deși le descifrai pe jumătate, tot nu le înțelegeai sau – și mai rău! – le înțelegeai exact pe dos. Or, ea, cu germana ei de baltă, ce șanse putea să aibă să priceapă ceva?”

– Nici nemții nu prea înțeleg, o consola Johannes.”

Până la urmă, după mai multe treceri de la un bărbat la altul, aflată la Paris și devenind amanta unui rus, cu numele ortografiat nu se știe de ce „legor” (în loc de „Egor”), Ana este prinsă și strivită în mecanismul unor ambiții masculine pe care nu le înțelege și asupra cărora șiretlicurile ei de fetiță nu mai au efect.

Istoria (picarescă) a Anei se derulează într-un ritm antrenant (deși cuprinde numeroase digresii) și se remarcă prin spiritul de observație al autorului (care descrie precis haina de blana a eroinei, platoul dus de un chelner într-un restaurant, mașinile de pe stradă etc.), ca și prin modul dezinvolt de exprimare. Dumitru Țepeneag a ajuns un maestru al oralității. Cartea pare spusă, nu scrisă, și de aceea se citește (se ascultă) cu plăcere. Ea nu este însă mai mult decât o pălăvrăgeală inteligentă.

Dragoș Trică, *Apatridul*, București, Ed. Mașina de scris, 2005. 304 pag. Mircea A. Diaconu, *Studii și documente bucovinene*, Iași, Ed. Timpul, 2004. 208 pag.

Roman autobiografic, scris de un tânăr arhitect român, Dragoș Trică, stabilit după „mineriada” din 1990

În Germania, unde n-a obținut decât statutul de „apatrid”. Protagonistul romanului, alter-ego al autorului, este arhitectul Decebal Triescu. Experiența dureroasă trăită de acesta (persecutat de regimul comunist, bătut de mineri, tratat cu o indiferență glacială de autoritățile germane) este povestită într-un stil nervos, combinație de sarcasm și poezie, care conferă cărții autenticitate. Autorul se „îneacă” uneori de intensitatea propriei lui trăiri:

„Ce a urmat până la detronarea dictatorului Ceaușescu, în decembrie 1989, a fost agonie. Tragedie. Sărăcie. Spaimă. Degradare. Nedreptate. Inechitate. Parvenism. Foamete. Demagogie. Lamentație. Frig. Bișniță. Întineric. Abrutizare.

Energică și voluntară, cultivată, familiarizată cu munca intelectuală ea izbutește, în schimb, să facă ordine în informațiile privind relațiile lui Lucian Blaga cu familia, cu prietenii și, mai ales, cu autoritățile comuniste, în ultimii săi ani de viață.

Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, mic dicționar enciclopedic, ediția a doua, revăzută și adăugită, Brăila, Ed. Libris, 2004. 464 pag.

Prima ediție a lucrării, apărută în 1993, cuprindea 452 de articole și avea o prefață semnată de Edmond Nicolau, cibernetician și istoric al științei și tehnicii, originar

Buculei (unele deja au), sarcina celor care alcătuiesc enciclopedia națională ar deveni mai ușoară.

Constantin Mohanu, *Fata munților. Basmele și poveștile Loviștei*, București, Academia Română, 2003. 338 pag.

Constantin Mohanu, care a cercetat decenii la rând folclorul din Țara Loviștei, a proiectat o ediție în două volume a creației populare epice culese din această zonă. „Epica populară inclusă în volumele: I. *Fata munților. Basmele și poveștile Loviștei* și II. *Legende, eresuri, credințe populare și povești din Țara Loviștei* – explică autorul – reflectă stadiul în care se găsea eposul popular loviștean în urmă

(multe greu inteligibile), căzând din când în când cu nonșalanță în ridicol. Ea amestecă retorica unei aspirații spre poezie cu neașteptate, stupefiante referințe la viața politică:

„Unde să ne mai ascundem în vacarmul în care nimeni nu ascultă pe nimeni/ fiecare lovește pe fiecare,/ apoi respiră ușuraș [sic!].// Unde să reziți poeme, să scrii?/ Unde să-ți pleci genunchii, să te spovedești/ când slujitorii sunt slugi [?]// E greu să scrii poeme într-un an electoral/ să ignori înghetul” etc. (Nu are miracole nici prietenia).

Vasile Proca, *Povești din Cumania (Cartea Crummei)*, Iași, Ed. Timpul, 2004. 150 pag.

Încercare de a defini, prin mijloace lirice, epice și dramatice România (numită în carte Cumania) Cartea amintește, vag, de ciclul de poeme *La Liliaci* al lui Marin Sorescu. Vasile Proca nu are însă grația artistică a lui Marin Sorescu și se împotmolește, adeseori, în pasta groasă a unui umor din categoria *Vacanța mare*:

„Dodoc – Băi, Cututu, da tîmpii mai ești!// Cine te-o învățat să înhami caii așa?/ Cututu: – Da cum?// Dodoc: – Invers, prostu dracului! Când/ îi mîni, tu trebuie să stai în spatele lor și/ ei se balegă. Tu, nu nu vezi?/ Cututu: – Să nu te bag eu... și ce?/ Adică tu culeg curul găinii de pe un/ hectar de iarbă și nu ești prost, ai?/ Adică avionul acela nu putea ateriza pe curul găinii?”

Dumitru Chioaru, *Dezvoltări în perspectivă. Generația poetică '80 în portrete critice*, București, Ed. Cartea Românească, 2004. 208 pag.

„Portretele critice” ale lui Dumitru Chioaru sunt portrete, dar nu sunt critice. Autorul are în mod evident talent literar. El îi aduce în prim plan, pe rând, pe toți poeții sau preținșii poeți ai generației '80 surprinzându-i în atitudine caracteristice și făcându-i ușor de ținut minte. Dar nu reacționează critic față de textele lor, nu ierarhizează valorile, nu deosebește vocații de impostură. Din cei 47 de poeți menționați în sumarul cărții, 45 nu există în realitate ca poeți, sun ficțiuni ale lui Dumitru Chioaru. ■

Din cei 47 de poeți menționați în sumarul cărții, 45 nu există în realitate...

Resemnare. Corupție. Frustrare. Teroare. Ce-i drept, și speranță.”

Alteori, cu un frison, el descoperă ce distanță există între imaginea lui (adolescentină) despre realitate și realitate:

„Străzile nu sunt nicidecum albastre”, a fost prima constatare a lui Decebal când a ajuns în Occident. Probabil și din dorința de a sugera în acest fel curățenia străzilor germane, părinții lui, care călătoriseră de mai multe ori în Germania, îi descrieseră străzile ca fiind albastre.”

Plin de prospețime, original într-un mod ingenuu, romanul se citește cu interes.

Dorli Blaga, *Tatăl meu, Lucian Blaga*, Cluj-Napoca, Biblioteca Apostrof, 2004. 380 pag.

Carte cu caracter memorialistic, consacrată de Dorli Blaga tatălui ei, Lucian Blaga. Autoarea recurge la evocări propriu-zise, dar și la documente (scrisori, fotografii) pentru a reconstitui secvențe din biografia personajului pe care îl idolatrizează. Neavând suficient talent literar, nu reușește să-l portretizeze într-un mod expresiv și nici să descrie, în concretețea lor, scene de viață sugestive.

din Brăila. Ediția a doua, publicată recent, prezintă 730 de personalități și este prefăcută de alt brăilean binecunoscut, Gabriel Dimisianu, critic și istoric literar, director-adjunct al revistei *România literară*. Realizat cu competență și seriozitate de profesorul, istoricul și publicistul Toader Buculei (care la 5 martie anul acesta va împlini 75 de ani), dicționarul ilustrează o tendință de descentralizare a activității de administrare a informațiilor din cultura română. Este o tendință modernă (care s-a manifestat la noi încă dinainte de război, dar pe care comunismul, cu centralismul lui autoritar, a blocat-o timp de peste patru decenii), specifică toleranței civilizației europene.

Toader Buculei este la înălțimea responsabilității pe care și-a asumat-o, caracterizând sintetic, pe baza unor informații riguroase și într-un limbaj sobru, contribuția personalităților brăilene (printre care scriitori și gânditori importanți ca Panait Istrati, Nae Ionescu, Ilarie Voronca, Mihail Sebastian, Perpessiciu, Ury Benador, Anton Dimitriu, Basil Munteanu, Mihail Crama, N. Carandino, Oscar Lemnar, Vasile Băncilă, Eugen Schileru) la cultura română. Dacă fiecare zonă din România ar avea câte un Toader

cu peste trei decenii (1968-1978), când au fost înregistrate textele” destinate publicării.

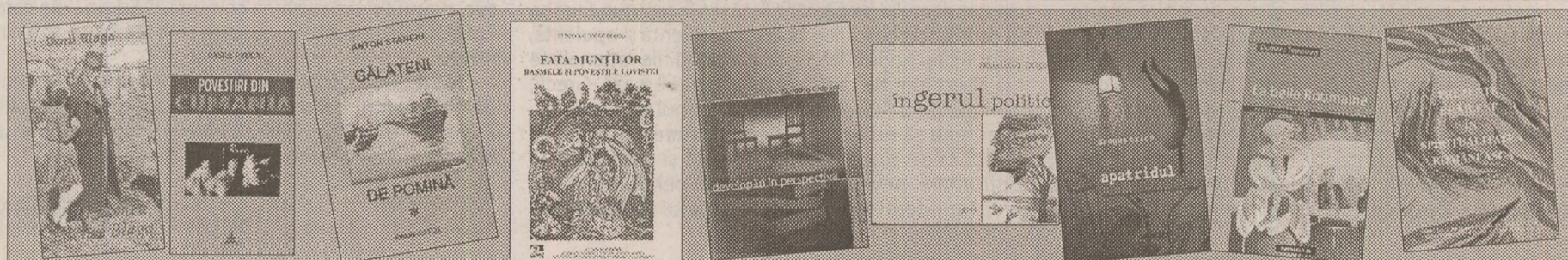
Deocamdată, a apărut primul dintre cele două volume și el poate provoca, oricărui cititor, un adevărat *coup de foudre*, prin ingeniozitatea, pitorescul și vivacitatea narațiunilor țărănești. Constantin Mohanu, un folclorist experimentat, dar nu și blazat, capabil încă să se bucure de frumusețea folclorului, are darul de a face dintr-o lucrare științifică o carte încântătoare, ca *1001 de nopți*.

Anton Stanciu, *Gălățeni de pomină*, Galați, Ed. Sinteze, 2004. 132 pag.

Povești deocheate despre personaje reale, care s-au aflat cândva, în trecut sau au trăit timp de mulți ani în Galați: prim-secretari, primari, prostituete, scriitori, derbedei ș.a.m.d. Convinși că este simpatic (și câteodată este) autorul, un diletant lipsit de complexe, își ia avânt și devine frecvent vulgar.

Paulina Popa, *Îngerul politic*, Deva, Ed. Emia, 2004 (versuri), 2004. 150 pag., 70.000 lei.

Autoarea, o entuziastă, scrie versuri exclamative și dezordonate

- Va ajunge cartea în Cercul violențelor? I-am provocat eu.

- Mă îndoiesc.

- Bine, dar e mai crudă decât basmele lui Andersen! m-am intrigat.

- Credeți? Totuși nu e o carte pentru copii. Este un roman poate pentru copiii care au crescut cu Andersen. În basmele sale Andersen povestește agresiuni împotriva unor micro-ființe extrem de fragile. Cei care îi agrează pe soldățul de plumb, pe Degețica sau pe rășușca cea urâtă sunt răi prin structură și caracter. Opoziția e maniheistă, simplă, iar eroii chinuți sfârșesc în captivitate. Aici, dimpotrivă, ființa chinată e un copil, agresiunea nu e la vedere, agresorul e chiar părintele și captivitatea nu e de natură fizică - se vede foarte bine din ce mi-ați citit - și cu atât mai puțin punctul final. Mai degrabă intriga. Nu știu ce va face Alice după naștere.

- Dar nu spuneau Părinții Bisericii că e la fel de primejdios să pui o carte în mâinile unui ignorant, cum e să pui o sabie în mâna unui copil?

- Basmul crud s-a transformat într-un roman horror. Copiii nu vor înțelege, iar adulții nu vor urmări poveste în sine, cât iminența unei interpretări incitante. Mai ales dacă e vorba de o poveste cu personaje și întâmplări deviate. Ignoranții oricum nu citesc. Ar trebui s-o știți mai bine.

- Bizar că ați folosit tocmai acest cuvânt! Pentru că și în romanul despre care vreau să vă vorbesc acum e vorba despre copii molestați. Ascultați numai!

Suntem în prima jumătate a secolului al XV-lea. Călăuzită de voci divine, fecioara Ioana de Domrémy - cunoscută apoi sub numele de Ioana d'Arc -, conduce armatele și cucerește Orléansul, iar delfinul Carol e încoronat rege la Reims. În bătălia de la Compiègne va fi însă prinsă, luată prizonieră de britanici și, în cele din urmă, condamnată la moarte prin ardere pe rug. Ducele Gilles de Rais, cavalerul lângă care luptase și pe care îl fascinau cu puritatea și înfățișarea ei angelic-androgină, nu reușește să o salveze, deși jurase să o urmeze pe Ioana oriunde. Chiar și în moarte. Îndurerat, se va retrage în fortărețele de pe domeniile sale din Vandeea unde va întemeia abația Sfinților Inocenți pentru a cinsti pruncii omorâți din ordinul regelui Irod. Dar durerea pricinuită de moartea Ioanei îi va întuneca chipul, sufletul și, cel mai rău, rațiunea. Să nu uităm că suntem în Evul Mediu și vremurile sunt obscure. Disperarea ducelui de Rais îl transformă într-o fiară care caută sufletul Ioanei în copii ademeniți la castel și sacrificați. Un dubios abate Eustache Blanchet cere sprijinul toscanului Francesco

Prelati pentru a-i vindeca stăpânul și planul acestuia este de-a dreptul -nota bene!- diabolic. Băieții răpiți erau sodomizați, vii sau morți, agățați în cărlige, zdrobiți, decăpățânați, tranșați, o parte din trupuri erau arse, în timp ce sângele, inima și ochii erau aduse ca ofrandă și folosite la invocații către diavolii Satana, Barron, Belial, Belzebut... Apropo, îi cunoașteți?

- Nu personal, doar din vedere în cadrul unor ceremonii publice sau în timpul Carnavalului Cazanelor,

- Minunata Inchiziție care a devenit repede o instituție regală, nu mai era ecleziastică.

- Cu atât mai bine. Iadul cu cât e mai ocultat, cu atât își împlinește mai bine destinul, spuse visător dracul frecându-și copitele până ieșiră mici scântei.

- Oricum crimele Inchiziției sunt supraevaluate. Conform arhivelor Sfântului Scaun, numărul victimelor nu depășește 30.000 de suflete. Molima și ciurma lăsau în urmă mai multe cadavre. Dar

Facem acum un salt peste timp de câteva secole și îl cunoaștem pe Balthus Zaminski, un căpcaun parizian de viță nobilă. Strămoșii lui fuseseră aristocrați polonezi. Căpcaunii care supraviețuiseră Inchiziției se civilizaseră, deprinseseră meserii onorabile și se amestecaseră cu oamenii, purtând costume, plătind cu cărți de credit și folosind calculatoarele. Balthus al nostru este însă stăpânit de instinctele sale de căpcaun și înfuleca zilnic copilași răpiți de prin parcuri.

culinare infantile: jaret de sugar cu busuioc și paste, obrăjori de puști cu sos vinaigrette, pulpe de ștrengărită la tigaie cu tocniță de hribi, fese de copilaș cu coriandru verde, limbă de pici cu miere și mere sote, sugar cu scrob și cu o felie de slănină în jurul burții ș.a.

- Interesantă evoluția de la căpcaunii sexuali la căpcaunii gumanzi, își mângâie barba diavolul îngândurat. Să fie, oare, o expresie a timpului?

- Pascal Bruckner e un critic al societății occidentale de consum. A scris un eseu care se cheamă *Mizeria prosperității*. Titlul e relevant.

- Eu am citit doar *Noua dezordine amoroasă*.

- Nu mă miră.

- Căpcaunii lui Bruckner sunt cu totul alții decât ai lui Perrault, d'Aulnoy, Chessex sau Tournier. Căpcaunii anonimi sunt... oamenii! evită tonul categoric bibliotecarului cu răț.

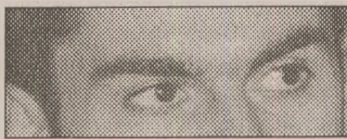
- Nici nu e greu. De la imaginarul mitologic unde erau expresia fricii (instinctuale) căpcaunii ajung metafora conformismului frustrării (dobândite)! Bruckner a scris despre simptomele de căpcaunitudine într-o *Logică a Canibalismului* din *Tentația inocenței*. Societatea umană, spune el acolo, „e un stomac în stare să digere orice, un cod insubmersibil care își recuperează propria contestație pentru a renaște mai bine. Căci revoltându-te împotriva conținuturilor ei, i te supui mai bine.”

- Complicată specie intelectuală! șopti ca pentru sine dracul.

- Și acum să vă spun finalul.

Copleșit de maladia sa și sfâșiat de interdicțiile lui Carciofi, Balthus hotărăște să se sacrifice pe sine. Dar nu înainte de a oferi un număr de circ extravagant pentru copiii iubiți pe care nu va mai apuca să-i înfulece: în ajunul Crăciunului își va mărturisi căpcaunitudinea și se va arunca într-un cazan cu apă clocotită pentru a se oferi, la rândul ei, ca hrană micuților urmași inocenți ai monstruoaselor sale prânzuri. Copiii se vor delecta, candizi, veseli și zgomotoși, cu carnea de căpcaun servită pe platourile circului. Devotatul Carciofi va afla însă îngrozit ce fusese în spatele sublimului gest sinucigaș de „mea culpa” al inadaptablei Balthus: un străvechi blestem al căpcaunilor spunea că oricine mănâncă carne de căpcaun, fie doar și o bucăciță, va deveni la rândul său un căpcaun. Și lumea toată va fi populată din nou de căpcauni...

Abia ce am rostit ultima frază, că un vârtej de râsete drăcești m-a trimis în întuneric. M-am trezit, probabil târziu, teribil de însetat, lungit pe canapeaua de lângă biblioteca mea. (fragment) ■

eseu

de Marius Chivu

Orori între copertele Bibliotecii Iad (II)

Michel Tournier, *Fecioara și căpcaunul*, traducere de Tereza Culianu-Petrescu, Editura Polirom, Iași, 2004, 190 p.

spuse dintr-un foc dracul tremurând vizibil de plăcerea istorisirii.

- Așadar, să continuu. Prelati a explicat în fața Inchiziției planul său. Ducele de Rais trebuia împins la limita răului prin crime săvârșite în numele și prin invocarea Diavolului. Prin condamnarea și arderea pe rug, Gilles de Rais urma să sufere o inversiune malignă asemenea celei prin care vocile Sf. Mihail și a Sf. Ecaterina, care la început o sfătuiau pe Ioana d'Arc cum să învingă în bătălii, au condus-o apoi spre focul expiator și mântuitor. Ulterioara reabilitare și canonizare a Ioanei atrăgând totodată și beatificarea ducelui, credinciosul ei slujitor.

Romanul se cheamă *Fecioara și căpcaunul* și e scris tot în franceză, de Michel Tournier.

- Îmi plac poveștile cu căpcauni sexuali, mai ales dacă e vorba și de o fecioară sau mulți copii sacrificați în numele nostru. Oh, Evul Mediu, veacul nostru de glorie, veacul nostru de dor! Minunata Inchiziție...

să lăsăm asta. Teoria cu inversiunea malignă e-adevărată?

- Mai devreme l-ați citat pe Voltaire. Vreți să spuneți că vă încredeți mai mult în mine? făcu languros diavolul păros.

- Eram doar curios. Pentru că tot despre căpcauni voiam să vă vorbesc. *Căpcaunii anonimi* povestiți de Pascal Bruckner.

- A, aș fi preferat să sporovăim despre sexualitatea deviantă din *Luni de fier*. Foarte... frumos roman! Vă amintiți cum descrie Franz fabuloasele fese ale Rebeccai? Își mângâie dracul sexul păros cu propria coadă.

- Care bărbat care a citit romanul ar putea vreodată uita acea pagină! Sau celebra scenă a felației din *Griego Viejo*, de Carlos Fuentes! mă lăsa eu luat de valul excitației.

- „Perversiunea nu este forma bestială a erotismului, ci partea sa civilizată: copulația este demnă de animal, numai devianța este umană, impunând o măsură barbariei organelor, și construiește o artă complexă altoită pe o natură simplistă”, cită exact din memorie diavolul bibliotecar juisând cu ochii închiși de plăcere. Câtă inteligență persuasivă!

- Alo!? Lăsați devianța sexuală. Ascultați continuarea!

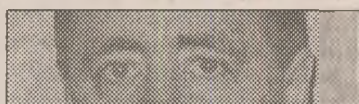
După arderea pe rug a lui Gilles de Rais, toscanul Prelati a fost condamnat la închisoare pe viață. A reușit însă să evadeze, a ajuns taumaturg în serviciul regelui René d'Anjou, apoi a fost numit căpitan într-un oraș din Vandeea, chiar regiunea unde-și avusese domeniile ducele de Rais. Îl va aduce și pe abatele Eustache, dar în cele din urmă va fi condamnat la spânzurătoare pentru că fură sigiliile unui trezorier. În ceea ce-l privește pe Gilles de Rais, imaginarul popular l-a transformat în căpcaun.

Pascal Bruckner, *Căpcaunii anonimi*, traducere și cuvânt înainte de Mugur Constantin, Ed. Trei, București, 2002, 142 p.

Carciofi este valetul, mentorul și duhovnicul tânărului căpcaun care vrea cu tot dinadinsul să facă din Balthus un cetățean întrutotul respectabil. Ce nu face pentru a-l dezbara de vechiul obicei! Îi prescrie diete vegetariene, îl duce la psihanalist, îl obligă să facă jogging, îi administrează Prozac, îl face aromoterapie, îi administrează minerale și vitamine, îl pune să călătorească, să consume cultură, îl înscrie la Căpcaunii Anonimi...

Dar degeaba, Balthus învăța pe ascuns *Arta de a găti copilași* și compunea un *Ghid al vinurilor pentru carnea de copil*, iar când vedea un pici traversând strada, își spunea: „Hm, îmi trece un sandviș pe sub nas!”. În cele din urmă se angajează ca baby-sitter. Micuții bebeluși aveau cărnița fragedă, mai gustoasă și mai elastică. Ce mai, Balthus era incorigibil, dar un incorigibil rafinat. Cunoștea secretele gastronomiei căpcaunești și știa să gătească diverse delicatețuri

**lecturi la zi
de Tudorel Urian**

Harap Alb reloaded

U nu prea multă vreme în urmă, criticul și prozatorul Mihai Zamfir lansa scriitorilor români o foarte incitantă provocare: „Ce-ar fi dacă, în loc de a lansa pe piață noutăți dubioase, ne-am consacra rescrierile capodoperelor? Dacă am actualiza, în felul nostru, arta medievală a copierii comentate, a scrisului în palimpsest? Ce-ar fi dacă cititorul ar ști din capul locului la ce să se aștepte atunci când deschide romanul?” Scriitorul însuși a făcut pasul decisiv de la recomandare la faptă, rescriind (cu rezultate pe care nu este cazul să le comentăm aici) două capodopere ale prozei universale: un roman din secolul al XIX-lea, *Educația sentimentală* de Flaubert, și altul din secolul al XX-lea, *Lolita* de Vladimir Nabokov.

Este de discutat în ce măsură romanul lui Mihai Zamfir, *Fetița*, este, așa cum anunțase programatic autorul, o rescriere a romanului lui Nabokov, *Lolita*. Mult mai în spiritul recomandării reputatului profesor bucureștean mi se pare a fi recentul roman al lui Stelian Tănase, *Relatare despre Harap Alb*. Este drept, ambițiile lui Stelian Tănase au fost sensibil mai modeste (el nu și-a propus să rescrie adaptând-o gustului cititorului de azi - o capodoperă a literaturii universale, ci un basm de Ion Creangă, dar poate chiar de aceea, rezultatele sînt mai vizibile și, fără îndoială, foarte spectaculoase. Mai mult decît atît, forțînd puțin lucrurile, se poate spune că editorul „Ziarului de duminică” utilizează *à rebours* formula epică sugerată de Mihai Zamfir. În sensul că, dacă *Fetița* era/trebuia să fie, o rescriere românească a capodoperei lui Nabokov, *Relatare despre Harap Alb* este, pînă la un punct, o reabordare a poveștii lui Ion Creangă din perspectiva literaturii universale.

Cartea lui Stelian Tănase, respectă întru totul derularea epică a poveștii lui Creangă chiar dacă autorul optează pentru o formulă narativă oarecum schimbată, de roman picaresc tradițional (*Don Quijote* este, evident, primul model de luat în considerare, un altul ar putea fi însă și excelentul roman al lui Miloš Crnjanski, *Migrațiile*), cu accente de tragedie shakespeariană și cu rezolvări ce țin de efectele speciale din cinematografia actuală. Simpaticele personaje ale humuleșteanu-lui dobîndesc la Stelian Tănase grandoare și tragism. Spînul, de exemplu, nu mai este personajul cvasi-caricatural din Creangă, ci un soi de ofîter cinic școlit cu lecturi din Machiavelli, așa cum o demonstrează replicile sale din conversația cu Petru/Harap Alb: „Folosești forța, luminăția ta, învingi prin viclenie, te faci temut de prostime, urmat și respectat de soldați, asta cred eu! Îi nimicești pe aceia care îți-ar face rău într-o bună zi! Îmbină viclenia vulpii cu forța leului! Să fii vulpe, ca să recunoști cursele, și să fii leu ca să-i sperii pe lupi. Un stăpînitor înțelept nu trebuie să-și țină cuvîntul atunci cînd acesta s-ar întoarce împotriva lui și cînd motivele care l-au făcut să promită un lucru au încetat să mai existe...” (p. 103)

Re-povestită de Stelian Tănase, istoria lui Harap Alb este aceeași (*riguros*, aceeași, la nivelul osaturii textului). Peste scheletul epic al poveștii lui Creangă se

toarnă însă din abundență material postmodern: citate și aluzii culturale, strategii narative sofisticate, situații incompatibile cu presupusa epocă a derulării evenimentelor (salata pe care trebuie să o aducă protagonistul din grădina Ursului la prima sa probă inițiativă este de fapt hașis, clasicele dueluri dintre protagoniști au loc sub forma unor meciuri de șah de factură cu totul specială sau chiar de... fotbal), trimiteri la locuri și personaje din actualitate sau din epoci diferite (acțiunea se desfășoară pe distanțe uriașe, din America de Sud pînă în Nordul înghețat, iar unele dintre personajele care iau parte la ea au trăit în epoci diferite. Astfel privesc lucrurile, *Relatare despre Harap Alb* devine un soi de carte a cărților în care este condensată întreaga memorie culturală a lumii, din antichitate pînă în zilele noastre. Fiecare personaj al cărții are trăsături, gesturi sau replici care fac cu ochiul spre alte personaje din istorie sau literatură. Nu este însă vorba, cum s-ar putea înțelege, despre un roman cu cheie, ci despre un joc narativ fără nici o altă semnificație dincolo de un mai mult sau mai puțin amuzant joc al măștilor. Împăratul Verde împrumută uneori, pentru puțin timp, masca legendară a lui Ștefan cel Mare: „Dusese mai bine de patruzeci de războaie și la capătul fiecăruia, după ce se adunau și îngropau morții, potrivit datinilor străbune, punea să se înalțe o biserică ori o mînaștire, spre slava lui Dumnezeu și bucuria cinului preoțesc care îi aducea mulțumiri la fiecare slujbă. Omorîse cu mîna lui războinici aprigi ai multor semînții, i se dusese vestea în toate zările că e crud, însă drept”. (pp. 58-59) Firește, cu excepția acestui succint portret, nimic din ceea ce face Împăratul Verde nu mai

Stelian Tănase, *Relatare despre Harap Alb*, Editura Fundației Pro, București, 2004, 240 pag.

contribuie la stabilirea unor eventuale similitudini cu domniitorul moldovean. Ursul însuși a cărui împărăție este călcată de Harap Alb în căutarea salatei care, arsa în foc, doboară o armată (cînepa halucinogenă), are parte de un final care seamănă ca două picături de apă cu cel al lui Othello. Autorul nu are nici un fel de complexe în a exhiba - atunci cînd nu citează direct - replici și trăsături de caracter imediat recognoscibile chiar și la nivelul unui om cu o cultură generală medie. Cu toate acestea, oarecum paradoxal, el nu parodiază și nu pastîșează (cu excepția, eventual a poveștii propriu-zise a lui Ion Creangă) textele din care își ia referințele. Cel mult face cu ochiul spre diversele surse literare, dar revine de fiecare dată la firul clasic al poveștii. Din cînd prin gura lui Flămînzilă, Gerilă, Vorbilă, Păsări-Lăți-Lungilă și a celorlalți vorbesc Rabelais, Shakespeare, Corneille, Machiavelli & co. Ceea ce nu le schimbă însă nici destinul, nici comportamentul, nici atributele care i-au făcut celebri.

La nivel stilistic, scriitorul

imită comportamentul auctorial al vechilor cronicari. El utilizează un limbaj expresiv și mustos, cu parfum de epocă (noutate absolută în scrisul lui Stelian Tănase), iar din cînd în cînd naratorul intervine direct pentru a sublinia dificultățile misiunii sale, dar și determinarea de a duce lucrurile pînă la capăt. Iată un început de capitol din care răzbat, parcă, îndoilele lui Miron Costin în fața misiei sale, însă și hotărîrea de a le înfrunta: „E o vreme cînd trăiești prin sabie, o alta - prin vorbă. Cam de mult nu mai făcusem nici o însemnare în sururile de hîrtie pe care le purtam cu mine în lungul și latul lumii. Se petrecuseră destule care meritau să fie consemnate și ar fi trebuit să fiu îngrijorat că migala cu care mă dedasem cîndva scrisului se risipise ca un fum. Abia întors din domeniile Ursului, mi s-a

deslușit limpede că nu mă pot îndepărta prea mult de ceea ce cred că mi-ar fi menirea și cu ajutorul Domnului trebuie să continuu o muncă începută cu ani în urmă și care nu va sfîrși niciodată. Așa că am mai umplut cîteva foi” (p. 146).

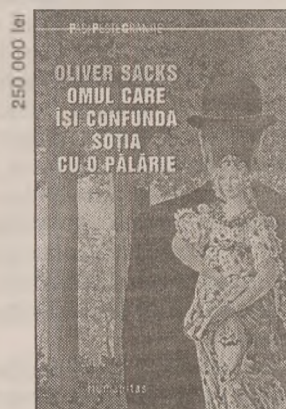
Este această rescriere în cheie postmodernă susceptibilă să revitalizeze un text devenit clasic, după modelul *remake*-urilor din cinematografie? Cartea lui Stelian Tănase pare să indice un răspuns afirmativ. Categorie, *Relatare despre Harap Alb* este o carte actuală, din perspectiva tehnicii narative, care se citește cu ușurință și interes. Mă întreb însă ce s-ar fi întîmplat dacă autorul ar fi schimbat numele personajelor, iar titlul nu ar fi făcut trimitere directă la cunoscuta poveste știută de majoritatea copiilor români încă din primele clase de școală? Cîți ar fi recunoscut prototipul din Creangă? Succesul cărții ar fi fost mai mic sau mai mare? Ar fi avut oare vreo importanță dacă referința la Harap Alb nu ar fi fost explicită? În mod cert, cartea poate fi citită ca un roman de sine stătător, în care *Povestea lui Harap Alb* să nu joace decît rolul uneia dintre multele referințe literare directe sau implicite.

Relatare despre Harap Alb este o carte surprinzătoare în bibliografia lui Stelian Tănase (nimic din romanele anterioare ale autorului nu trăda astfel de preocupări), care demonstrează o dată în plus aria largă de exprimare literară a acestui foarte harnic autor. ■

HUMANITAS

bunul gust al libertății

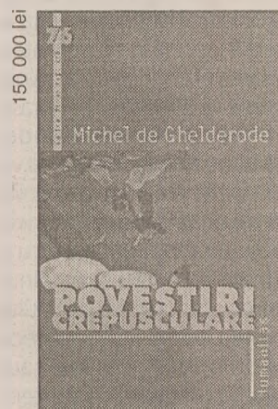
Pași peste granițe

OLIVER SACKS
Omul care își confunda
soția cu o pălărie

www.humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Cartea de pe noptieră

MICHEL DE GHELDERODE
Povestiri crepusculare

http://autori.humanitas.ro
www.humanitasrights.ro

lecturi la zi

Autoportretul unui critic

ideea de a-și scrie memoriile prin prisma întâlnirilor avute cu acei dintre semenii scriitori ce i-au trezit sentimente de adeziune spirituală, ajutându-l într-un fel să se cunoască mai bine, dacă nu să se împlinească, marchează egalitatea de scor între modestie și orgoliu, la caracter care se respectă. Când cei în cauză aparțin ca, de altminteri însuși memorialistul, unei caste reputate pentru iritabilitatea ei și, prin urmare, prin dese și puternice schimbări de umoare, riscul ca aceste memorii să se transforme într-un carusel de anecdote nu este mic.

Henri Zalis l-a ocolit sistematic, cu toate că arcul de jumătate de veac, 1950-2000, în care evoluează personajele sale, și mai cu seamă cumplita perioadă a numitului prolecult, stăruitor abordată, căci a fost tocmai aceea a primelor lui contacte cu lumea literelor, îi oferea un copios material – vezi, comparativ memoriile Ninei Cassian. În fapt, și cu spusele sale, Henri Zalis recheamă în memorie și cazuri de forță majoră când are prioritate absolută confidența, atrăgătoare sau pur și simplu angajantă, povestește, de asemenea, întâmplări de viu specific, dar preferă portretul etic, trasat cu o anumită grijă de a nu ultragia amintirea unor contemporani din altă generație, deci care acum nu mai sunt printre noi. Dacă însă numai bine se poate spune despre cei morți, complexa lor personalitate nu va fi ascunsă, cu laturile de umbră, cele care, paradoxal, conferă și adâncime tabloului.

Sunt, în *Printre contemporani* (Edit. „Biblioteca”, Târgoviște, 2004), peste patruzeci de portrete în care cei în viață – Nicolae Breban, Augustin Buzura, D. R. Popescu, Radu Cămechi – în companie unor mult mai mulți confrăți de multă vreme înhățați de istorie. Gestul de a-i evoca pe cei dispăruți, Tudor Vianu în prim rând, Zaharia Stancu, Nichita Stănescu, Edgar Papu – o enumerare ce ține să evidențieze varietatea – este întâi de toate unul de recunoștință față de mentori formativi sau împliniți compari ce l-au înțeles sau i-au ușurat pașii pe tărâmul unei spinoase profesiuni tânărului începător sau l-au scos din grave impasuri, în anii de coșmar politic.

Recunoștință, așijderi, față de acele spirite afine care i-au îndulcit viața memorialistului în anii numiți – de respect pentru cei astăzi clasici Camil Petrescu, Cezar Petrescu, George Călinescu, Geo Bogza, unii

amănunțit frecvențați, alții contactați o singură dată. Fiecare din medaliaone aduce ceva nou istoriei literare, cu toatele la un loc alcătuiesc un integral portret al autorului, în tinerețe și la senectute, așa cum singur se înfățișează: „Prin succesive oscilații, fusesem documentarist, redactor, corector iar, în etape, bibliotecar, librar, redactor doi, în fine cercetător științific, pe un traseu nu linear, nici vorbă.” Odată ce: „Din jocul început la fragedă tinerețe, ținut în cumpănă de propria dreptate, în dispută cu varii vitregii partinice, invidii și mobiluri de evadare, m-am ales, în final, cu acceptări, mistuiri, umbre existențiale, umiliri, torturante planuri de retragere.”

Nu știm ce ecou ar avea asupra cititorului standard un asemenea curriculum vitae, pentru unul ca noi, care am trăit un destin cumva paralel, dacă s-ar putea astfel spune, când corector, când redactor cu jumătate de normă – de fapt, cap limpede –, când normator și, în final, cercetător științific, efectul a fost sigur. Însă el nu ar fi răsunat dacă, dincolo de ardența stilului, amintindu-ni-l pe Stefan Zweig, și de acea insistentă chemare la generozitate și toleranță, nu am fi descoperit un fin analist, stăpân în deplinătate pe uneltele sale. Și – iertare! – pe insul senzual, deschis bucuriilor vieții, râsului, nu doar celui interior, sprintenelor întorsături de condei.

Care este maniera de lucru a lui Henri Zalis, ca să nu zicem strategia? Portretul pe care-l trasează nu este niciodată negativ, cei selecționați fiind modele și artistice și de caracter. Dar ei au firii omenesti în care studiul atent află contraste ce s-ar numi și scăderi – pentru alții inacceptabile. Portretul făcut lui Zaharia Stancu este, în acest domeniu, exemplar. În luptător, în insul dintr-o bucată cu reflexe de cremene, martorul îl descopere pe actor – pe un mare actor. Iată-l pe Camil Petrescu, „Om descurajant și dificil”, de o „umoare delicat instabilă” – sună ca un diagnostic în termenii unei profesiuni ce nu se divulgă, dar se pronunță. O căsătorie nereușită a romancierului îl arată ca „greșind pe ansamblul palierelor”. Momentele de la repetițiile piesei *Bălcescu*, antologice, prețuiesc cât o întreagă fișă antropologică.

Când i se cere lui Mihail Sadoveanu să intervină pe plan scriitoricesc, într-un moment aspru de conflicte în sânul breslei, amenințând însăși existența Uniunii

Scriitorilor, acesta răspunde că în acel moment se dedică strict activităților politice – modalitate de refuz „pictându-l” perfect pe autorul lui *Mitrea Cocor*. Pentru lectorul avisat, un monument alcătuit din bulgări de zăpadă, se topește. În conversație cu Tudor Vianu, Zalis afirmă că, spre deosebire de maestru, preferă reacția spontană la faptul literar, explicația „deoarece faptul literar brut implică însușiri ce se pierd la capătul unei prea elaborate receptări” (pentru Vianu critica fiind în mod fundamental cântărire, motivare, reducând coeficientul de subiectivitate) este că la mijloc ar putea fi și o diferență de generație.

Bunăoară la evocarea lui Petru Dumitriu, „bine clădit, elegant, impunător” și primit cu larghețe în sumar, justificarea vine de acolo unde „toți eram, pe atunci, bolnavi de duplicitate”. O epocă în care „Important era să nu o pășim, să nu fim dați de gol sau să ne trădăm singuri.” Aceasta era, însă, o situație ce nu-l prea privea pe prozatorul cu încasări neonorate de vreo șapte milioane de lei – în sume de astăzi, încă înaintea leului greu, cam cincisprezece miliarde și mai bine! Latura de canalie a celui ce nu putea consuma decât coniac Martell și numai la Athenée Palace, pe când elitele naționale piereau la Canalul pe care el îl proslăvea este lăsată de o parte – mai precis înscrisă în cea mai mică dintre căsuțe.

Aceasta este, însă, viziunea autorului și dacă, de pildă, Eusebiu Camilar – bădă! – prilejuiește pagini de duioasă rememorare, un altul, noi, de pildă, am prins un alt aspect zodiacal. Astfel, la ușa apartamentului, dintr-un luxos bloc bucureștean, am sunat, vrând-nevrând, și mai mult nevrând, dar conducând o colegă de facultate căreia-i făceam curte și care, cerând un autograf maestrului, probabil cu anumită cochetărie, primise și o invitație acasă – ce-i provoca, acum teamă și neliniște. Unda de neplăcere a gazdei, deschizând ușa și văzând dublu se risipi, dimpreună cu invitația să pătrun-

cersetorul de cafea de Emil Brumaru

Iubita mea cu gura-n rai

Iubita mea frumoasă-n nuri
Eu te iubesc așa cum ești
Nu trebuie să te ferești
Mi-e sufletul un lung murmur
Venit din vechile povești

Iubita mea cu gura-n rai
Pe care tot mi-o dai mi-l dai
Pe mijlocul tău subțirel
Am pus în joacă un inel
Să-ți poarte simbetel-n el
Dacă visezi vînjuri de cai

Iubita mea cu ochi mari verzi
Cînd eu te cert tu mă dezmierzi
Focul din noi e-n pâlălăi
Sfîrșie roua-n aspre clăi
Asmute-mă cu sîinii tăi
Cei ascuțiți viața să-mi pierzi

Iubita mea suflul tău
Șăgalnic rău și derbedeu
Mă leagă-n minți rostu' mi-l strînge
În frînghioare moi de sînge
De ce alături trist ne plînge
Înger trimis de Dumnezeu

Iubita mea-nfundată-n Flandre
De catifea sfarmă verande
Rupe zefiri distruge raze
Dă fluturilor dulci extaze
Și la copii povești cu groaze
Și-apoi craci zvâlți de copilandre

Iubita mea frumoasă-n nuri
Nu trebuie să te ferești
Eu te iubesc așa cum ești
Mi-e sufletul un lung murmur
Venit din vechile povești

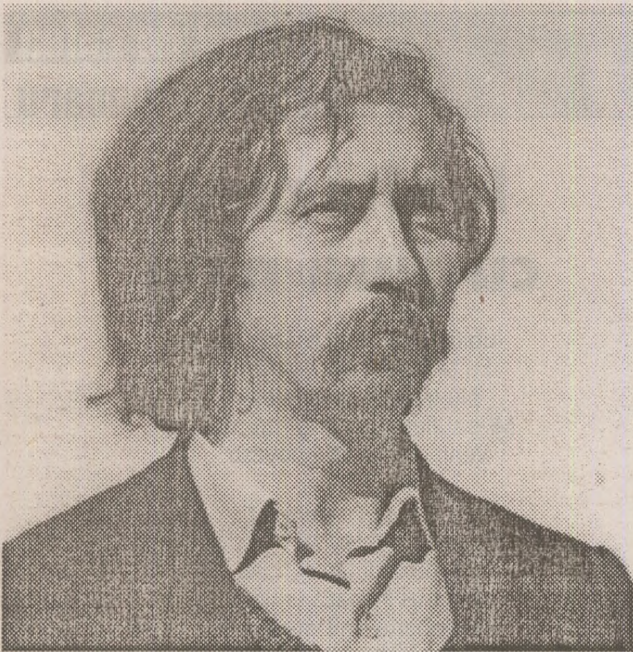
dem în sanctuarul său. Prozatorul a mai suferit un șoc în clipa când mi-am declinat numele. Și acesta depășit.

Apartamentul era vast, gazda mărunță, în birou, un perete întreg era plin vîrf de groase tomuri legate în piele de aceeași culoare – verde parcă. Toate, însă, de drept. Aflai că sunt ale unui prieten care i le lăsase în custodie. – Dacă îți trebuie vreo carte, ți-o împrumut, condescinse prozatorul. – Nu împrumut cărți decât de la proprietarul lor, răspusesem cu insolentă tinereții. – Ai dreptate, accepta-se romancierul. Într-o altă încăpere, pe un alt perete trona un mare portret al lui Eminescu, în culori roz-albastre și postură de luceafăr, iar sub acesta se afla o candelă aprinsă. – E de Grant, ne comunicase maestrul pătruns de însemnătatea minutului.

Împrejurarea că un bătrân reacționar își amintește că din junie tot caustic i-a fost ochiul, dovedește doar deosebirea de structură. Să-mi fi tras, atunci, brusc de mână amica și să fi căzut amândoi în genunchi în fața tabloului azuriu, vizitele la Romancier s-ar fi repetat, cine știe, am fi devenit obișnuiți ai casei. Pe când așa... Gazda a rămas vulpea ocupând vizuina bursucului, iar noi, niște studenți nesimțitori. (Nesimțitori?)

În *Printre contemporani* mai multe subcapitole sunt strict autobiografice, ele revelează un intelectual luptând să fie el însuși, prin vremi ce-l voiau matrișat. Ceea ce face farmecul acestor cărți este însă factorul de care cronicarul n-a pomenit: temperatura stilului. Stă în specificul profesiei.

Barbu CIOULESCU

Ion Tudor Iovian

frunza neagră

m-a privit lung de parcă ar fi trebuit să mor
și era în asfințit
și o frunză neagră s-a așezat pe frunte
pe nepregătite -

așa vine
da da – zice –

știu că ești pe moarte omule dar nu muri
până duminică
– mai am de făcut niște cumpărături de
plătit chiria pe viața asta
de aruncat pe fereastră
pieile vârstelor măștile steagul lui nichipercea sub
care am făcut mult rău

„cârpaci și nimicuri” – zice Nietzsche în fața lui
Dumnezeu
înainte de a-și pierde mințile

hai omule – zice –
intră în prima bodegă și îmbată-te
de urât îmbată-te
și de durere
bea-ți mințile
caută șuvoiul de primăvară care mai întârzie în
lume

și frunza aceea care a fost albă astă vară
azi
e mai neagră ca pământul și grea ca el

ce vei face tot restul zilelor

du-te omule
și vorbește cu cei care au plecat dintre cei vii
acolo unde omul și frunza și viermele
una sunt

întreabă-i cum se vinde viața acolo
ce preț are timpul
cât costă o petală de zarzăr și vaca-Domnului
cât costă un blues
amar ca luna
fiindcă ești singur și răul pe care l-ai făcut
te ma-
ci-
nă

poate că sunt ultima creatură din lume – îi spun –
care se hrănește cu poezie – dar pentru asta nu
trebuie să mă urăști
nu trebuie să scuipi în etimonul ființei tale
dar joia mergi omule în bodegă să-ți bei
porția de fiere
porția de iad – zice –

lasă – îi spun – am altă treabă acum

dar el îmi dă de înțeles că pentru noi nu există
iertare

Snow White din cartierul Cursa de șoareci

lângă ușă după cursa de șoareci
crapă de atâtea droguri și sex și spaimă
Snow White a cartierului

nu cade nici o stea din cerul negru
nu vine
nici un prinț
de la barul din colț cu un păhăruț de trăsău
doar un câine de sticlă îi linge firisorul
de sânge
din colțul gurii

va intra încet în gunoiul străzii sub gheața indiferentă
a unui neon

e tot ce-a mai rămas după ce poezia și-a luat zborul

ar fi bine de-ar ninge cu fulgi uriași cu povești
cu pitici de turtă dulce și staniol
cu licurici în explozie și crengi de brad
CA SĂ UIT

ar fi bine dacă și Dumnezeu ar trece cu sania pe
aici

și mi-ar injecta în venă
o picătură
mai mult de veșnicie
peste urâtul din minte

măcar acum
măcar în noaptea asta de oțet și de fier
când e prea târziu și sufletul nu știe încotro s-o ia
printre atâtea ziduri
și mi-e amar amar
CA SĂ UIT

ecou de romanță la tobă și cinele

i-ai pus să cânte ecou de romanță
la tobă și cinele
pentru începutul de înserare din viața ta
pentru că ți-i amar și nu mai știi încotro
să o iei

dar ei erau
striviți de amintiri
și nu puteau trăi în prezent

și
viitor nu aveau
și cântecul
îngrozitor de trist mirosind a nenorocire
se prelingea amestecat cu frică și vomă
pe sub ușă
direct în pubelele sufletului

apoi
în chinuri
o lua
pe scări în sus
bătea ușor în zăbrelele cerului

(dar luna lumină nu mai avea)

și repede
încărcat de cenuși și de frig
se agăța de clanță se lipea de tălpi ca o miere cu
otravă
se-ncolăcea pe după piciorușul de cretă al bătrânei
din chioșcul de ziare
crucificând-o acolo pe singurătatea ei
definitiv

tulbura clopoței
de la
intrarea în paradisul mititeilor cu bere și muștar

și ardea
cu piatra iadului
toată noaptea
rănilor din suflet

dar ei erau deja doborâți de vis și de viciu
de rachiu și de hașis și lehamite
și aiurau:
tare mi-i urât
URĂT ȘI AMAR
URĂT ȘI AMAR

și cântecul devenea vaiet și plâns cu sughițuri și
mușenie

și vara s-a dus
și
nu ne-am văzut cu adevărat la față
n-am avut
unul pentru altul
nici timp nici nume nici dragoste

„și murim pentru că nu suntem iubiți îndeajuns”

și totuși
prăpăditul mucosul ghidușul deschide fereastra
inimii și țipă cât îl ține gura:
„cine-a pus sare în prăjituri și cafea
cine mi-a pus dulceață în pantofi și mustăți de
husar la subțiori
cine-a scris povestea asta sălcie care-i viața mea
și mă silește s-o trăiesc și s-o mor la nesfârșit

cine-a scris pe vânt și pe apă pe nisip și în fiere:

«ah dulceața mea
– spânzurată de perdele cu asparagus
și țelină psihedelică –

ai să dispari
într-un „ecou de romanță” fără ecou
într-o lume care n-are ecou n-are viitor»

și toată tristețea dintr-odată nu mai face doi bani

nici cât o virgulă rău pusă
nu mai face durerea

nu mai cântărește nici cât un fulg păcatul

dar ei erau prinși în cântec și cântecul
murea într-un vacarm
de tropăituri
gemete
râgăituri

doar vântul
își mai excita organele pe luciul gheții definitive
și hohotea hohotea ■

Fenomenul original al poeziei Anei Blandiana pare a-l reprezenta ethosul. Fapt pe deplin explicabil dacă ne raportăm la epoca ce-o circumscrie, doldora de încălcări dintre cele mai grave ale principiului etic, de dramatice inechități în măsură a genera ceea ce s-a numit o est-etică, termen inconvenabil diversilor defetști și oportuniști, însă foarte adecvat unor realități indenegabile la interferența creației cu existențialul istoric. În contextul răstimpului comunist, ethosul a devenit o temelie a supraviețuirii conștiințelor, un criteriu de acuitate maximă al disjungerii anormalității de normalitate. Distopia comunistă a avivat conceptul moral precum o firească reacție de apărare. Altminteri stăteau lucrurile în Occident. Cadrul unei societăți democratice îngăduia o relativizare a principiului etic, care putea apărea eventual posomort, prea restrictiv tolerând o tratare a lui printr-o speculație jucăușă. Era un teren pe care paradoxul putea executa tumb. Oscar Wilde socotea că ar fi absurd a-i diviza pe oameni în „buni” și „răi”, indivizii putând fi doar „fermecători” sau „plcticoși”. Iar Paul Valéry cocheta cu definiția moralei, apreciind-o drept „un fel de artă a suprimării dorințelor, a posibilității de slăbire a gândurilor, de a face ce nu place, de a nu face ceea ce place”. Relaxări ale unei lumi rezonabil așezate! La noi, jocul de-a morala a fost (și este, în continuare!) un joc cinic. Ana Blandiana e unul din creatorii care și-au asumat reflex est-etică, înțelegând că e singura cale onestă de-a se realiza printr-o disociere atât față de odiosul „realism-socialist”, cât și față de feluritele compromisuri ale fazei național-comunismului. Specificul lirismului d-sale îl alcătuieste o viziune a ethosului care, departe de-a fi o retorică uscat moralizatoare, o searbădă probizare a contemporaneității decăzute, se proiectează asupra cosmosului, asupra ocultelor sale resorturi. Aspirația spre puritate, biografic motivată, se dilată astfel pînă la dimensiunile conștiinței umane în genere, care se confruntă definitiv cu impuritatea, cu degradarea, cu corupția ce răspund unui registru escatologic. Puritatea apare greafată pe o intuiție a ordinii universale ce se opune dezordinii, pe o responsabilitate de esență metafizică de-a conserva geometria ordinii. Ca urmare, contingentul epocal e resorbit de spațiul vizionar al unui absolut geometrizat, inspirator precum o supremă paradigmă. Idealul e intangibil, ireductibil aidoma oricărui mister profund, aflat într-o irezolvabilă neconcordanță cu realul, „sediul” său fiind transcendența: „Castelul în apă/ Cu cît mai înalt/ Cu atît mai adînc./ Bătut de vînturi/ Și mișcat de valuri./ Neexistînd pe pămînt./ Numai în cer/ Și în apă./ Mult deasupra/ Sau mult dedesubtul realității./ Sfîșietoare comparație/ În care numai egalitatea/ Rămîne de neatîns” (*Castelul în apă*). Spre deosebire de „angajarea” factice în epocă, semnată de menestrelia compromisului, Ana Blandiana înfruntă nefasta epocă printr-un soi de dezangajare ostentativă care e maniera sa de-a sluji idealul. Mărturisind că „N-am reușit niciodată să știu pe ce lume sînt”, poeta ne relatează că a încălecat un cal „tînăr și fericit”, un Pegas, în care-și simțea inima

zvîcnind, „Fără să observ că între timp/ Șeaua mea se sprijinea/ Doar pe scheletul unui cal/ Care în viteză se dezmembra risipindu-se/ Și eu continuam să călăresc/ Un cal tînăr de aer/ Într-un secol care nu mai era al meu” (*Un cal tînăr*). O asemenea intemporalizare e necesară pentru a jalona altitudinea poeziei care simte nevoia lăuntrică de-a se identifica cu sine însăși tocmai pentru a putea da glas convingător fondului său moral intrinsec.

miriadele de semințe ale nisipului/ În care au împietrit./ Niciodată născute./ Plante nebănuite./ Totul e sterp, întreprupt./ Doar razele sorilor stinși/ Continuă să ne mai ajungă/ Cu tandra putere a morții” (*Plajă*). Caricatura germinăției compromise e completată de mutilarea amforelor „care nu sînt decît cioburi de amfore” și chiar de cea a morților „care nu sînt decît cioburi de morți”. Însăși țărîna e damnată, „În timp

„Orizont animal/ Și în rău și în bine./ Adînc lucios și lunecos de mare/ În care soarele/ Se scufundă fără rușine” (*Peisaj impudic*).

Altfel zis Lumea însăși ca mecanism spiritual-material e pusă în chestiune printr-o grilă a unui ethos care, aplicîndu-se ca o încredințare umană, se izbește totuși de bariera incognoscibilului. Nesatisfăcută de simpla experiență a trăirii, poeta vrea o soluție gnoseologică: „Tot ceea ce nu înțeleg mă ucide./ Este o moartă cea care continuă/ Să ceară lămuriri./ Și să nu le primească./ Și să insiste./ Pentru că nici în lumea cealaltă nu se poate trăi fără să înțelegi” (*Ceea ce nu înțeleg*). Conceput astfel precum un „imperativ categoric”, eticul se manifestă în calitatea unui instrument rațional *sui generis*, care intră în impact cu misterele ultime, evident, fără ambiția vană de-a le dezlega, însă cu cîștigul poetic al revelării unor ambiguități tulburătoare, a unor complexități bulversante. În nevăzut bîntuie puteri demoniace, uneori cu neputință de disociat de cele divine. La etajele insondabile ale existenței, binele și răul par a se întîlni, a se mixa în pasta unei înțelegibilități din punctul de vedere al intelectului uman, ca și a confuziei afective derivate, pe care instanțele oraculare nu sînt capabile a le limpezi. Așa încît un psalm dobîndește accente recriminatoare: „Zeu al păstorilor și al poezilor/ Construindu-ți oracolele/ În măruntaiele păsărilor./ În măruntaiele munților./ Construind din cuvinte/ Soluții de neînțeles./ Salvări care-ar trebui mai întîi dezlegate./ Putere-iertare/ În stare să ucidă șarpele./ Dar simțindu-se vinovată/ După ce l-a ucis./ Forță refuzînd să învingă./ Așa cum lumina/ Ca să-și pedepsească victoria/ Naște poporul de umbre” (*Zeu al păstorilor*). Nevoită a se supune unui regim interogativ, care-i condiționează însăși starea ființării („Am vrut să fiu./ Am crezut că sînt./ Pînă a apărut întrebarea” – *Întrebarea*), autoarea se simte copleșită de-o transcendență ce șterge granițele dintre timpuri, fără a oferi un sens devălmășiei temporale, așadar plonjînd în absurd: „Nu e trecut, nu-i viitor./ Un azi etern, năucitor./ Cu soarele deasupra nemișcat/ Nemaînstare/ Să măsoare/ Fărăderostul nemuririi” (*Scaieți și zei*). Dar acest simțămînt, să-i zicem eretic, al absurdului nu duce la o anulare a principiului moral, ci, dimpotrivă, la o potențare a sa. Scoțîndu-l de sub jurisdicția unei pietăți cultivate în plenitudinea ei mai mult sau mai puțin convențională, fără nici o umbră de incertitudine, neezitînd a-l trece prin vămi analitice, a-l testa dintr-o mare varietate de unghiuri, Ana Blandiana îl umanizează, grație harului poetic, îi acordă o armură inexpugnabilă. Datorită abordării libere care-i dizolvă caracterul apodictic, vulnerabilitatea i se prefăce în forță. Imperativul categoric e transpus în codul, universal la rîndu-i, al plămuirii lirice. ■

semn de carte de Gheorghe Grigurcu

Ethosul Anei Blandiana

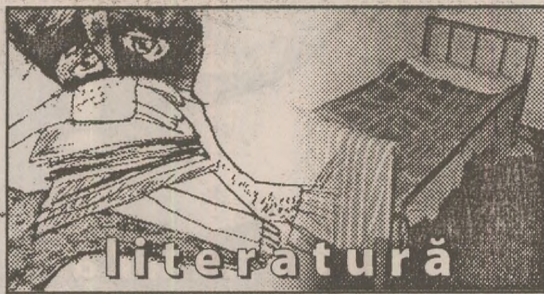
Exterioritatea se înfățișează mistuită de-o chemare orientată spre interior a subiectului liric, iar acesta reflectă structura adîncurilor ontologice. Drept care, actul liric, deși raportabil în chip nu o dată casant la un timp anume, respinge pragmatismul „torcătorilor de cuvinte”, al autorilor „Care își croșetează costume și cariere/ Glorii, orgolii”, înclinați a privi toate textele literare precum „niște pulovere”: „«Ce bine ești îmbrăcată!» îmi spun./ «Ce bine îți vine poemul»./ Fără să știe/ Că poemele nu sînt haina mea./ Ci scheletul/ Extras dureros./ Și așezat deasupra cîrnii ca o carapace./ Cu lecția țestoaselor/ Care astfel supraviețuiesc/ Lungi și nefericite/ Secole” (*Fără să știe*).

Denunțînd alienarea omenească, „marea lege a maculării”, „întunericul sîngerînd”, flageluri ce vin „de sus”, semnificînd enigmatice abateri ale Lumii de la ceea ce am putea presupune că e drumul său drept, poeta nu se oprește într-o manieră conformistă la polul binelui, nu se cantonează într-o imnografie închinată acestuia. Ethosul său cu subtext metafizic nu e unul al afirmării exclusiv pozitive. El se vădește pătruns de un simțămînt al declinului, expresie a „omului apocaliptic” al vremurilor noastre, pentru care transcendența e tot mai „slăbită”, mai „ștearsă”, mai depotențată, compensator proiectat în trecut, marcat de conștiința unei dispariții iminente, așa cum e prezentat, bunăoară, de Gianni Vattimo. Această crea-tură atinsă de criză, „mutilată” de cădere, se proiectează în dezordinea universală, în peisajele care, odată cu izgonirea omului din Paradis, par a suporta și ele blestemul unei analoage relegări. Ceea ce am putea numi apocalipsa naturii țintește în structurile cele mai evolute, organice, spre a-și serba triumful sub înfățișarea unui fast infernal. „Spuma aruncată pe țărîna ca o spermă/ Din burta intrată în putrefacție/ A oceanului./ Și penele cu urme de țigăi/ Pierdute de păsări bătrîne./ Și icrele uscate în peștii morți demult./ Și

Ana Blandiana, *Refluxul sensurilor*, Ed. Humanitas, 2004, 140 pag.

ce mă privește voluptuos/ Coborînd” (*Transparență*). Decompoziția cuprinde de-a valma substanțele, conceptele, stările de spirit, conform scenariului unei „povești” absconse: „De-atîtea decenii atît de aproape/ Încît limitele au putrezit/ Și-au căzut./ Iar substanțele au început/ Încet-încet să se tulbure./ Să se-amestece./ Să fermenteze-mpreună/ Aceleași idei./ Boli comune./ Mirarea ca un fruct/ Crescut din greșeală/ În alt arbore./ Gîndul că totul ar fi putut fi/ Altfel./ Două trunchiuri/ Crescute din aceeași tulpină/ Pe fațada unei catedrale./ Săpată în piatră o poveste/ Pe care nu mai știe nimeni/ S-o spună” (*Pe fațada unei catedrale*). Imaginea omului interior „mutilat” se așterne asupra elementelor cosmice, perturbate de deigrigolada sa, solidare cu derularea acesteia. „Pielea pămîntului” capătă un aer „indecent”, „senzual”, marea e promiscuă, oceanul e „bătrîn de-o oboseală/ Numită simplu nemurire”, într-un

Desfășurarea

Între Ana Pauker și Gheorghiu-Dej

Într-un eseu publicat în 1970, Un semn de întrebare, Marin Preda recapitulează împrejurările în care și-a publicat nuvela:

„Prin 1952 eram la Tușnad într-un prim concediu de creație din viața mea. Un prieten foarte neliniștit în conștiința lui, neliniște pe care n-o înțeleg nici azi, mă avertizase prin luna mai a aceluiași an că dacă nu scriu imediat ceva prin care să fac să dispară norii unei maladii inventate de care mi se legase numele (naturalism!) și în care nepăsător pluteam, voi fi exclus din Uniunea Scriitorilor și maladia literară se va transforma într-una politică. Atunci va fi grav.”

La insistențele prietenului – scriam că Marin Preda va avea mereu în preajmă un prieten/protector – scriitorul pleacă la țară, „dar nu la mine în sat, ci undeva prin Moldova, prin regiunea Huși”. Tot la sfaturile prietenului amplifică schița *Desfășurarea* până când obține celebrul text din 1952. „Ținea foarte mult la mine, notează marele prozator, știa pe atunci mai multe decât știam eu și voia să mă apere de o primejdie de care eu nu eram conștient.”

Câteva lucruri ar trebui lămurite. În primul rând, e vorba de ușoara deplasare a accentelor. Marin Preda va transforma amintirile în legătură cu logica interioară a evenimentelor. O bună proză nu se va scrie cu un debut din 15 aprilie (cum a debutat într-adevăr), trebuia să fie din 15 martie, cum scrie în amintirile sale – martie putea fi un simbol memorabil al ieșirii în lume, nu luna păcălelilor. Primul concediu de creație nu se cuvenea să fie în Castelul regal, ci într-o zonă care să nu confişte semnificațiile evenimentului – Tușnad. Și nu în 1949, 1950 sau 1951, ci în 1952. Imaginarul va confisca mereu amintirile lui Marin Preda, dacă e să ne luăm doar după confesiunile lui Sergiu Filerot (*Reîntâlniri*, Cartea Rom., 1985, pp.119-125). Dar prietenul mai mare? El ar fi putut fi Moraru, Novicov, Paul Georgescu, dar și Petru Dumitriu, și el în 1952 era în centrul evenimentelor politice, cu opțiuni oficiale energice. Nu s-a observat sau nimeni n-a vrut să observe că nici Moraru, nici Novicov nu sunt, în amintirile lui Preda, personaje malefice. Dacă, de obicei, Marin Preda nu demonizează personajele politice importante, cu atât mai puțin demonizați sunt conștientii săi scriitori. Despre Petru Dumitriu e firesc ca paginile să fie iubitoare (scrisesse cu multe superlative despre Preda, a fost întotdeauna un om de succes), dar Petre Dragoș? Și totuși, atunci când nimeni nu l-ar fi obligat pe Marin Preda să-și amintească de momentele 1948 ale literaturii, Preda o face, și cu iubire.

Volumul *Studii literare. Din literatura noastră nouă*, ESPLA, 1953, adună din revistele vremii studiile cele mai reprezentative consacrate celor mai importante apariții din timpul scurt de la precedentul volum. Volumul este inaugurat de acad. G.Călinescu, semnat al unui amplu articol despre *Poezia lui Mihai Beniuc*. Ov.S. Crohmălniceanu scrie despre *Cumpăna luminilor*, Nina Cassian, în postură de critic, îi omagiază pe Victor Tulbure și Eugen Jebeleanu. Câteva nume de critici în ascensiune (S. Damian, Horia Bratu, Alexandru Oprea) arată că echipa de critici este în curs de întinerire. Un amplu articol este consacrat nuvelei *Desfășurarea*, pe drept cuvânt receptată ca un eveniment literar. Articolul lui Tertulian – *O nuvelă remarcabilă* – elogiaza proza din motive cu asupra de măsură, dar pe întinse porțiuni articolul nu pare a avea nici o legătură cu critica literară. Superlativele lui N.Tertulian („Nuvela lui Marin Preda, *Desfășurarea*...”, este prima noastră operă literară care demască efectele politicii deviatorilor de dreapta, dezvăluie primejdia pe care a reprezentat-o activitatea dușmanilor de clasă oblăduiți de politica oportunista a deviatorilor și oglindește...”) fixează însă locul lui Marin Preda în momentul social-politic care a dus la primul cutremur al deceniului al șaselea: eliminarea Anei Pauker și a lui Vasile Luca, așezarea lui Gheorghiu-Dej și a aliaților săi pe un pedestal sigur. Nici un scriitor nu se bucurase de un asemenea privilegiu; nici unul nu fusese aliat de nădejde al tovarășului Gheorghiu în asemenea momente grele. Desigur, i se închinaseră poeme, omagii, dar o operă care să ilustreze, la momentul oportun, mărșăvia deviaționistă nu existase! Iată, condamnarea Anei Pauker se putea sprijini și pe un argument literar! Pe opera unui scriitor tânăr, excelent cunosător al vieții satului! Apărută mai întâi în „Viața Românească”, 8-9/1952, nuvela poate fi bănuțată de multe rele, dar șansa veghează. Provizoriul fusese depășit, pericolele care-l amenințau pe tânărul scriitor trecuseră. Sau cum scrie N. Tertulian în concluziile la articolul său:

„Nuvela *Desfășurarea* constituie un mare pas înainte în creația lui Marin Preda. În nuvelele sale mai vechi despre viața satului (1948) autorul a zugrăvit o lume de oameni minaiți de instinctele și poftele crâncene guvernate de proprietatea privată, cu setea de închiaburire...sau cu patimile josnice, crude, care descompuneau familia Moromeților, unde relațiile erau dominate de ură și înrâncenare...; unele nuvele din volumul *Întâlnirea din pământuri*

erau adânc atacate de morbul naturalismului. Nuvela *Ana Roșculeț*, apărută în 1949, a fost puternic criticată pentru naturalismul ei, pentru imaginea deformată pe care odădea despre dezvoltarea conștiinței de clasă a unei muncitoare înapoiate. Tocmai prin prizma acestor creații anterioare apare limpede de ce noua nuvelă a lui Marin Preda constituie o cotitură în creația acestui scriitor, înzestrat cu un puternic talent de prozator...”

Marin Preda va reveni asupra „deviației”, și în 1980 încearcă a descrie în *Cel mai iubit dintre pământeni* momentele de vârf ale conflictului între Gheorghiu-Dej și Ana Pauker. Se confesează, într-o întâlnire privată cu un învățăcel-scriitor, Dej:

„Vom fi condamnați de istorie dacă nu urmăm, și practic, ideile generoase ale socialismului și comunismului. Acest lucru îl putem gândi acum în liniște și calm, fără isteria de atunci a Anei Pauker, care ne întreba în plină ședință a Biroului politic...” Care-i întreba cine-i Rajk și cine Slansky în România.

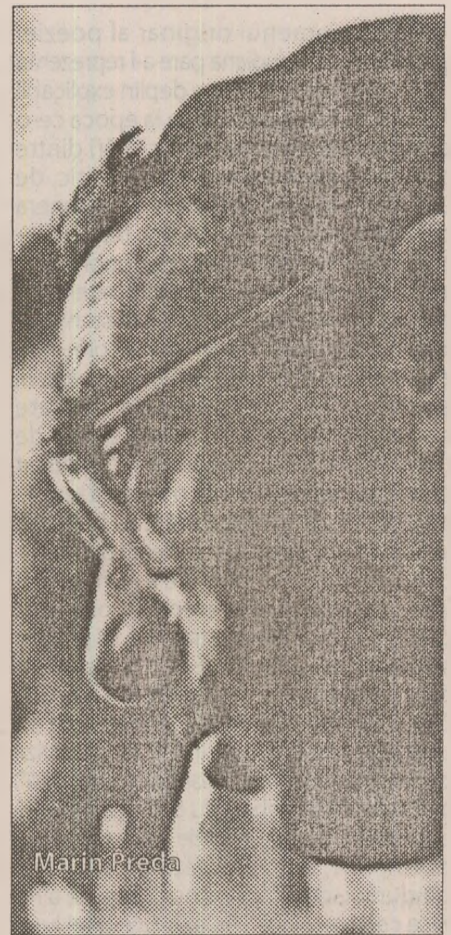
Cum conflictul cu Ana Pauker continuă, și cum era de înțeles că tovarășa Ana voia să afle cine-i Rajk al nostru, Dej va pleca să ceară sprijin de la Stalin:

„M-am urcat în avion, am ajuns la Moscova și am fost cazat într-un hotel fără protocol și fără comunicate de presă. (...) În sfârșit, a patra zi sunt anunțat să mă pregătesc, tovarășul Stalin mă așteaptă. M-a primit singur în biroul lui de la Kremlin și m-a întrebat cu glas afectuos de frate mai mare: Ce e, mă Gheorghe?” Gheorghe îi povestește, ca un țaran necăjit, necazurile, lăsându-l la urmă pe cel cu tovarășa Ana. Aci, spune iscusitul Gheorghe, e vorba de o deviație. *Kakaia deviația?*, se oțărăște tătucul. *Deviația* face parte din cuvintele magice ale vieții politice comuniste. E răul cel mare într-o viață de partid „monolitică”.

După ce Stalin află, îi cere un timp de gândire și lămurește, pe rând, la cele trei întrebări. Cea de-a treia, evident, ne interesează:

„Trebuie în chestiunea devierii: cunoști pericolele unei devieri. Lenin a fost împotriva lor, îmi spuse Stalin cu modestie, ca și când el ar fi fost ceva mai indulgent. Lichidați, zise, printr-o discuție în Comitetul Central și apoi în adunări de partid lărgite acest grup de deviaționisti. Ești mulțumit, Gheorghe?”

În memoriile sale, Sorin Toma, fost redactor-șef al „Scânteii”, una dintre cele mai triste figuri ale momentului, are altă părere despre Gheorghe:

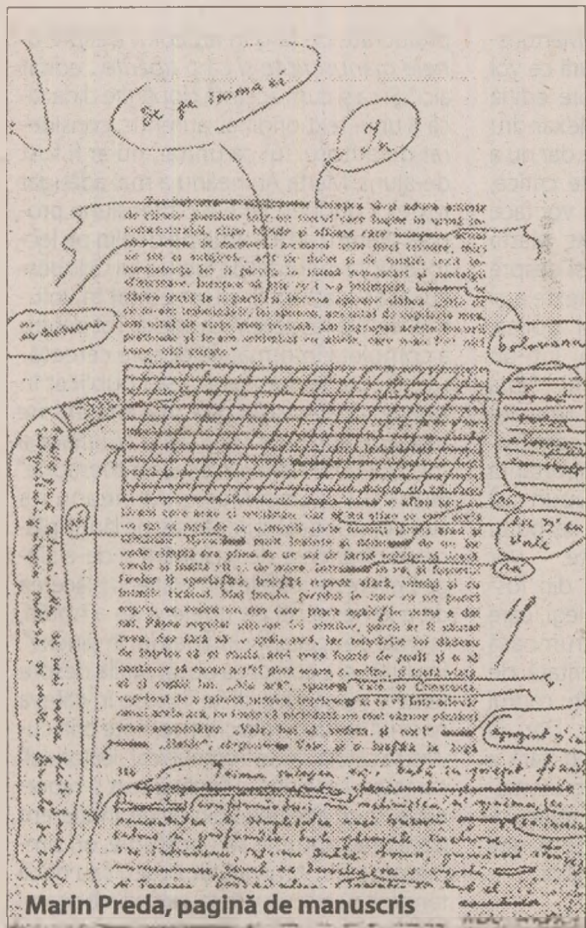
„În calitatea sa de secretar al CC, Ana Pauker răspundea de îndrumarea agriculturii și de raporturile cu țărănimea. (...) Aici intrau, în afară de politica prețurilor, dificultățile legate de colectivizare, comasarea terenurilor colectarea produselor agricole, atitudinea față de țărani „chiaburi” etc. Pe scurt, un nod al contradicțiilor. (...) Această contradicție permitea două abordări de natură opusă. Prima vedea ca instrument principal, în stare să biruie toate obstacolele și inerțiile „puterea de stat, capacitatea partidului și a statului de a impune voința lor pe toate căile: politice, instituționale, legislative și, eventual, prin constrângere economică.” ... Așa vedeau (sau subînțelegeau) lucrurile Gheorghiu-Dej și cei din jurul lui: „pământeni”. Dispuneau și de un model: cel sovietic, stalinist.

Ana Pauker și Vasile Luca vedeau lucrurile cu totul altfel. La baza concepției lor stătea recunoașterea importanței țărânimii ca pătură socială majoritară în țară.”

„Mădărația, metodele bazate pe stimulente economice, pe convingere și asentiment trebuiau să domine în activitatea organelor de partid și de stat”. Aveau, spune Sorin Toma, și un precursor: Buharin.”

Părerea lui Sorin Toma este împărtășită azi chiar de personalități credibile ale istoricilor comunismului românesc. În anii cincizeci însă, Ana Pauker era un personaj odios, așa că tânărul Marin Preda putea fi, în fața unor contemporani, absolvit de păcate.

În 1952, *Desfășurarea* pare, totuși, un text eliberator. Ca și alte texte ale lui Marin Preda, dar mai decis ca altele, evoca dezvrăjirea lumii: eliminarea unui duh rău. Sau cum va spune Lucian Raicu într-o cronică la ultima versiune a *Întâlnirii din pământuri*

(„România literară”, 9 mai 1974):

„Desfășurarea se poate citi ca pe un mit al regenerării, al redesteptării la viață. Sau ca un basm cu oameni buni și răi, în care cei răi strălucesc. Depășind conjunctura și folosindu-se de ea, Ilie Barbu rămâne un personaj exemplar, conceput dintr-o răsufare, un prototip uman superior, un animator al dialogului, liber de prejudecăți și constrângeri, înțelegând mai mult, trăind mai viu și mai intens o experiență fundamentală. Și el va trebui să accepte, cu filozofică înțelepciune, dar și cu puțină resemnare, că nu toți oamenii sunt la fel și că oamenii, așa cum sunt ei, nu prea îi seamănă. Reveria consonanței umane străbate această nuvelă antologică...” Și: „În epoca literară respectivă, pe care o întrecia de la distanță, *Desfășurarea* se citea de noi, tinerii, cu sentimentul unei mari surprize. Iată, ne-am zis, se poate scrie și așa!”

Frazele inaugurale ale *Desfășurării* se schimbă mereu. Marin Preda știe că „frază inaugurală” e decisivă pentru ritmurile și semnificațiile adânci ale operei. Trebuie ca personajul lui să se trezească într-un anumit context – un context care să evoce nașterea altei lumi. Să dea semnificație trezirii. În ediția a doua, ESPLA, 1954, *Desfășurarea* începe așa: „Ilie Barbu se trezi din somn cu ochii limpezi, ușor și liniștiți ca din nimic, cu toate că se culcase seara frânt de osteneală. „Uite, domnule, s-a făcut dimineață”, gândi el cu mirare. Vru s-o scoale și pe muiere, dar o mai lăsă; abia se revărsaseră zorile.”

În ediția revăzută din 1964 (Editura Tineretului, Biblioteca școlară) există sublinieri noi – există un timp nou care trebuie și el numit. E vorba (în stilul

discursiv al „realismului socialist”, dar și în stilul unor echivalențe care să anuleze regimul lozincard) de „o zi mare”:

„O zi mare, chiar dacă ti descrii și intervalele dintre clipe, nu numai clipele, tot seamănă cu o zi obișnuită. / Ilie Barbu se trezi din somn cu ochii limpezi, ușor și liniștiți, ca din nimic, cu toate că se culcase seara frânt de osteneală. Se trezi ca de obicei, cu capul la marginea căpătâiului și în locul unde trebuia să fie capul lui, era al muierei. Uite, domnule, s-a făcut dimineață, gândi el cu mirare.”

În Ediția *Opere*, Editura enciclopedică, 2002, dispare „ziua cea mare” și încărcătura filozofică și Ilie Barbu își trăiește trezirea cu o inocență care pune accentul pe renașterea personajului. Deși fusese obosit, „murise”, iată, e liniștit, cu ochii limpezi:

„Ilie Barbu se trezi din somn cu ochii limpezi, ușor și liniștit, cu toate că se culcase seara frânt de oboseală. Se trezi ca de obicei, cu capul la marginea căpătâiului și în locul unde trebuia să fie capul lui, era capul muierei.”

Procesul viitorizării rămâne central în toate cărțile lui Preda. Ce se va întâmpla astăzi, după trezire? Dar mâine? Cum va arăta lumea de mâine? În *Ana Roșculeț*, în textele anilor cincizeci, chiar în *Risipitorii* și *Moromeții II* întrebarea funcționează cu neobișnuită energie. Ea rămâne și în *Marele singuratic* și în *Delirul*. În *Desfășurarea* ea sună așa (Marin Preda nu o va modifica în edițiile viitoare – vezi ediția 1954, p.14):

„Ilie Barbu nu știa mai mult decât alții, ba chiar îi scăpau unele lucruri, cum era, de pildă, alegerea președintelui gospodăriei. Pentru el principalul era că aveau să înceapă o viață cum nu mai fusese vreodată: să are, să semene și să culeagă bucatele la un loc, apoi să le împartă după munca fiecăruia. Dar cum se vor petrece toate acestea, cine o să aibă grijă ca lucrurile să iasă bine, cine o să fie tras la răspundere dacă ceva o să iasă prost, toate astea nu i se păreau lui Ilie niște lucruri la care să se gândească în mod deosebit. Principalul era că viața cea veche era lovită acum chiar în temelie ei. De aici înainte oamenii se vor băga în seamă și se vor împrieteni nu după câte pogoane are fiecare, după câți cai, boi sau porci au în bătaură, ci după cum au să muncească și să se poarte în viața nouă care începea.” (s.n.)

Ce se va întâmpla mâine, iată întrebarea fundamentală a operei sale de tinerețe.

În edițiile definitive, Ilie Barbu visează: „Ilie închise ochii și, pe jumătate adormit, visă lumina zilei și o întindere nesfârșită de pământ. I se părea, vedea cum gospodăria treiera prima ei recoltă și Ilie știa pe dinafară câte zile-muncă

are fiecare. Da, se cântăresc sacii așa cum văzuse el că se făcea la gospodăria de Dor Mărunt. Brigman, magazionerul, stătea cu plaivazul la ureche și făcea prinsoare cu Niculae Burcea că au să iasă peste 2500 de kilograme la hectar.”

„La Marin Preda (...) visul e, în mod curios, un corolar al stării de semitrezie, în care conștiința continuă, pe anumite parcele, să fie activă, iar tangența lui cu realitatea de toate zilele naște o ambiguitate încărcată de fior poetic. După ce traversează lunga perioadă a înfruntării pericolelor elementare, cu nădejdea aclimatizării, cu tenacitatea dată de iubire, Călin trebuie să rezolve din nou, și pe tărâmul imaginat, dilemele conviețuirii între oameni, să reintroducă apologia divinității, ideea binelui și a răului, chinul păcatului, normele legii, spre a împiedica alunecarea în abisul instinctelor (S. Damian, *Intrarea în castel*, Ed. Cartea Rom., 1970, p. 41).

Mai citam și altădată paginile din *Risipitorii* (ed.I) în care Constanța discută cu dr. Sârbu despre lumea de mâine. Și apelează la o imagine din *Adolescentul*:

Puține pagini sunt mai explicite, în acest sens, decât acea care încheie ediția întâi a *Risipitorilor*. La mirarea doctorului Sârbu că învățătoarea este încântată de *Adolescentul* lui Dostoievski (alte cărți ale lui Dostoievski, mai bune, zice medicul, nu i-au plăcut) Constanța răspunde:

„Poate mi se pare mai interesantă, zise ea. Versilov, dacă îți amintești, are o viziune, treaz fiind, când se uită la un tablou cu Acis și Galatea, care exprimă ceva din visul de aur al omenirii. Cum o să arate omenirea după ce toți zeii și divinitățile au fost detronați? Ce o să facă omul fără ele? Oamenii se vor apropia unii de alții simțindu-se orfelini și or să se iubească toți într-o mare frățietate, zice acest Versilov, și

după aceste amănunte înțelegi că e vorba chiar de epoca noastră, când se va termina și se va construi tot ce ne propunem noi să construim, și că în perioadă de muncă încordată nu o să se prea observe lipsa divinității și a stăpânilor detronați, dar pe urmă, zice acest erou, deodată oamenii vor descoperi singurătatea lumii și va crește în ei fraternitatea asta de orfani. Tu te simți orfelin?” (s.n.)

Aceasta este, la zece ani de la apariția *Anei Roșculeț* și la opt de la apariția *Desfășurării* întrebarea. Doctorul Sârbu, prin intermediul se afirmă tezele Preda 1960 îi răspunde („așa de crâncen” încât trebuie să ascultăm nu doar vocea, ci și ecurile ei interioare):

„Ideea că am fi putea orfelini e exclusă. Singura grijă care ia proporții mari în conștiința unui om este cum să nu se piardă pe sine.”

Întrebarea va rămâne până la ultima carte, răspunsurile se vor schimba de la roman la roman. În deceniul dintre *Ana Roșculeț* și *Risipitorii*, Utopia începe să devină o figură de stil. Nu o posibilitate a devenirii lumii, ci un instrument de lucru al scriitorului, mai preocupat de imaginarul său mântuitor decât de soluțiile socialismului științific.

Cornel UNGUREANU

Post scriptum. Paginile de mai sus erau scrise, când am primit revista „Vatra”, nr. 9-10/2004 cu frumosul articol al lui Dumitru Ungureanu consacrat *Desfășurării*. Câteva dintre observațiile dsale trebuie reținute. Prima, că a trăit în spațiul în care putea recunoaște personajele lui Preda. A doua, că „negativii” își au îndreptățirea lor: sunt, azi, mai simpatici decât pozitivii. Asupra acestor observații, dar și a altora vom reveni.

EDITURA POLIROM

- Petre Barbu
Blazare
- Ryū Murakami
Albastru nemărginit, aproape transparent
- John Steinbeck
La răsărit de Eden
- Tracy Chevalier
Doamna și licornul

Suplimentul
DE CULTURĂ

Un săptămânal realizat
în colaborare cu *Ziarul de Iași*

www.polirom.ro

Critica edițiilor

A. I. Odobescu (v)

Îndată după trecerea Dincolo a lui Tudor Vianu, parcă pentru a-i confirma previziunea rostită cu disprețuitor umor, Al. Dima i-a luat locul. Nu știu dacă la catedra universitară și la Academie, unde, totuși, a devenit „membru corespondent”, dar locul de coordonator al „ediției critice” de opere ale lui A. I. Odobescu i l-a luat în grabă.

Se spune că despre morți nu trebuie să se vorbească decât de bine – *de mortuis nil nisi bene*. Nu știu ce interese va fi avut de apărut, pe lumea cealaltă, presupusul născocitor spartan al acestei maxime răspândite de latini. Probabil că va fi avut și el, ca tot omul maleabil, nevoie, Dincolo, de o ambianță binevoitoare. Eu nu am nevoie, Dincolo, de o primire cu amabilități, nici din partea lui Alexandru Dima sau coordonată de dânsul, și nici din partea colaboratorilor lui la anularea ediției academice de opere complete ale lui Alexandru Odobescu, începută de mine împreună cu Tudor Vianu. Aș fi preferat să fi fost nu amabil, ci corect, civilizat, aici, pe Pământ. Adică să mă fi invitat, sec și quasi-oficial, de vreme ce devenise o persoană seacă și quasi-oficială (membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România), și să mă fi informat că nu mai fac parte și de ce nu mai pot să fac parte din „colectivul” pe care îl coordona pe-atunci viitorul său hoit. Să-mi fi cerut îngăduința de a folosi, el și colaboratorii săi, normele stabilite de mine pentru transcrierea corectă a textelor și variantelor și să fi negociat (cum se spune azi) drepturile mele de autor al ediției, drepturi ce mi se cuveneau incontestabil, întrucât, fără acele norme din *Nota asupra ediției* (cf. vol. I, pp. 10-23), elaborată de mine, publicarea ediției nu ar fi putut să continue. Același lucru ar fi trebuit să-l facă poate și Al. Graur, directorul Editurii Academiei Republicii Socialiste România. Fiecărui în parte i-ași fi explicat, în replică – deși cred că Al. Graur nu ar fi avut nevoie de nici o explicație, ci doar de un șoc care să-l scoată din cinica-i indiferență –, că întrucât normele de transcriere a textelor și variantelor trebuie să aibă un caracter unitar, ele nu pot fi stabilite decât de un singur textolog, cu perspectivă istorică asupra limbii române din secolul al XIX-lea, prin analizarea tuturor scrierilor lui Odobescu – foarte dificile din punct de vedere lingvistic –, ceea ce făcusem pentru a putea scrie *Nota asupra ediției*, și că aplicarea acelor norme trebuie să fie, de asemenea, după cum fusese în volumul întâi, lucrarea individuală a aceluiași textolog. Că în cazul recurgerii, din indiferent ce motive, la concursul altcuiva sau al unui colectiv, acele norme trebuie să fie aplicate cu rigurozitate, cu atât mai mult cu cât fuseseră deja aplicate în primul volum, ca

să se evite astfel degradarea textelor și variantelor prin introducerea unor corecturi deconcertante, întemeiate doar pe impresii și păreri subiective și superficiale.

Asemenea dialoguri nu au avut loc, ambii ipotetici convorbitori fiind, probabil, prea îmbâșiți de principiile dreptului bolșevic de expropriere abuzivă și ale nepăsării sintetizate în zicala „las’ că merge și-așa”. Nici Marta Anineanu, succesoarea mea, agreată de cei doi – Al. Graur și Dima – pentru stabilirea, în continuare, a textelor și variantelor, deși a „preluat din mers” normele tipărite în volumul întâi, nu și-a manifestat nici măcar schița unei intenții de dialog. Desigur că ar fi fost normal să-mi solicite o consultare, că se cuvenea să-mi o solicite și că ar fi fost bine și pentru ediție, îndeosebi pentru ediție, dacă am fi avut câteva întâlniri, la care eu aș fi venit cu pachetele mele de fișe și cu propriile-mi priceperi și îndoeli, iar ea, cel puțin cu motivările lingvistice ale modificărilor pe care voia să le introducă în normele stabilite de mine. În acele convorbiri posibile, desigur că i-aș fi mărturisit rezervele mele față de propria-mi notă, ca, de exemplu, faptul că folosisem câteva cuvinte ce mi s-au părut, citindu-le tipărite, ca fiind improprii, că nu aș fi trebuit să menționez în variante grafiile *acești, albaștri, ministri, noștri, pilastri, schiop, Stefan, tristi* (cf. *Nota asupra ediției*, în vol. I, p. 19), că nu-i recomand să preia ca fonetisme posibile, cum făcusem eu, grafii ca *anuncia, enunciaire, Francia, precios, pronunciațiune* etc. (ibid.) și că-i propun să înlocuiască, în texte, prin conjectură, toate formele italianizante, ca *anticuar, anticuitate, cualitate, cuestiune* etc., cu formele consacrate de uzul limbii literare, dar să le menționeze, pe italianizante în nota introductiv-descriptivă și să le înscrie ca grafii în capitolul de variante.

Din nefericire, nu a fost să fie nici un dialog, nici cu Marta Anineanu. Probabil că nici unul din cei trei numiți nu a avut sentimentul că face parte din același „sindicat de ramură profesională și intelectuală” cu mine. Adevărul adevărat a fost și a rămas că, împreună, mi-au furat normele de transcriere a textelor și variantelor, făcându-mă, treptat, direct sau indirect, pe hoștește, prin includerea în ele a multor absurdități și bizării, părtaș la numeroase nepriceperi ale celor care au colaborat la tipărirea volumului al doilea și a volumelor următoare. Amestecându-și neștiințele lor naturale în priceperile mele obținute prin studiu și experiență profesională, mi-au imprimat atunci senzația oribilă, de neuitat, pe care o mai încerci și astăzi ori de câte ori le citesc ineptiile, că și-au spălat și încă își mai spală și își clătesc impuritățile ignoranțelor personale în creierul meu.

Textele din volumul al doilea și variantele lor sunt precedate de o altă *Notă asupra ediției* (pp. XII-XVI), nesemnată, dar a cărei

autoare este Marta Anineanu. Mărturisesc că-mi va părea rău, pe măsură ce voi scrie acest articol și altele despre ediția academică a operelor lui Alexandru Odobescu – ediție care era să fie dar nu a mai fost să fie –, de observațiile critice, deja înscrise pe fișe, pe care le voi face despre felul în care a gândit Marta Anineanu că trebuie să lucreze și despre felul în care a lucrat, a îngrijit textele și variantele lor din volumul al doilea, folosindu-mi și nefolosindu-mi, într-un stil cam capricios, propria-mi *Notă asupra ediției*, furată. Dar mi se pare corect să nu fac nici un fel de compromis, întrucât este vorba de o importantă chestiune profesională. Presupun că observațiile și aprecierile mele – cel puțin unele din ele, cele mai acute – vor stingheri sensibilitățile multora din fostele ei colege și din foștii ei colegi, care continuă să-i păstreze o frumoasă amintire, firescă și desigur meritată de personalitatea ei remarcabilă în cadrul Bibliotecii Academiei Române. Dar, la rândul meu, regret că altminteri, fără a spune adevărul, pe care îl extrag cu maximum de obiectivitate, nu prin speculație și nu din imaginație, ci de pe pagini tipărite, nu pot să fac critica edițiilor.

Textele și variantele lor din volumul al doilea sunt precedate, după cum am menționat, de o nouă, altfel de *Notă asupra ediției* decât aceea din volumul întâi, *Notă asupra ediției* al cărei dublu scop reiese, totuși, cu claritate din mișmașul de cuvinte care o compun: 1) anularea primului proiect al ediției prin eliminarea unor texte și prin fragmentarea altora; 2) anularea normelor lingvistice de transcriere a textelor și variantelor, expuse în volumul întâi, prin introducerea unor agramatisme lingvistice și textologice.

Astfel, menționând că patru studii de arheologie și de „arheologie medievală” nu vor fi publicate în volumul al doilea, Marta Anineanu atrage atenția că s-a dat, parțial, o nouă structură ediției (ceea ce nu era necesar, pentru că structura stabilită de Tudor Vianu era foarte bună), dar că, totuși, noua structură nu a fost întrutotul respectată, că s-au făcut câteva excepții. Aceasta este una din metodele infailibile românești – dar poate că nu numai românești – de a produce harababură într-o structură bine stabilită: introducerea unor excepții care duc la apariția altor structuri sau jumătăți de structuri, care au nevoie de noi excepții. Motivul invocat de Marta Anineanu pentru introducerea excepțiilor? Nevoia de a-l „informa pe deplin pe lector” [subl. G.P.] asupra metodei de lucru a lui Odobescu, ceea ce se putea face fără introducerea unei excepții, ci numai printr-o notă ce ar fi precedat textul respectiv. Negândindu-se la soluția notei, Marta Anineanu a recurs la *fragmentarea textului*: capitolul III din *Relații despre anticuitățile [sic] ce se aflau în mănăstirile din districtele Argeșul și Vâlcea*, intitulat *Pomelnic, manuscrise, cărți tipărite*, a fost inclus în volumul al doilea. Dar pretextul pentru această fragmentare nu a fost numai dorința de a-l „informa pe deplin pe lector asupra metodei de lucru a lui Odobescu”, ci și acela că „aceste prime note [...] au fost

prelucrate pe larg în articolul *Despre unele manuscrise și cărți tipărite...* editat aici”. Și ca și cum această ciopârțire didactică a unui text original, autentic, considerat de autorul lui ca unitar, nu ar fi fost de-ajuns, Marta Anineanu a mai adăugat textelor odobesciene o dimensiune proprie: „Pentru a-l informa pe deplin pe lector asupra metodei de lucru a lui Odobescu, acest capitol III a fost editat în volumul de față [al doilea] ca anexă. Tot pentru a completa informațiile despre cercetările făcute la mănăstiri, s-au publicat în *Anexe și câteva din cele mai interesante rapoarte adresate Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice în această chestiune*” (subl. G.P.). Deci Martei Anineanu i-a venit dintr-odată și i-a rămas, pe lângă plăcerea uimitoare de a ciopârți și de-a alege belferește textele din ediție, și plăcerea de a le nesocoti pe unele și de a hotărî, tocmai de aceea, includerea lor în „anexe”. Era bine, era corect ca observațiile despre textele respective să fie incluse în câteva note introductiv-descriptive, note prin cuvintele cărora să se fi comunicat „lectorului” caracterul specific al fiecărui text și raporturile lui cu alte texte din ediție, indiferent dacă erau antume sau postume, ori simple note din Arhiva Odobescu sau dacă tangenta o scrisoare sau alta din bogatul fond epistolar al scriitorului. *Dar textul și textele, împreună cu variantele lor era obligatoriu să fie reproduse integral în ediție.*

Exemplul dat indică neînțelegerea de către Marta Anineanu a structurii operei lui Odobescu, a tuturor scrierilor lui Odobescu, pe care îmi permit să presupun că nici nu le-a citit, a voinței exprimate de scriitor prin chiar titlul ediției de autor, în trei volume, din 1887, *Scrieri literare și istorice* și prin ordonarea cronologică a textelor incluse în acea ediție, un fel de jurnal – uneori mai îngrijit, alteori mai puțin îngrijit – al scriitorului Alexandru Odobescu. Că structura nedidactică, „dezordonată” a operei lui Odobescu a derutat-o pe Marta Anineanu se vede și din faptul că a umblat cu două măsuri prin textele de a căror îngrijire trebuia să se ocupe. Astfel, ajunsă la *Notice sur les antiquités de la Roumanie*, „notiță” editată în 1868 pentru Expoziția Universală de la Paris (1867), scrie, în aceeași *Notă asupra ediției* (p. XIV) că: „Nu s-a făcut aceeași excepție [care se făcuse cu capitolul III din *Relație despre anticuitățile care se aflau în mănăstirile din districtele Argeșul și Vâlcea*] pentru volumul *Notice sur les antiquités de la Roumanie* [...]”. În care primele capitole sunt consacrate exclusiv arheologiei, dar capitolele *IV Arts et industries en Roumanie* au XV, XVI, XVII et XVIII-ème siècles și *V l'imprimerie en Roumanie*, după conținutul lor, s-ar fi încadrat și ele în problemele de cultură expuse în celelalte articole din volumul II. *Nu au fost însă incluse pentru că editarea lor ar fi rupt unitatea volumului, care urmează să fie cuprins în seria arheologică a scrierilor lui Odobescu, însoțit de notele explicative necesare*” (subl. G.P.).

G. PIENESCU

(va urma)

A. I. Odobescu, *Opere* (13 vol.), București, Ed. Academiei Române, 1965-1996.

Se știe că opera lui Ioan Slavici, valorizată la nivelul de astăzi, adică situată într-o relație de echivalență cu operele lui Eminescu, Creangă și Caragiale, este o descoperire relativ recentă: abia *Istoria...* lui G. Călinescu din 1941 a impus imaginea lui Ioan Slavici ca mare scriitor. Chiar dacă Maiorescu credea în el ca nuvelist și pe această bază își construiește teoria „romanului popular” în articolul *Literatura rămână și străinătatea* din 1882, totuși această opinie pozitivă nu a fost preluată de succesorii maioreșcianismului pe linia criticii estetice. Dimpotrivă, moștenitorii săi (cu excepția lui M. Dragomirescu), de la E. Lovinescu la Pompiliu Constantinescu, s-au exprimat vehement negativ, cu o obstinație suspectă, ce trebuie să aibă motivații adânci, de vreme ce opera lui Slavici a fost eclipsată până în 1941 (G. Călinescu își prefigurează opinia într-un articol din 1937). De ce nu exista (pur și simplu) scriitorul Ioan Slavici pentru E. Lovinescu?

Nu vreau să-i fac lui E. Lovinescu un aspru rechizitoriu, pentru că nu l-a luat în seamă pe Slavici (mort la 77 de ani, în 1925, când criticul avea 44 de ani); nu l-a luat în seamă decât cu totul fugitiv și tangențial de-a lungul bogatei sale activități critice – și întotdeauna cu accente negative, fie în judecata estetică, fie în aprecierea morală. O culpabilizare a lui Lovinescu, din motivul că l-a ignorat pe Slavici, ar fi exagerată și inutilă. Îndreptându-și o atenție specială și sistematică spre „Junimea”, ca spre gruparea care a impulsionat decisiv modernizarea culturii române, E. Lovinescu a valorizat în mod deosebit operele și personalitățile lui Maiorescu și Eminescu, pe Creangă aproape că l-a uitat, iar pe Caragiale l-a privit cu un scepticism problematizat spectaculos și definitiv pentru concepția mutației valorilor estetice (cum i-a privit, de altfel, și pe primii doi, în episoade separate). În această ecuație a sincronizării europene, Creangă și Slavici nu însemnau nimic, din punctul de vedere al lui Lovinescu. Trebuia, neapărat, să-i consacre Lovinescu lui Slavici studii speciale? Cred că ar fi trebuit. Îndreptăm astăzi o maximă exigență spre o mare conștiință critică, datoare să cuprindă totul, să pună în evidență valorile estetice ale tradiției și ale actualității. Dacă ar fi vorba de un critic minor, întrebarea și răspunsul ar fi complet nerelevante. De ce, totuși, nu a contat deloc Slavici pentru Lovinescu? Încerc să înțeleg, iar nu să acuz.

Am putea opri orice alte explicații la una singură: pur și simplu, Lovinescu nu recunoștea operele lui Slavici nici o valoare, prozatorul nu răspundea în nici un fel gustului său și exigențelor sale estetice. Există referințe fulgurante în acest sens, privitoare la nuvelist și la memorialist. Dacă nu mă înșel, din investigațiile pe care am reușit să le fac în întinsa activitate lovinesciană, criticul nu s-a referit niciodată la romanul *Mara*. Editat în volum în 1906, la Budapesta, fără să fi avut probabil nici o difuzare la București (după ce apăruse în foileton în „Vatra” în 1894), reeditat la

București în 1913 și în 1925, romanul ar fi putut intra în atenția criticului, într-un foileton special, ca o (re)descoperire târzie. Nu putem expedia explicația în faptul că Slavici era scriitorul secolului anterior, iar Lovinescu, din 1904, când intră în activitatea publicistică, se consacră numai actualității. Prin ceea ce scrie nou după 1900, Slavici este într-adevăr un scriitor minor, fie în roman (*Din bătrâni*, 1902, *Il. Manea*, 1906; *Cel din urmă armaș*, 1923), fie în memorialistică (*Închisorile mele*, 1921; *Amintiri*, 1924). Această situație (involuția artistică) a avut drept consecință umbrirea meritelor anterioare, nici așa evidente. Imaginea nuvelistului viguros și a romancierului puternic în *Mara* este întunecată de literatura minoră de la senectute. Adevăratul

(devenit uneori un localism lipsit de orizont), insuficiența estetică, „servitutea față de realitatea imediată”, caracterul prea național și prea moralizator – ceea ce o face „primitivă” și, categoric, „inferioară”. Slavici nici nu e pomenit. Dacă pentru Octavian Goga avea, în alte articole, cuvinte mai bune, considerându-l reprezentativ, pentru George Coșbuc nu avea nici un pic de înțelegere (ba, dimpotrivă, susținând cu argumente noi, posibilul plagiat în serie al baladelor coșbuciene). E. Lovinescu nu avea, înainte de 1918, mai multă considerație pentru literatura ardeleană decât avem noi astăzi pentru literatura basarabeană. Când va iniția campania revizuirilor, în anii 1914-1916, în „Flacăra”, continuată și după primul război în „Sburătorul”, Slavici nu

pătrar de veac pentru biruința cauzei naționale și întemeiease Tribuna. În literatură, prinsese seninele icoane a lui Scormon, a popei Tanda și-a lui Budulea Taichii, rupte din împrejurările Ardealului... Banii ungurești îi zguduiseră încă de acum câțiva ani temelia vieții lui morale; banii nemțești l-au îngropat cu desăvârșire”. Dezavuarea era totală, dar încă nu atât de dură ca într-o scurtă recenzie la volumul *Închisorile mele*, publicată în februarie 1922: „Lipsită de orice interes literar, din cauza stilului prolix și anacronic, și aproape chiar de orice interes documentar, cartea – ca și tot ce a făcut autorul ei de vreo zece ani încoace – pornește din aceeași tragică nevoie materială. Nu reținem din ea, ca epilog, decât seninătatea resemnată cu care autorul amintește metodic de câte ori vreun trecător îl scuipă pe stradă. Printre cei ce au făcut din tristul bătrân o scuipătoare națională menționăm și pe d-nii N. Iorga și Ion Grădișteanu” (v. Lovinescu, *Opere IX*, 1992, p. 107). Cum, deci, să-l mai vadă cineva pe prozatorul de ficțiune Slavici, în paginile sale cele mai bune din vremurile de altădată, când omul era atât de detestabil, iar memorialistul considerat cu atât mai penibil? E. Lovinescu nu a avut nici inspirația, nici tăria de a face o disociere. În 1922 era prea aproape de primul război, când filogermanismul său l-a compromis pe Slavici, dar nu va face această disociere nici mai târziu. Sinteza *T. Maiorescu și contemporanii lui*, apărută în 1943, în chiar anul morții lui Lovinescu, va rămâne incompletă, fără multe capitole proiectate, printre care și unul despre Slavici, unde poate portretul prozatorului ar mai fi fost retușat.

Cred că Lovinescu a citat o singură dată un fragment din proza de ficțiune a lui Slavici – și anume într-un articol polemic cu B. Fundoianu *Există o literatură română?*, din octombrie 1922, reluat în *Critice IX*, în anul următor: e un fragment din *Popa Tanda*, o descriere a satului Sărăceni, ca exemplu de sentențiozitate, dar criticul ține să precizeze că ia acest exemplu din opera unui scriitor minor (v. *Opere IX*, 1992, p. 215). În 1922, pentru Lovinescu, Slavici era mai puțin reprezentativ pentru literatura națională decât Hogaș, Gârleanu și Brătescu-Voinești, citați în aceeași înșiruire cu Goga, Sadoveanu și Rebreanu. Să reținem ca pe o curiozitate că în 1922, pentru Lovinescu, „cei patru pilăstri ai expresiei artistice a sufletului românesc” sunt Eminescu, Creangă, Coșbuc și Caragiale (*ibidem*, p. 216).

S-ar mai putea culege din critica lui E. Lovinescu și alte referințe incidentale la Slavici (însă nici una pozitivă!), dar tot nu am ajunge decât la o singură concluzie. Lovinescu nu doar l-a ignorat pe Slavici, ci, mai grav, chiar l-a detestat în mod consecvent, în primul rând pentru filogermanismul său vinovat, dar și pentru lipsa intuiției psihologice (acuzată în *Amintiri*), pentru regionalismul său excesiv, pentru „limba greoaie, provincială, într-un stil demodat și supărător prin prolixitatea și lipsa de relief” din toată proza sa. Numai G. Călinescu, în *Istoria...* din 1941, a putut înfrânge aceste acuze și prejudecăți, foarte rezistente.

Ion SIMUȚ

Istorie literară

De ce l-a ignorat Lovinescu pe Slavici?

prozator nu se vedea, nici nu era bănuț și nici nu avea cineva inspirația să-l descopere, pentru că era înăbușit sub moloz, datorită acestei mediocrități industriale a creației slaviciene din ultimii ani.

Două aspecte biografice obturează și mai necruțător calitățile prozatorului din *Pădureanca*, *Scormon*, *Gura satului*, *Moara cu noroc*, *Comoara* sau din *Mara*. Cel dintâi e premiera de către Academie a romanului *Din bătrâni*, apărut în 1902. În 1903 lui Slavici i se acordă Premiul „Heliade-Rădulescu” împotriva lui Duiliu Zamfirescu, care candidase cu romanul *În război*, nici acesta cu mult mai bun. Duiliu Zamfirescu îl va ataca imediat pe premiat într-un articol în care dezavuează în întregime toată literatura transilvăneană. Slavici îi va răspunde, dar nu va fi suficient. Ceva mai târziu, E. Lovinescu va prelua ideea că literatura transilvăneană este neevoluată, și ca limbă literară, și ca artă, meritele ei fiind numai în militantismul național. În 1911, adaugă la finele unui articol despre I. Agârbiceanu un paragraf despre „caracterele generale ale literaturii ardeleni”, evidențiindu-i regionalismul

va fi în nici un fel vizat. Despre Duiliu Zamfirescu va scrie însă singura revizuire pozitivă, toate celelalte fiind negative (despre Maiorescu, Gherea, Vlahuță, Brătescu-Voinești etc.). Era clar că, în contrapondere cu Duiliu Zamfirescu, Slavici nu putea fi decât ignorat, chiar minimalizat, în fond dezavuat, chiar dacă indirect. Între Slavici și Zamfirescu, aflați într-un antagonism accentuat, într-o competiție exclusivistă pentru întâietate, Lovinescu îl prefera categoric pe cel de-al doilea.

În 1913, E. Lovinescu scrie articolul *Cincuantenarul romanului român*, dedicat, cum se poate lesne bănuț, aniversării *Ciocoilor vechi și noi* de N. Filimon. E ocazia unei recapitulări, în care sunt reamintite ca repere în istoria personajului de roman: Dionis al lui Eminescu, Dan al lui Vlahuță, Neculai Manea al lui Sadoveanu, strecurându-i aici, cu totul inadecvat, și pe inadaptații lui Brătescu-Voinești; dar echivalentul lui Dinu Păturică este, bineînțeles, Tănase Scatiu al lui Duiliu Zamfirescu. Conchizând că romanul românesc e prea liric și dominat de învinși, E. Lovinescu nu pomeneste de *Mara*, care i-ar fi oferit exemplul altui tip de personaj și al unei narațiuni obiective, cum o dorea. Nu știu cât de vinovată e această uitare sau, poate, ignoranță.

Dar cel mai grav aspect biografic va fi colaboraționismul filogerman al lui Slavici în timpul primului război, un partizanat care îl va expune iremediabil oprobiului public. E. Lovinescu a scris, în timpul neutralității și după război, articole de „revizuire morale” despre astfel de demisii antinaționale ale scriitorilor și politicienilor, dar, curios, nici unul special consacrat lui Slavici. Dar nu este uitat. Într-un articol din decembrie 1915 despre compromisiurile lui Gala Galaction, E. Lovinescu notează extrem de acid: „După Ion Slavici, Gala Galaction... Cel dintâi duse o luptă de mai bine de un

Inedit

Ioana Postelnicu *Osana!*

Mereu mirată de cele ce descopăr în ființa mea, nici o dată de cele ce ea vede în afara ei și înăuntrul ei, în clipa acestei zile începute sub boarea unei stări de stranie limpezime și turburare, a țșnit de pe buzele mele un *strigăt*, rostit cu glas tare: Doamne! Mare ești! Năvălise din gândul meu un puhoi de întrebări răspândite ca spori dintr-o capsulă ce plesnește sub forța strânsorii captivității ei. Cum a făcut puterea Ta să *inventeze calea gândirii omului*, să poți citi sfînta alcătuire a celor ce sălășluiesc sub fruntea lui? Să poți cerceta și înțelege *sinele* tău și pe al celui de lângă tine, să-l *închipuiești* și să *nimerești* în ceea ce este esențial? Să poți *scrie gândirea ta* sau a altcuiva, mînuind o pană de gîscă, un cui sau o daltă? Să se transforme tainica comoară închisă sub fruntea ființei pe care ai creat-o, în glas, în vorbe, în sunet, în forme, în incodiri de înțelesuri așternute pe papirus, pe hîrtie, ori în piatră? *Sunete* să capete *glas*, *înțeles*? Să deschidă porți spre lumi ce nu le cunoști, umplîndu-ți ființa de mirarea celor ce descoperi. Mare este Domnul!

În această dimineață am trăit mai mult decît cîteva clipe de lumină, simțindu-mă deodată îmbogățită de o înțelegere rămasă ascunsă. Parcă am perceput existența unui eveniment cu care de fapt am trăit nemijlocit dar nu l-am conștientizat. *Miracolul!* Valoarea celor ce ne înconjoară și ne ajută să ridicăm ochii spre cer și să strigăm: *Osana!*

Am deschis cartea ce se afla lângă mine și rîndurile citite au căpătat noi dimensiuni. Erau grele de conținutul grafic al literelor, de ascunzișul din ele, dar se lăsau dezghiocate de privirile mele, mai mult decît oricînd. Am apăsas cu degetul pe un buton și încăperea mea s-a umplut de glasuri, de cuvinte, de melodii cerești. Ele se

aflau în văzduhul lumii. Le-am captat îngereasca lor exprimare și le-am sălășluit în mine. Am pus urechea pe inima lor și le-am înțeles. Tu, Doamne, ai creat în alcătuirea omului sublimul glas al gândirii lui. I-ai dăruit puterea înșirării, forjării și limpezimea înțelegerii, putința împlințării în inima lui, trezindu-i o stare de *fericire*, pe care de-abia în această dimineață luminoasă o pătrund plenar. Fericirea că poți *auzi*, că poți *citi*, că prin aceasta se poate stabili o comunicare între esența vieții tale și *Sfînta Existență* ce se află dincolo de cupola cerului și *pretutindeni*, care ține în puterea ei tot ceea ce mișcă, trăiește, gîndește și există pe pămîntul pe care viețuim.

Doamne! Ai inventat omul, ai inventat sufletul lui, inima lui, durerea și bucuria și frumosul. Și le-ai *poruncit* să se exprime. Să fie împărtășite. Să fie *nemurite* prin sensul lor, prin sunete. Ce-am fi fost fără ele? Ce aș fi fost eu dacă n-ar fi existat *scrisul* de care mă folosesc în clipa de față, năpădită de starea de *bine*, de lumină, de echilibru, de un simțămînt de *iubire* care aruncă asupra drumului pe care mă aflu în orașul în care m-am strămutat, reverberația unor raze ce netezește calea, risipind restriștea în care am zăcut timp îndelungat. În clepsidra vieții mele, măsurătorul nisip *al timpului meu* s-a împuținat. Am atîtea să spun, să scriu, să citesc, să aud, să aflu. Fără aceste *putințe*, viața ar fi strivită de *orbire*. Pe toate le-am avut și le am. Mi le-ai dăruit, Doamne! Nu m-ai lăsat afară de sfînta Ta creație. Mi-ai dăruit o fărîmă de har, pe care m-am străduit să nu-l risipesc și care mă face, în clipa aceasta de mărturisire, mai mult ca oricînd, să înalț *gîndul* la *Ființa Ta*, la existența Ta, o *existență eternă*, risipită în văzduhul ce-l respir. O entitate ce o pot *vedea*, *atinge*, în fața căreia cad în genunchi smerită și fericită. Cum aș fi putut trăi fără darurile ce mi le-ai făcut? Starea mea sufletească e mai mobilă decît mersul norilor pe boltă. Pînă în dimineața asta zăceam într-o beznă și iată, acum ființa mea a înflorit. Fără o carte pe care să o citesc, fără o unealtă cu care să scriu, fără *să aud viața* aș fi orbecăit, pierzîndu-mă pe căi fără rost, fără ecou, fără perspectivă, fără nădejde, fără acea lumină a *harului*, care apare în sufletul meu la răstimpuri, cînd îmi vine să chiui de fericire și-mi spulberă apăsătoare-le, periculoasele capcane.

Oh! Ce frumos ai clădit totul... Cu sușuri, cu coborîșuri... Ca să ieșim pînă la lumină și să strigăm: *Osana întru Cei de sus!* ■

Fototeca „României literare”

Fotografie de ION CUCU

Emil Botta, Nicolae Ioana – 1972

Am găsit acest text, pe care Ioana Postelnicu mi l-a încredințat cu cîteva luni în urmă. În anii aceștia ultimi, cînd nu mai putea scrie cu mîna ei și-și dicta textele, obișnuiam să ne vedem dimineața să-mi recite ce inventase peste noapte, texte întregi repetate cu stăruință în ceasurile de insomnie, destinate a fi dictate a doua zi. Din păcate, nu o dată, primeam seara un telefon disperat ca să-mi spună cu lacrimi în glas, *n-a venit, n-a venit, și uit textul!* Așa cum, continua să o strige pe Roza, din obișnuință, deși ea o părăsise pentru un loc mai bine remunerat. Sau citeam împreună textul dictat, ea dorind să-mi afle părerea, să confirm că merită să trimită ce-a scris spre publicare. Pentru că iubea și respecta scrisul, lucrarea ei de o viață, chiar sensul vieții ei, așa cum familia a fost a doua ei mare grijă. La aproape 95 de ani, se socotea încă răspunzătoare de soarta familiei ce rămînea în urma ei. Scumpamea = într-un cuvînt, așa îmi hotărîse să-i spun, într-o noapte de confesiuni, după ce fusese pentru prima oară să viziteze casa lui E. Lovinescu, de la Fălticeni – era cutremurată de declinul fizic pe care-l constata în ființa ei, cu fiecare zi ce trecea, și de declinul umanității, urmărind toate evenimentele la radio sau sonorul la televizor. *Nu mă proteja*, mi-a strigat, atunci cînd am vrut să ocolesc discuția despre cumplita execuție din Irak. De fapt știa tot. Mai putea desluși literele doar cu lupa, chiar după operația la ochi, pe care a avut curajul să o suporte în primăvara anului 2004. Dar avea o dorință nesecată de scris. Era felul ei de a se împotrivi sfîrșitului, presimțindu-l aproape, încercînd să-l amîne. Ultimele luni, de chin al neputinței, m-au făcut să uit de aceste pagini. Mi s-a părut un mic semn faptul că le-am descoperit, parcă puse la îndemînă, în *Bogdana*, romanul ei de debut. Fie ca marea călătorie, începută în 28 noiembrie 2004, să stea sub semnul acestui text.

Elena BULAI

literatură

**prepeleac
de Constantin Ţoiu**

Asfințit cu ghioc (III)

(de citit iarna)

Plăcut destins de cele aproape două ore de înot, se așezase cu jurnalul lui Sisi în mână, pe scaunul de lemn orășenesc al coanei Lenuța și care pârâi sub el ca un moșneag cărcotaș, de vechi ce era.

Își amintise imediat de ziua când era plecat în Germania invitat la Universitatea din Köln, iar Sisi rămăsese singură acasă. Fiindcă nu suporta să stea singură, se mutase la Fița, prietena ei cea mai bună, decoratoare la un teatru, și care locuia pe una din străduțele ce se fac din Calea Dorobanți spre Floreasca, o uliță străveche, Pitarul Hristache. Cum avea să rămână în Germania vreo două săptămâni, profitase de acest lucru, angajând doi meșteri recomandați de Fița să facă niște transformări în apartamentul lor din Domenii, moștenit de la niște Ghiculești, altă ramură.

Sisi suportase greu plecarea. Era prima dată și pentru mai multe zile când se despărțea de Dinu. Cunoștea textul pe care Sisi i-l citise la întoarcere. Totdeauna îi citea câte ceva și el asculta cuminte. Ce i-o fi venit însă să-l recitească în ziua aceea la Mangalia?... Trăgând caietul sub ochi, citi mai departe:

...Și asta a ținut așa până la ora unu. La Fița, când am ajuns, am încercat să dorm. Imposibil. Cele mai oribile gânduri au pus stăpânire pe mine. Am simțit nevoia să vomit ca-n gară la plecare, când, așteptând să pornească trenul și văzându-te la fereastră, mi s-a părut că ți se umeziseră ochii...

O tuse convulsivă îl apucă. Probabil că stătuse prea mult în apă... Continuă:

...M-a cuprins atunci o deznădejde și mai mare. Măine îmi voi petrece toată ziua aici. Cu tine. Frau Sorge o să se supere, dar nu mai contează. Pentru că niciunde nu te simt mai aproape decât în casa asta a noastră bătrână, mare și frumoasă care nu mă mai sperie. Și mă amăgesc cu iluzia că poate ai să simți că sunt totuși aici și c-ai să telefonezi. Azi noapte am avut un coșmar teribil. Visam că Fița îmi spusese că te-ai întors, dar că tu nu voiai să-i spui unde te afli, nemaivoid să știi de mine!... Am țipat în somn, Fița m-a trezit și mi-a adus un pahar cu apă. Acum sper să dorm puțin. Sper ca de astădată să visez frumos. De mi-ai telefona!... Aș fi atât de fericită să te aud! Pe mâine, iubirea mea!

Trăsese pe el costumul lui kaki vechi cumpărat în Germania și în care se simțea tânăr, ușor. Bluza îi plăcea cel mai mult. Avea patru buzunare mari, aplicate, cu câte un nasture de metal brun, de tunică militară și în care încăpeau tot atâtea cărți, groase.

Pasiunea lui: cititul, fluturii și lucrurile vechi. Dedesubt, pusese un maieu bleu marinăresc trăznind a lavandă. O cochetărie de-a lui, de când se mutase în București având succesele acelea la femei care îl mirau și pe el, - pe vremea aceea, un băiat de treabă, la locul lui.

Aruncând la iuteală o privire în oglinda de bălci, cu rama galbenă pictată cu păsărele verzi, zestrea coanei Lenuții, își aduse aminte cum îi spusese Sisi, puțin după ce se cunoscuseră, că semăna cu Zelea Codreanu... Ca Ghiculeasă, os de domniță, se cunoșteau. Odată fuseseră împreună cu mai mulți camarazi la Agapia. Aceeași ochi întunecoși, verzui, culoarea lichenului iubind nordul. Același păr castaniu spre roșcat, rebel; același mers, apăsător...

Cu toate că - susținea Sisi - se deosebeau ca de la cer la pământ, ori invers: Dinu fiind vesel, deschis, exuberant, dezordonat, nu ca celălalt, sumbru; și îi plăcea să glumească, ori să arunce avocațește fraze celebre, cum striga de pildă anarhistul londonez - noi suntem în ordine mai ales când suntem în dezordine!...

(Va urma)

Despre haosul pronunțării siglelor și al abrevierilor în româna actuală am mai scris în această rubrică, cu câțiva ani în urmă. O nouă repede privire asupra domeniului arată că situația nu evoluează în nici un caz spre simplificare. Să rezumăm datele problemei: mai întâi, există un grad de imprevizibilitate în cazul siglelor a căror succesiune ar putea forma silabă, a celor pronunțabile ca un cuvânt oarecare al limbii. Am putea considera că - în măsura în care e posibilă - lectura „legată” este chiar preferată de vorbitori: tendința mai veche (care a produs pentru sigla CEC forma rostită cec) se confirmă și în multe cazuri mai recente: RADET (radet, nu re-a-de-té), PUR (citit pur, nu pe-u-ré) etc. Desigur, siglele cu succesiune impronunțabilă în română se supun obligatoriu celui alt model, de rostire a numelor literelor: RATB devine re-a-te-bé.

Totuși, la siglele pronunțabile nu se poate stabili o regulă de citire: e suficient să comparăm SA: sa cu MA: me-a-î. În evitarea unor „citiri legate” ar putea conta dorința de evitare a omonimiilor suplimentare. După cum, în alte cazuri, asemenea omonimii sînt chiar dorite (Alianța DA - da; poate că o intenție de semantizare se reflectă și în sigla PUR?!). Din punctul de vedere al formării unor cuvinte noi prin abreviere (acronime), s-a observat că nu e o diferență semnificativă între pronunțarea integrator silabică și cea care recurge la numele literelor: cea din urmă nu e mai instabilă, ci formează la fel de bine un cuvânt adaptat morfologic: tevel. Mai mult contează tendința cultă de a păstra sigla ca un simplu semn convențional pentru sintagma abreviată: folosită invariabil sau producând un acord nu cu acronimul potențial (un SRL, ci cu elementul abreviat (o SRL, pentru că S stă pentru cuvîntul „societate”).

Dar chiar în cazurile în care întîmplarea, uzul sau necesitatea au decis ca siglele să se pronunțe prin citirea separată a numelor literelor, lucrurile nu sînt deloc unitare. În primul rînd, abrevierile se pot citi după model străin. În ultima vreme, modelul dominant este engleza, în primul rînd pentru sigle care vin direct din această limbă, care prescurtează sintagme englezești, oarecum tehnice (din muzică, tehnologie informatică): DJ (dî-gei), CD (si-dî), DVD (di-vi-dî) etc. Chiar pentru abrevierile unor formule de alte origini, pronunțarea engleză pare să se impună: latinescul curriculum

vitae, abreviat CV, e rostit aproape exclusiv si-vi. În alte limbi și culturi, pronunțarea siglelor e automat adaptată sistemului local: CD e pronunțat în franceză se-dé, în italiană ci-dî (pronunțări pe care le preiau, de altfel, români care lucrează în mediile respective).

Cînd nu este preluată integral pronunția străină a siglelor, ci se intenționează totuși o lectură „adaptată”, lucrurile rămîn complicate, pentru că sistemul românesc oficial, recomandat de îndreptările ortoepice, nu

în scriere: la vechile probleme ale abrevierilor (scrise cu sau fără punct după fiecare literă, cu majuscule sau minuscule) se adaugă unele noi, produse de tendința de a transcrie pronunțările siglelor; acestea creează (și din cauza variațiilor) un efect de surpriză, speculat de stilul ludic și ironic: „să vă luați casete și sidiuri (mepetrei)” (Computer Games Forum: abrevierile CD, mp3), „situația politică din RîM” (= Republica Moldova, A. Bodiu, Bulevardul eroilor, 2004, p. 228). Oscilația

**păcatele limbii
de Rodica Zafiu**

Semese și (i)esemes

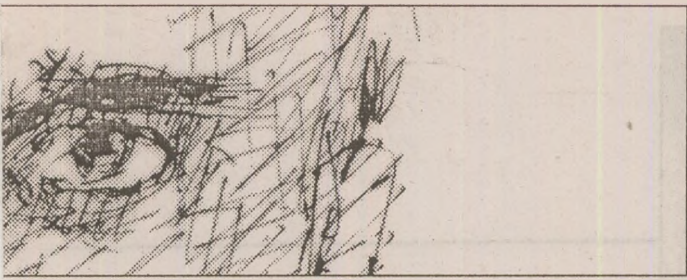

e singurul în uz. Evident, vocalele nu ridică probleme deosebite. Citirea unor consoane este însă destul de variată: cu două posibilități (be sau bi) și chiar cu trei (me, em, mi). DOOM recomandă rostirile me, ne, le - dar admite într-o notă existența variantelor em, en, el...; pronunțările pe care le transcriem mi, ni etc. nu sînt recunoscute oficial, dar sînt practicate din școală, în comunicarea curentă, chiar în descrierile lingvistice orale, pentru că sînt mai puțin convenționale și modifică cel mai puțin aspectul fonic al consoanei. În alegerea între mai multe pronunțări intervin doar conotațiile culturale și uzul: sigle mai vechi sau mai „locale” (OZN, TVR, PNT) sînt citite după „sistemul DOOM”; pentru multe, un alt model este improbabil: PNL e citit penelê, nu pe-en-el. Sînt însă și sigle pentru care se preferă modelul semi-străin (de fapt destul de vechi în română), sau pentru care oscilațiile sînt frecvente: marca de țigări LM e citită el-em sau le-mé. Așadar, abrevierea ONG (pentru organizație non-guvernamentală) poate apărea în forma orală ca ong, o-en-ge sau oneghé: ultima variantă, cea mai improbabilă, s-ar conforma tocmai normei ortoepice oficiale.

Variațiile oralității revin apoi

în rostire se observă și în cazul modernului SMS (scurt mesaj telefonic, abreviere din „Short Message Service”): forma semese (sistemul DOOM) pare mai populară și mai adaptată, forma esemes mai cultă și mai străină; trebuie să observăm că, efectiv, prima e mai aproape de obișnuințele de pronunțare românești, de structura tip a silabei (în mod normal consoana se grupează cu silaba următoare, pentru esemes pronunțarea-tip fiind în contradicție cu originea: e-se-mes). În scris e convenabilă din motive de economie a comunicării păstrarea abrevierii (sms/SMS), dar expresivitatea glumeață nu ezită să propună transcrieri ale formei orale: semese(u) („ți-am dat un semese direct pe Atomic”, fanclub.ro; „i-a transmis un semeseu directoarea”, ziarul21.go.ro), esemes și mai ales - printr-o amuzantă localizare, cu fonetism popular, - iesemes: „nu-mi răspunzi la iesemes...” (abaterii.ro).

Ideea orwelliană după care răspîndirea siglelor ar corespunde unei utopii negative a artificialului în limbă pare întrucîtva contrazisă: acronimia e la fel de imprevizibilă ca multe alte fenomene ale limbii naturale.

ii

ceasta ce se exersase parcă răgă prin nimic atenția, să scă se poate invizibil printre Vocea lui era și ea spartă. Nea n-a înțeles ce voia, când când ușa s-a pomenit cu el Nici Mama, deși văzându-l șit de un milițian și-a dat în întrebarea lui cu privire la domnului doctor Balotă" individ primejdios. Atunci put eu. M-am întors cu el mea de unde ieșisem. de cărți. I le-am arătat. Dar uite prea atent împrejur, mi-a spus pe un ton plictisit, a lui spartă: „Nu, nu mă ză cărțile astea. Să mergem.ă”. Am înțeles. Știa. Începutul verii lui '48, îmi mână o listă, de fapt un ul de voluminos, tipărit, nd o înșiruire de autori și

folosisem cu puțin timp în urmă scriind tocmai despre sfântul întemeietor al ordinului lor, despre iubitul meu Francisc de Assisi. Cu pofta mea hulpavă de cărți, m-am bucurat de propunerea călugărului și am luat o seamă de cărți, printre care *Dogmatica* lui Tanquerey, *Tratatul de Morală* al lui Noldin și marea *Kirchengeschichte* a lui Schmidt, toate în mai multe volume. Nici eu, nici bunii mei franciscani, suflete neînfricate, care aveau să suferă nu peste mult toate persecuțiile, asupririle, deposedările la care se așteptau, nu puteam să prevedem că urma să trec și eu în curând prin ceea ce considerau ei că le este oarecum rezervat prin vocație. Dar sunt și alți chemați decât cei ai casei, nu numai la ospetele Domnului, ci și la Încercările Lui.

Era, așadar, un moment acela

ulei peste foc, spunând că în ceea ce-l privește nu și-a distrus cărțile cele mai primejdioase, dar „ca o măsură de prevedere”, le-a scos din bibliotecă unde erau prea vizibile și le-a ascuns. Știam că avea unele publicații legionare din perioada adeziunii sale juvenile – pe cât de frenetică pe atât de trecătoare – la delirele defunctei mișcări, precum și numeroase lucrări achiziționate mai demult de tatăl său preocupat de doctrinele politice ale veacului. În fața coaliției dintre familie și amicii mei, am cedat.

Nu știu cine dintre noi a avut ideea de a dosi cărțile în casa din „grădina de sus”. Așa numeam livada în care, spre sfârșitul anilor '30, Tatăl meu începuse să amenajeze un fel de fermă, pe o pajiște întinsă de vreo cinci iugăre, construind acolo o casă mai mare pentru noi, alta mai mică pentru familia unui paznic și o șură. Se vedea, bietul, la bătrânețe gospodărint ca un *gentleman farmer*, bucurându-se de roadele acestei investiții bucolice. Era mândru de clădirile din livada, ce nu avea să devină niciodată o fermă, și îndeosebi de casa mare ce se vedea de departe, din șoseaua care urca șerpuiind dealul Feleacului, îl încântau sutele de pomi pe rod plantați sub diriguirea lui în șiruri rostuite cu grijă, din mijlocul cărora răsărea acoperișul de țigla roșie și stâlpii de lemn ai cerdacului ciopliți de meșteri pricepuți din Ilva-Mică. Nu-i împărtășeam din păcate încântarea, iar plimbările noastre spre „grădina de sus” însemnaseră mai demult, pentru copilul citadin care eram, o corvoadă. Cu trecerea anilor, după terminarea războiului și întoarcerea noastră din „refugiu”, parcă îmi trecuse vechea aversiune și aș fi ajuns chiar să îndrăgesc acea livadă, dacă ea nu ne-ar fi prilejuit mai multe necazuri decât bucurii.

Am scos, așadar, din bibliotecă vreo douăzeci de volume dintre cele mai „interzise” și le-am cărat în „grădina de sus”. Mai bine zis le-a cărat „femeia cu măgăruș”, cum o numeam pe o unguroaică bătrână dar robace care-și câștiga pâinea făcând transporturi pentru „domni” din ce în ce mai scăpătați, cu o teleguță la care avea înhamat un măgar minuscul ca de jucărie. Odată cu cărțile mai puseseam într-o lădiță caiete ale Jurnalului și diverse alte scrieri ale mele, îndeosebi cele în care mă răfuim cu părinții marxism-leninismului și cu ciracii lor mai noi. Mă vor fi văzut paznicii din grădină ducând toate acestea în pod? Cred mai degrabă că le-au descoperit cotrobăind prin casă în lipsa noastră. Nu-i interesau cătuși de puțin cărțile ori hârtoagele, dar îi ducea mintea la rele și-și dădeau seama că toate acestea fuseseră dosite acolo din

anumite pricini nu prea binecuvântate. Deși suspiciunea și delațiunea începuseră să plutească prin aerul din ce în ce mai deleter al vremii, nu vor fi înțeles de la început că ar putea trage vreun folos din terfeloa-gele acelea. Scotoceau după alte lucruri mai de preț pentru ei. Îi împingea nevoia, căci nevrednici cum erau nu scoteau mai nimic din gospodăria și pământul dat lor în folosință de ai mei. În trândăveala lor, se mulțumeau cu salariul lor de paznici. Erau trei frați, tineri tustrei, dintre care doi aveau neveste, al treilea, mezinul, un băiețandru debil mintal. Vecinii noștri se plânseseră de furtisagurile la care se dădeau „paznicii” noștri pe fermele lor. Reproșurile Tatălui meu făcute lor, nu mă îndoiesc, cu obișnuita sa blândețe, nu i-au făcut să-și schimbe deprinderile. I-au făgăduit, bineînțeles, spășiți, că se vor face oameni de treabă și, într-adevăr, nu s-a mai auzit de vreo lovitură dată prin casele și livezile din jur, de pe Hajongard. Dar, ferindu-se de a mai călca fermele mai bine păzite din vecini, au început să fure mai comod chiar în ograda păzită, se presupunea, de ei. În lunile acelea de vară, prins între rigorile elaborării tezei de doctorat și ardorile amorului, am avut rareori chef și răgaz să urc la „grădina de sus”. Singur Tata, mai atașat decât oricare dintre noi de locul acela, își făcea drum ori de câte ori avea timp la livada lui dragă. Și totuși nu el, prea distrat să ia seama la obiectele de prin odăi, mai atent la stropitul pomilor, la curățirea crengilor, la culesul căpșunilor, la atâtea câte erau de făcut în îngrijirea celor peste cinci sute de pomi, nu el, ci Mama a băgat de seamă că lipseau unele și altele din vechile și frumoasele mobile rustice ardelenesti, din scoarțele oltenesti, marile covoare basarabene sau anticele chilimuri turcești întinse pe dușumele, pe pereți. Luați din scurt, frații încurcați au pus repede vina pe cel mic, deși acesta, sărac cu duhul, era un nevinovat, incapabil să priceapă prețul lucrurilor, să tragă vreun folos din orice ar fi șterpelit. Tatăl meu ar fi putut să depună o plângere la poliție și să caute cu ajutorul ei să recupereze cele furate și înstrăinate. Dar cred că nici nu i-a trecut prin gând una ca asta. Neîncrederea în autorități și îndeosebi în Poliția devenită Miliție comunistă se strecurase de curând dar destul de adânc în noi. Preferai să rămâi cu paguba decât să-i aduci pe răufăcătorii mai temuți decât tâlharii în casă. Așadar, am hotărât cu toții concedierea ispravnicilor ce nu fuseseră de ispravă, iar Tata, blajin ca întotdeauna, în loc să-i dea afară pe dată le-a acordat un răgaz de două luni, până la 1 octombrie, să-și caute o altă locuință și o altă slujbă.

Pe la începutul toamnei, mer-

gând odată în podul casei unde dosisem cărțile și caietele, pentru a lua unul dintre manuscrisele mele polemice, *Dialogul cu un tânăr comunist*, pe care voiam să-l continui, am găsit cărțile și hârtiile răvășite. Cineva umblase la cele două lădițe și le răscolise, dar nu lipsea nimic. Eram convins că făptașii erau tot cei ce scotociseră și jos prin camere. Ascunzișul nu mai era cătuși de puțin sigur. „Femeia cu măgăruș” a făcut și de astă dată transportul înapoi în casa noastră din oraș. Caietele cu însemnări zilnice, manuscrisele mele și-au reluat locul în sertarele biroului meu. Nu voiam să mă mai despart de ele. Soarta mea va fi și a lor, așa socoteam, neglijând destul de ușuratic experiența care-i făcea pe cei vechi să atribuie scrierilor un destin propriu al lor.

În schimb, cedam și de astă dată îndemnuirilor la prudență ale familiei. Cărțile trebuiau ascunse, așa se hotărâse, căutându-se un ascunziș potrivit. În niciun caz nu în casă, ci undeva afară, poate în curte sau în grădina de lângă casă, cu alei printre pomi, cu straturi de flori și un gazon cam sălbătic, mult mai puțin îngrijit decât fusese în vremurile bune dinainte de război. Mai dăinuia în grădină, tot din acele timpuri, un fel de chioșc, păraginit și el, o filegorie – cum îi spuneam, folosind un cuvânt pe care nu-l mai întâlnesc nicăieri. Iar lângă acea filegorie, ce se scorojea, era un vechi stup din care albinele, surprinse de o iarnă geroasă și, mai mult poate, de iarna învrăjbirii noastre, a războiului, apoi a glaciațiunii staliniene ce coborâse peste noi, pieriseră fără urmă. În acel stup de lemn uscat am depus într-o seară, ca într-un sicriș, cărțile pe care nu mă înduram să le dau flăcărilor.

Și măcar dacă ar fi fost cărți dragi, la care țineam, cărora să le fi fost îndatorat pentru că m-ar fi nutrit, precum atâtea tomuri prețioase din biblioteca mea. Erau, dimpotrivă, cărți blestamate cu care mă războisem în anii adolescenței mele, volume pe marginile cărora îmi înscrisesem execrarea, îndârjirea juvenilă împotriva celor ce otrăviseră atmosfera Europei înainte de a-și ruina țara și continentul, textele otrăvitoare ale unor Hitler, Rosenberg, Goebbels, Kriek și alți. Pe lângă scrierile acoliților francezi ai nazismului, mai înmormântasem în stupul părăsit opul *Pentru legionari*, scrierea febricitantului apologet al terorii, Corneliu Zelea Codreanu. Asupra acestor cărți se aplecase cercetător, după ce ridicase capacul de lemn învelit în hârtie gudronată, pe acestea le scosese, în după-amiaza aceea aurie de octombrie, agentul cu ochi de mort.

(continuare în pag. 18)

Desen de Mihaela Șchiopu

zise. Urmau să apară și acel prim index ce lovea atenția, în dezordine, cărți de istorie, opere literare, politicieni, autori clasici, ediții vechi și recente, gurile de cărți din Germania. Încă înainte de apariția interdicției se zvonise că descinderi ale Siguranței de securitate ale unor intelectuali, iar scopurile deveniseră probe în procesul lor ca „dușmani ai poporului”. Acela, un călugăr n m-a chemat la casa ții de lângă biserica pe ventam și mi-a spus că la persecuții, arestări, r la desființarea ordinului. Biblioteca lor vor fi probate și de aceea frații ar începe unele să fie salvate eplinească scopul, ajun- năinile unor cărțurari și e treabă. M-a îndemnat une oricâte volume aș ru că îmi știa pasiunea, ea preocupările. De cărțile teca franciscanilor mă

(cum aveau să mai fie și altele în următoarele decenii comuniste) când, sub amenințarea legilor nelegiuite și mai ales a unor ucazuri obscure, nici măcar pe față anunțate, oamenii înfricoșați și-au ars cărțile vechi, documente parafate cu semnătura regilor, a miniștrilor regatului român, decorații și însemne, drapele și embleme ale României mici sau mari, tot ce ar fi putut fi folosit – și de atâtea ori avea să fie folosit – pentru a-i învinovăți de „deținere și răspândire de materiale subversive”. N-aș fi fost niciodată în stare să ard o carte. Orice fel de carte. De aceea, atunci când câte un prieten, precum Rudy Schuler, obișnuit să scotocească în bibliotecile amicilor, văzând pe rafturile mele unele lucrări politice din cele de curând prohibite, insista să mă descotorosesc de ele, refuzasem să le distrug, considerând că cele câteva volume mai deochiate politic se pierdeau în masa mare a cărților. Întrucât mă mulțumeam să dau din umeri la repetatele lui avertismente, a alarmat-o odată pe Mama. Negojescu, și el de față, a turnat

(urmare din pag. 17)

Nicolae Balotă

De profundis

„Buuun...”, constatase el satisfăcut, de parcă ar fi tras afară din apă o plasă plină de pești, apoi ordonase sergentului să ia cărțile și să le ducă la mașină. Am mai urcat cu el în casă, să-mi iau o haină. Mama și Bunica ne urmăriseră din marchiza de sus, le simțeam privindu-ne îngrozite cum ne îndreptăm spre filegorie, cum ridică individul capacul stupului, cum ia cărțile, cum urcăm din nou treptele. Le vedeam, pe Mama chinându-se să explice ceva, să spună că eu nu știam de acele cărți, că ele erau de nu se știe când acolo, pe bătrâna mea Matata tremurând toată, ea atât de bravă, de calmă, în împrejurările cele mai grele, biete femeii care înfruntaseră atâtea, deodată pierite, năucite, livide, cu sângele tot scurs din ele, neștiind ce să mai facă, să mă scape, repezindu-se să-mi aduc un pulover, un palton, ceva de mâncare, implorând agentul impasibil, surd, orb. Și tremurând. Tremurul acela al vocilor, al mâinilor, al întregii lor făpturi, mă urmărea acolo, ghemuit în bezna celulei (și continuă să mă urmărească peste ani). Surorile mele apăruseră în ultima clipă, ne încrucisaseră când mă îndreptam întovărașit de agent spre ieșirea din curte; ne priveau nedumerite, le aruncasem câteva cuvinte liniștitoare, dar tocmai asta le înghețase de spaimă.

Din fericire, Tatăl meu lipsise de acasă; profitând de câteva ore libere în după-amiază plăcută de toamnă, făcuse o plimbare la „grădina de sus”, de unde neisprăviții de paznici își luau tocmai în grabă tălpășița, spre satisfacția lui. Bietul nu știa că o luau la goană, după ce întârziaseră vreo trei săptămâni peste termen, știind ce făcuseră împotriva lui și înspăimântați parcă de propria lor mârșăvie. Mă bucura gândul absenței sale, singurul liniștitor dintre cele ruminat în tenebrele acelor prime ore. Știam prea bine cum ar fi reacționat la apariția celor doi indivizi. Îmi închipuiam ieșirea sa nestăpânită, furia subită a omului ieșit din firea sa atât de pașnică. S-ar fi opus din răspuneri percheziției, ar fi strigat la ei ca la niște oameni de nimic, niște slugoi netrebnici ai partidului comunist, așa cum a făcut-o nu o dată în ultimii doi ani, ori de câte ori își făceau apariția în curte indivizi „cu o servietă sub braț”, care pe Mama o înspăimântau iar pe Tata îl infuriu. Atât doar că acei inși trimiși cu diverse misiuni de la „Sfat” sau mai știu eu ce alte oficii erau mai ușor de alungat decât ofițerul acesta „în civil”, întovărașit de un milițian. Înfruntându-l pe omul Siguranței, nu se știe la ce extremități s-ar fi ajuns, dar ele i-ar fi pricinuit bunului meu părinte teribile necazuri. Orice s-ar fi întâmplat, eram convinși că în cele din urmă, văzând că n-are încotro, ar fi susținut sus și tare că acele cărți îi aparțineau numai lui și nicidecum mie. Ar fi arătat semnătura sa, „Dr. Gheorghe Balotă”, de pe pagina de gardă a unor volume, cumpărate într-adevăr de el mai demult, pe vremea când eram încă prea mic pentru a le putea citi. Iar agentul ar fi fost încântat să-l înșface pe irascibilul care-l ocărâse și vituperase împotriva „puterii populare”, mai ales că fusese trimis să caute cărțile ascunse ale „bătrânului avocat” – cum sunase denunțul – nu pe ale fiului său. Înțelegeam ezitarea sa, când mă zărise, întrebarea sa cu privire la cărțile „domnului doctor Balotă” (se referea, bineînțeles la tatăl meu, doar eu eram pe

vremea aceea încă departe de doctoratul meu) atunci când, ieșind în anticameră și auzindu-l întrebând, l-am poftit să-mi vadă biblioteca. La drept vorbind, din anii studenției toate cărțile din casă, adunate de ai mei, apoi de mine, deveniseră oarecum ale mele, alcătuiau biblioteca mea. Era cum nu se poate mai firesc să-mi asum eu răspunderea pentru ele. De aceea îl mulțumeam Domnului că îl ținu pe Tatăl meu departe de casă în ora aceea a încercării.

Nici scrâșnetul zăvorului, nici ușa deschizându-se și lumina năvălind în celulă nu m-ar fi trezit poate, atât de adânc, de sănătos mă scufundasem în somn, dacă nu m-ar fi zgâlțit viguros brațul unui sergent: „Dormi, n-ai habar!” Și o înjurătură, prima dintr-un lung șir ce aveau să mi se azvârle. Mă ridicasem buimac și-l vedeam întinzându-mi o farfurie de tablă. Ușa se trântea, iar eu rămâneam în mână cu farfuria. În ea o zeamă ca o spălătură de vase ce mirosea a varză. Fără lingură, la început lipăind ca un câțel apoi sorbind la buza talgerului și stropindu-mă cu ciorba caldă, am dat-o pe gât. Foamea mă încerca abia acum, după acest „prânz”, dacă nu cumva fusese o „cină”. În somn, pierdusem șirul orelor. Mă simțeam însă refăcut, odihnit. Nu-mi mai doream să zac încovrigat pe scândură. Îmi venea chiar să mă destind, să fac câțiva pași, dar unde? M-am ridicat în picioare și încercam doi-trei pași mărunți de la ușă până în fundul carcerii, strecurându-mă pe lângă scândura întinsă. Trăgând cu urechea la zvonurile din pivnița-celular – șoapte, vociferări depărtate, pași, trântituri de uși, murmure înfundate, câte un oftat, toate mă interesau, mă priveau parcă îndeaproape, toate aveau tâlcuri pe care aș fi vrut să le deslușesc –, am observat că în partea de sus a celulei, lângă ușă se auzea, pentru cine știe ce motive acustice, mai limpede decât în alte unghere ale ei. Pe încetul se isprăvea împărțirea farfuriilor de ciorbă, apoi se auzea un rostogolit de hârdău, voci ce se apropiu, se depărtau, se stingeau.

Se făcuse de la un timp liniște și aveam sentimentul că intrăm în noapte ca într-un tunel. Întunericul nu se îngroșa, rămânea același ca mai înainte, dar îmi părea că este acum al nopții. Într-un târziu, după ce s-a auzit trântindu-se, în urma unei mașini ce ieșea din curte, poarta grea de fier, în tăcerea ce se lăsase în toată clădirea am început să aud ca o șoaptă nedeslușită de undeva, din apropierea carcerii mele. Lipindu-mi urechea de ușă, surprindeam tot mai deslușit cuvinte răzlețe, frânturi de frază: „sicut vulnerati”, „sepulchris”, „in tenebrosis et in umbra mortis”... Vocea recita un text latinesc, o rugăciune fără îndoială. Când am auzit, rostită ceva mai lămurit, formula: „Clamavi ad te Domine”, nu mă mai puteam îndoi: era un psalm. Din când în când, ca sub un impuls lăuntric, vocea se înălța patetică: „Traditus sum” sau „Pauper sum ego” și iar: „Et ego ad te, Domine, clamavi!” E unul din preoții noștri,

îmi spuneam, și vecinătatea aceasta mă bucura nespuse de mult. Aș fi vrut să intru cumva în legătură cu el, dar nu îndrăzneam să-l întrerup din rugăciune, căci eram sigur că se roagă murmurând mai înăbușit ori mai avântat versetele: „Domine Deus, salutis meae, in die clamavi et nocte coram te”... Când a ajuns a doua oară la: „Posuerunt me in lacu inferiori: in tenebrosis et in umbra mortis”, am recunoscut deodată psalmul. Exultam de parcă aș fi reîntâlnit pe cineva foarte drag. Luminat ca de o revelație fericitoare înțelegeam aproape toate versetele. De fapt, le ghiceam mai mult decât le auzeam. Nu luasem niciodată până atunci în mână Psaltirea latină, dar în tribulațiile mele din acea toamnă reluasem adeseori Biblia lui Galaction. Cu puține zile chiar înainte de arestare, citisem și recitisem Psalmii și Evangheliile. Și totuși nu acestea îmi dădeau acum cheia recunoașterii psalmului șoptit, aș putea spune gemut cu atâta înfocare de vocea necunoscută. În zbuciumul ultimelor zile, orbecăind, căutând o lumină ce se ascundea, mai deschisesem de câteva ori și Sfânta Scriptură tălmăcită de Luther. Pe alocuri, mai cu seamă în psalmii de suferință ori de penitență, verbul dur, greu, al germanului răsună mai puternic, pătrundea mai profund într-o inimă tulburată. În cartea veche, mult ostenită, o *Heilige Schrift* a străbunilor mei Regius, pe filele de la începutul și sfârșitul căreia Bunica mea și sora ei, mătușa Emilie, înscriseseră pomelnicul tuturor celor morți și vii din familie, mă oprișem îndelung asupra psalmului 88. Și-acum, iată, pe întuneric, mi-era dat să recunosc, în latineasca Vulgatei, acel strigăt din adâncul disperării: „Du hast mich in die Grube hinunter gelegt, in die Finsternis und in die Tiefe”. M-ai scufundat în adâncul gropii, în întunecimi și-n abise. „Traditus sum” – gemea alături necunoscutul –, „et non egrediebar”, iar eu îmi aminteam: „Ich liege gefangen, und kann nicht auskommen”. Zac în prinsoare și nu pot să ies! Strigătul Psalmistului izbucnea în noapte din străfundul inimii mele. Cuvintele Psalmistului erau cuvintele mele. Nu le ascultam doar rostite pe întuneric de o voce necunoscută, nu le regăseam doar în amintirea Cărții citite, ele țâșneau chiar din sufletul meu. Iar când vocea încetă, izbucniră din mine, fără să vreau, fără să cuget, cuvintele psalmului 130 – singurul pe care-l știam în latinește: „De profundis clamavi ad te, Domine...” Doream să mă fac recunoscut de preotul de-alături ca unul dintre ai săi? Să răspund tot printr-un psalm la cel pe care-l recitase? Să intru cumva în legătură cu el? Mai mult însă decât toate acestea, irumpea din mine febril, prin cuvintele Psalmistului: „Din adâncuri am strigat către tine, Doamne! Doamne auzi glasul meu!”, speranță, răspunsul meu la strigătul disperat al aceluiași Psalmist. Îmi mărturisisem neputința odată cu el și acum îmi strigam speranța. Da, eram neputincios, eram așezat printre cei coborâți în adâncul gropii, dar de aici din străfunduri îl chemam pe singurul care mă putea auzi,

pe care-l așteptam, în care îmi puneam încrederea și nădejdea toată.

Aici mi se tulbură amintirile. Am ajuns, cred, recitând *De profundis* la versetu „Sustinuit anima mea in verbo ejus; speravi anima mea in Domino”, rostisem poate cu prea mult foc acest „Doamne, nădăduiesc în tine, sufletul meu nădăduiește în tine”, când am auzit bubuind pumnul sau cizma milițianului de pe sală în ușa celulei. „Gura! Ai înnebunit? Vorbești de unu singur?” Tremuram de încordare și de sperietură. Se ridica zgomotos zăvorul. Da nu ușa mea se deschidea, cum mă așteptam ci cea de alături. Mișcare, șoapte, foială și iar vocea dură a paznicului răstindu-se către cineva: „Aici nu-s canonici, bagă-ți mințile în cap! Nu-s popi, nici generali, nici contabili. Bocănitul bocancilor militari și pașii târșăi ai unui bătrân se depărtau. Se lăsa din nou liniștea.

În zadar am încercat să iau legătură cu cel ce se rugase folosind cuvintul psalmului. Șopteam, ridicam glasul, întrebam. Nimeni nu-mi răspundea. Îl luaseră tocmai pe el, în care bănuisem un preot catolic din celula de-alături? Fusese, oare, un canon unit arestat în ultimele zile? Nu aveam somn. Nici n-aș fi putut dormi, de altfel. Pe măsură ce înaintam în noapte, forfota pe culoar, pivniței reînțepea, se înțețea; se deschidea uși, erau scoși sau introduși deținuți pri celule. Se auzea tot mereu poarta de fier de la intrarea în curte trântindu-se în urr mașinilor care intrau sau ieșeau.

M-am ghemuit din nou pe scândura dărdăiam de frig în vestonul meu subțir. Încercam să mă rog. Dar în locul rugăciunilor obișnuite de seară, îmi veneau tot mere în gând cuvintele Psalmului, cu care niciodată până atunci nu mă rugasem: *De profundis clamavi ad te Domine...* Din străfund abisului am strigat, Doamne, către tine.

Nu știam, neștiutorul de mine, că eram încă departe de acele ultime profunziri că abia căzusem într-o groapă nu prea adâncă și că aveam să mă prăvălesc în povănișuri tot mai abrupte, să mă prăbușesc prin râpe din ce în ce mai prăpăstioase, nănuaiam măcar cât de lungă era calea pe care o aveam de străbătut printr-un labirint tot mai întunecos până să dau o lumină. ■

(Fragment din *Abisul luminat*, Partea întâi, Cap.1)

cercetările sociologice ale echipelor interdisciplinare conduse de Dimitrie Gusti au început, după cum se știe, cu campania efectuată în sudul Olteniei, la Goicea, în anul 1925. Tradiția lor, pierdută, transformată sau instrumentalizată ideologic după instaurarea regimului totalitar, s-a continuat într-o oarecare măsură prin monografiile sătești, dintre care nu puține au apărut după 1989. În acest context trebuie încadrată și prețuită cu deosebit respect munca de cercetare depusă de autor, lucrarea fostului ofițerului de marină Mihai Chiriță, despre localitatea sa natală, aflată de altfel în apropiere de Goicea'.

Născut în anul 1914, autorul a participat la cel de-al doilea război mondial, a fost luat prizonier, ulterior a fost scos din armată și a predat astronomia la Institutul de Marină de la Constanța. După ce s-a pensionat, la începutul anilor '70, a început să adune cu pasiune și hărnicie documente despre Bistreț, sat menționat documentar prima oară în anul 1385, ca danie domnească oferită Mănăstirii Tismana. Laboratorul de demografie istorică din cadrul Facultății de Istorie a Universității din București l-a numărat printre membrii săi foarte inimoși, iar în cadrul Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie de pe lângă Institutul de Istorie „N. Iorga”, a susținut o comunicare despre neamul de clăcași Pistrițu din satul său.

Ideea enunțată și argumentată de Henri H. Stahl într-un articol publicat în 1936 în revista „Sociologie românească”, conform căreia nu se poate face cercetarea autentică a unei comunități sătești dacă nu sunt reconstituite spițele sale, și-a găsit un ecou foarte reușit în reconstituirile genealogice ale domnului Mihai Chiriță. În acest domeniu, interesul său nu este singular. Genealogiile de moșneni/răzeși și de clăcași au fost în atenția a numeroși cercetători pentru care atașamentul față de locurile de origine

nu a constituit un obstacol în calea obiectivității și seriozității căutărilor lor. Este cazul inginerului Mihai Bălăianu care a realizat o monumentală lucrare despre satul moșnenesc Dioști din fostul județ Romanați, azi județul Olt, sau al lui Ion I. Șucu, autorul monografiei comunei argeșene *Mioarele*. Unii genealogiști de origine boierească, precum Radu Crețeanu și Alexandru V. Perietzianu-Buzău, au scos, de asemenea, în evidență însemnătatea studierii spițelor de neam țărănești. Nu mai puțin a revenit interesul acesta și în rândul sociologilor, dovadă în acest sens fiind unele publicații ale profesorului Paul H. Stahl.

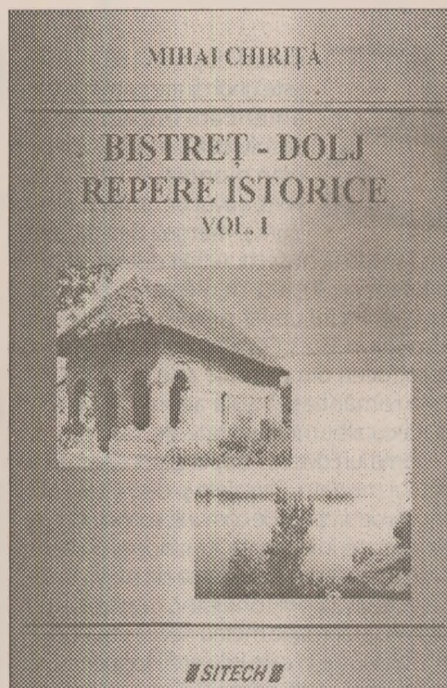
Domnul Mihai Chiriță a alcătuit șapte volume – dactilografiate – despre Bistreț a căror esență se găsește în volumul recent apărut. În pasionata sa căutare l-a călăuzit îndemnul lui Nicolae Iorga pe care îl citează în prefață: „O istorie completă și adevărată a patriei nu se va putea scrie decât după ce se va scrie istoria fiecărui sat în parte”. Monografia de față este așadar rodul cercetărilor de aproape două decenii și jumătate din arhivele de la București și de la Craiova, din biblioteci, precum și chestionându-i pe săteni. Latura etnografică este, ce-i drept, mai puțin prezentă în comparație cu alte monografii sătești iar ceea ce precumpănește este interesul istoric, demografic și genealogic al autorului, care încearcă să surprindă însă cât mai multe alte aspecte din viața locuitorilor din Bistreț.

Așezată pe malul Dunării, localitatea are o istorie îndelungată: urmele unui castru roman au fost puse în evidență de săpăturile arheologice. Balta Bistreț – cea mai mare din sudul Olteniei – s-a aflat de-a lungul a cinci veacuri în stăpânirea Mănăstirii Tismana care a dat-o în arendă. În cel de-al treilea deceniu al veacului al XVIII-lea, era arendată de boierul Staicu Bengescu. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, de ea este legat numele începătorilor familiei Mihail din Craiova: Mihail Constantin „Grecul” care între 1826 – 1832 a ctitorit biserica „Sf. Nicolae și Sfinții

Arhangheli Mihail și Gavriil” – monument istoric – și fiul său Nicolae (sau Nicolache) Mihail, boierit cu rangul de pitar, care i-a desăvârșit pictura în 1837. Domnul Mihai Chiriță este cel care mi-a revelat prezența familiei Mihail la Bistreț, o familie ilustră care avea să construiască faimosul palat craiovean, proiectat de arhitectul francez Paul Gottreau, astăzi sediul Muzeului de Artă din Craiova, și să acumuleze cea mai mare avere din întreaga țară. Din păcate despre originea familiei Mihail se preiau adesea afirmații defăimătoare și inexacte din *Memoriile* lui Constantin Argetoianu care avea toate motivele să fie invidios pe această familie. O comparație între conacul de la Breasta și construcțiile inițiate de familia Mihail – inclusiv cavoul din cimitirul Ungureni de la Craiova – poate fi revelatoare în acest sens. E vorba chiar, mai larg, de vechi rivalități dintre marii proprietari craioveni care astăzi sunt preluate fără spirit critic. Lucrarea despre Bistreț este așadar folositoare și pentru că face lumină în chestiunea primilor membri ai familiei Mihail, fără a menționa însă localitatea sa de obârșie: Megarova, în Macedonia, în apropiere de Bitolia.

Biserica veche din Bistreț, pentru a cărei restaurare domnul Mihai Chiriță face eforturi demne de a fi elogiare și mai ales susținute, este acoperită cu picturi exterioare care conțin câteva scene foarte semnificative: „Remarcabilă este scena din fresca exterioară a peretelui sudic, registrul superior, partea dintre pronaos și pridvor, în care se înfățișează un țăran din partea locului, îmbrăcat în cioareci cu găitane, cu cămașă până la genunchi, încinsă cu un brâu lat, cu pălărie pe cap, cu biciul în mână, îndemnând cei patru boi înjugăți la plug; însoțitorul său, îmbrăcat în costum popular asemănător, ține coamele plugului. În fața lor se află doi copii îmbrăcați în cămăși lungi de pânză albă” (p. 121). Este o reverență făcută țăranului român față de care familia Mihail a avut o considerație deosebită. Faptul că lucrurile stau așa o demonstrează impresionanta școală – în stilul unui templu grecesc – pe care Nicolae Mihail a construit-o la Valea Stancului, pe Jiu, pentru țăranii de pe moșia sa, numeroasele burse acordate și multe alte ctitorii despre care mai recent a scris Alexandru Firescu în cartea sa *Craiova mon amour*.

Interesant este tabloul votiv de la Bistreț, în care tatăl, Mihail Constantin, este pictat în veșmânt oriental iar fiul său Nicolae, tuns și bărbierit în stil occidental, este îmbrăcat în frac. Prenumele Mihail al tatălui a devenit așadar nume de familie la fiul său. Ceea ce face valoarea acestei biserici este atât pictura sa interioară și exterioară, cât și faptul că este una dintre primele biserici de zid în această zonă de sud a Olteniei, din vecinătatea Dunării, unde adesea lăcașurile ecleziastice erau săpate în pământ. Poate nu este exagerat

Mihai Chiriță, *Bistreț – Dolj Repere istorice*, Craiova, Editura Sitech, 2000 (anul înscris pe copertă și pe pagina de gardă, deși cartea este apărută în 2004), cu un *Cuvânt înainte* de Ștefan Ștefănescu.

în a afirma că familia Mihail, cu energia specifică aromânilor, a avut vocația unor construcții durabile. Monografia domnului Mihai Chiriță a adus așadar o contribuție la cunoașterea acestei familii și iată că pe lângă genealogia de clăcași, domnia sa a adus precizări și la lămurirea unei genealogii din altă categorie socială. Poate ar fi putut chiar să o pună pe hârtie în cartea sa.

Cunoscător al paleografiei româno-chirilice, autorul a transcris și a prelucrat câteva catagrafii ale Țării Românești – între care cea din 1838 –, concentrându-se asupra satului Bistreț. Interesul pentru demografie, pentru studiul evoluției populației este prezent în permanență în această monografie. Capitale distincte sunt consacrate școlii, armatei, administrației, ocupațiilor locuitorilor, reformelor agrare, vieții cotidiene, căilor de comunicație de care a fost legat satul, antroponimiei și toponimiei. Anexele cărții sunt, de asemenea, valoroase: alături de arbori genealogici ai familiilor din sat sunt publicate hrisoavele domnești în care este amintită balta Bistrețului și satul, hrisoave dintre care nu puține au fost emise de primii Basarabi. Bogăția piscicolă a acestor locuri, pusă în evidență și de Constantin C. Giurescu în a sa *Istorie a pescuitului*, explică în bună măsură avântul economic al satului. De asemenea, agricultura practică liber după Tratatul de la Adrianopol din 1829, a contribuit considerabil la ridicarea economică a Bistrețului, ca de altfel a întregii Oltenii care a constituit un adevărat rezervor de bogăție în secolul al XIX-lea și în prima jumătate a celui următor.

Strădania domnului Mihai Chiriță merită toată admirația, pentru că în ea se oglindește exersarea cu folos a pasiunii istoriografice și a spiritului critic de către cineva cu o altă profesiune. Nici o urmă de diletantism în această carte care mărturisește totodată un atașament sincer față de locurile de obârșie. Modelul demn de urmat este alături de noi.

Mihai Sorin RĂDULESCU

Editura AULA

Gabriel Angelescu	Dicționar de sinonime, omonime, paronime, antonime, pleonasme	480 p.	129.000 lei
	Dicționarul limbii române	244 p.	59.000 lei
Raluca Searlat	Dicționarul figurilor de stil	352 p.	99.000 lei
L. Alexe, A. Dumitru	Dicționar francez-român / român-francez (gimnaziu, liceu)	432 p.	59.000 lei
Vasile Ștef	Fizica de nota 10	208 p.	79.000 lei
S. Ionescu	Memorator Matematică Gimnaziu	176 p.	49.000 lei
Drăgan, C. Erlic	Memorator Matematică Liceu	416 p.	69.000 lei
V. Ștef	Memorator Fizică Liceu	224 p.	59.000 lei
Anton Nicolae	Română pregătire completă (bac)	336 p.	99.000 lei
Evelina Cîrciu	Română. Pregătire rapidă (bac)	160 p.	69.000 lei
Naomi Ionică	Concepte operaționale	224 p.	49.000 lei
Valentina Rotaru	Teoria literaturii (compendiu)	128 p.	49.000 lei
Condrovici, Micu, Mușina, Borean, Savu	Engleza, Franceza, Germana	192 p.	79.000 lei
T. Mușina, M. Arhire, M. Luca	Engleza de nota 10	240 p.	89.000 lei
M. Arhire, A. Micu	Limba engleză. 1600 teste	128 p.	59.000 lei
V. Borean, V. Borean	Franceza de nota 10	224 p.	69.000 lei
Valentina Borean	Limba franceză. 1200 teste	80 p.	49.000 lei
Mugur Burcescu	Română de nota 10	280 p.	119.000 lei
Mugur Burcescu	Limba română. 1000 teste	160 p.	59.000 lei
C. Drăgan, C. Erlic	Matematică (Bac)	160 p.	69.000 lei
M. Gavrilă, V. Manea	Istoria românilor	160 p.	59.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

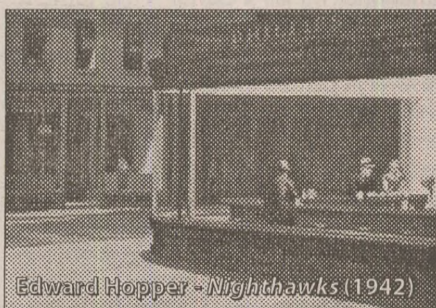
Edward Hopper (1882-1967) este unul dintre primii pictori americani importanți ai secolului XX recunoscut pe plan mondial. A studiat la Paris, a avut un atelier în New York și mergea des la Cape Cod în Massachusetts. A trăit discret alături de Josephine, soția lui, de asemenea pictoriță, cea care l-a încurajat și i-a susținut prima expoziție în 1923. Dacă nu cumva mă înșel, reproduceri din picturile sale au intrat pe piața românească abia acum câțiva ani, odată cu albumele editate de Taschen.

Tema lui Edward Hopper este însingurarea omului modern. Peisajele și decorurile cât se poate de simple și de comune, economicoase, neîncărcate, însă curate, luminoase și intens colorate, accentuează starea de melancolie și solitudinea personajelor, întotdeauna în repaos și aproape mereu neînsoțite. Puține sunt tablourile în care Edward Hopper pune doi sau mai mulți oameni. Capodopera sa absolută, *Nighthawks* (1942), este considerată imaginea elocventă a omului modern alienat de mediul urban. Singura lumină din strada pustie, care atinge și fațada clădirii cu prăvălii goale, vine din interiorul barului. Un bărbat e întors cu spatele, al doilea fumează impasibil, femeia de lângă el, prea aproape pentru a nu fi împreună, gustă însă gânditoare o prăjitură, în timp ce barmanul își face treaba dincolo de teighea. Câteva câni, câteva solnițe și două pachete de șervețele sunt toate obiectele de pe blatul barului. În *Morning sun* (1952) detaliile sunt și mai puține. Femeia în neglijă privește pe fereastră afară, acolo de unde în camera ei austeră cu pereți goi intră lumina puternică a soarelui. Pe geam se zărește ultimul cat și acoperișul unei clădiri. Patul din cameră e acoperit impecabil cu un cearșaf, iar umbra femeii se prelungește peste pernă. Care o fi starea ei?

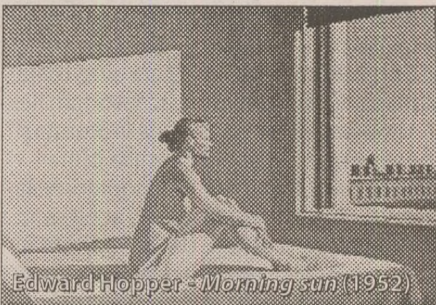
Acesta este primul tablou dintr-o serie care mai numără *Summer interior*, *Woman in sun* (aici apare și singurul nud feminin pictat de el) și *Sun empty room*. Peisajele lui Hopper, deopotrivă realiste și bizare, majoritatea reprezentate de casele,

marius chivu a ales:

Clark & Pougnaud vs. Edward Hopper

Edward Hopper - *Nighthawks* (1942)

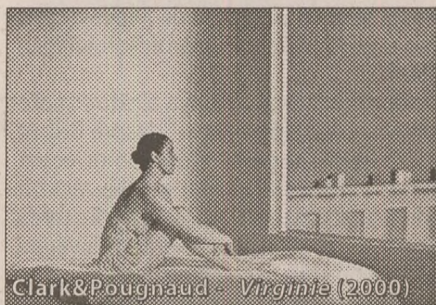
Edward Hopper - *Morning sun* (1952)

clădirile și împrejurimile de la Cape Cod, unde rareori apare și câte un personaj, creează aceeași stare de încremenire, de liniște, de transă a melancoliei. Lumina soarelui de vară e caldă și puternică, momentul zilei e după-amiază, ziua duminică, iar oamenii undeva retrași. Titlurile tablourilor creează singure această atmosferă de toropeală dar și de neliniște (interioară), de însoțit și insolit: *Early sunday*, *Sunday*, *Story sunlight*, *City sunlight*, *Sunlight*, *Cape Cod afternoon*, *Summertime* ș.a.

Pe 19 iulie 2000, la Maison Européenne de la Photographie, a avut loc prima expoziție

Clark & Pougnaud - *Bar* (2000)

Clark & Pougnaud - *Virginie* (2000)

Clark & Pougnaud, intitulată *Hommage à Edward Hopper*. El, Christophe Clark, fotograf, s-a născut în 1963 la Paris, într-o familie de fotografi. Ea, Virginie Pougnaud, născută în 1962 în Angoulême a studiat pictura la New York. Din 1998 cei doi lucrează și expun împreună sub numele Clark & Pougnaud. Virginie pictează și realizează decorurile, machetele miniaturale, compoziția, iar Christophe fotografiază. Ideea postmodernă gen citat-colaj a unei expoziții *Hommage à Edward Hopper* s-a născut, după cum mărturisesc, din pasiunea lor comună pentru lucrările americanului, seduși de punerile

în scenă a ceea ce ei numesc poveștile nerostite, rămase necunoscute dar care se simt dincolo de pânză, deopotrivă străine și familiare: "Ne-am apropiat cu pași silențioși, pentru a nu deranja ordinea aparentă. Fiecare imagine are o istorie, spune o poveste, iar actorii lui joacă o bucată de viață."

Tema lor este limita perceptibilului, oscilația între real și butaforie, sentimentul palpabil al artificialului. "Suntem lipiți de viață ca două muște în spatele unei vitrine. Privim lumea cu naivitate și cinism", spun cei doi. Altfel, de la Edward Hopper au preluat aproape totul: puținătatea personajelor și a detaliilor, scenele urbane, decorurile interioare, locațiile (uneori suprarealiste la ei) care inspiră și exprimă solitudine și intimitate, cu un accent în plus pe ideea coabitării, a unei legături profunde între om și mediu. Ambianța e esențială, prezența se definește prin și pornind de la decor. Christophe și Virginie vorbesc despre lucrările lor ca despre "un roman-foto într-o singură privire": "Des modèles jouent un morceau de vie qui n'a pas été écrit, car l'histoire qu'ils racontent est connue de tous et chacun peut y mettre la sienne en y passant le regard." Diferențe între cele două stiluri există. Dincolo de un fond comun, de manieră și, parțial, de mesaj, Clark & Pougnaud ne oferă un Hopper hybrid, trecut prin artefact. *Versus* ca omagiu. Iar împrumutul ca dialog (insomniacul de la bar, cel fotografiat, se uită spre privitor), dar și ca monolog. De aceea spuneam că mesajul se menține parțial fiind, practic, vorba de o resemantizare.

După splendidul *Hommage à Edward Hopper*, seria care a obținut în 2000 o mențiune specială a Premiului Arcimboldo, au urmat expozițiile *Intimité*, *Les Bourgeoises d'Angoulême*, *Les Couples mixtes*, *Les Contes de Fées* și, cea mai nouă, *Le Parcours de Dorothy*, prezentată anul trecut. Cei care au drum prin Franța pot vedea această serie la Musée des Beaux Arts Epinal, începând cu 4 februarie, o expoziție organizată de Fundația Esther Woodehoff, pe al cărei site ewgalerie.com sunt postate și alte lucrări Clark & Pougnaud. ■

calendar

21.01.1725 - s-a născut Matei Milu (m. 1801)
21.01.1885 - s-a născut George Vălsan (m. 1935)
21.01.1919 - s-a născut Lőrinczi László
21.01.1921 - s-a născut Alexandru Sever
21.01.1927 - s-a născut Petru Creția (m. 1997)
21.01.1928 - s-a născut Filip Mironov
21.01.1942 - s-a născut Grigore Albu Gral
21.01.1991 - a murit Xenia Stroe-Weissman (n. 1916)
22.01.1888 - s-a născut Cora Irineu (m. 1924)
22.01.1907 - s-a născut Valeria Sadoveanu (m. 1985)
22.01.1928 - s-a născut Pánek Zoltán
22.01.1936 - s-a născut Mihai Negulescu
22.01.1984 - a murit Ana Carenina Iordănescu (n. 1900)
23.01.1811 - s-a născut Ioan Maiorescu (m. 1864)
23.01.1878 - s-a născut C. Săteanu (m. 1949)
23.01.1914 - s-a născut Nicolae Caratană (m. 1992)
23.01.1920 - s-a născut Létay Lajos
23.01.1928 - s-a născut Mircea Horia Simionescu

23.01.1932 - s-a născut Irimie Străuț
23.01.1940 - s-a născut Ileana Mălăncioiu
23.01.1944 - s-a născut Valentin Tașcu
23.01.1981 - a murit Gheorghe Agravilaoei (n. 1906)
23.01.1982 - a murit Majtényi Erik (n. 1922)
24.01.1866 - a murit Aron Pumnul (n. 1818)
24.01.1889 - s-a născut Victor Eftimiu (m. 1972)
24.01.1895 - s-a născut Constantin Barcaroiu (m. 1974)
24.01.1919 - s-a născut Nicolae Nasta (m. 1994)
24.01.1927 - s-a născut Teofil Bușecan (m. 1992)
24.01.1945 - s-a născut Silviu Angelescu
24.01.1977 - a murit Ion Istrati (n. 1921)
25.01.1931 - s-a născut Ion Hobana
25.01.1934 - s-a născut Val Gheorghiu
25.01.1936 - s-a născut Gabriel Dimisianu
25.01.1946 - s-a născut Radu Ulmeanu
25.01.1985 - a murit Gheorghe Ciudan (n. 1921)
26.01.1920 - s-a născut Marcel Aderca

26.01.1925 - s-a născut Nicolae Balotă. Cu ocazia împlinirii vârstei de 80 de ani, RL îi urează La Mulți Ani!
26.01.1931 - s-a născut Hedi Hauser
26.01.1935 - s-a născut Corneliu Sturzu (m. 1992)
26.01.1941 - s-a născut Adi Cusin
26.01.2000 - a murit Pan Vizirescu (n. 1903)
27.01.1909 - s-a născut Petre Pascu (m. 1994)
27.01.1920 - s-a născut Vladimir Ciocov (m. 1986)
27.01.1923 - s-a născut George Mărgărit (m. 1961)
27.01.1927 - s-a născut Gheorghe Grosu
27.01.1947 - s-a născut Vasile Sălăjan
27.01.1967 - a murit Ion Buzdugan (n. 1887)
27.01.1985 - a murit Ion Massoff (n. 1904)
28.01.1889 - s-a născut Martha Bibescu (m. 1973)
28.01.1978 - a murit Mihail Cosma (n. 1922)
28.01.1979 - a murit Barbu Theodorescu (n. 1905)
28.01.1999 - a murit Vera Hudici (n. 1917)
29.01.1871 - s-a născut Gheorghe Brăescu (m. 1949)

29.01.1895 - s-a născut Paul Constant (m. 1981)
29.01.1896 - s-a născut Mihai Moșandrei (m. 1993)
29.01.1939 - s-a născut Mircea Popa
29.01.1956 - s-a născut Matei Vișniec
29.01.1994 - a murit Valentin Șerbu (n. 1933)
30.01.1808 - s-a născut Grigore Pleșoiianu (m. 1857)
30.01.1852 - s-a născut I.L. Caragiale (m. 1912)
30.01.1857 - a murit Grigore Pleșoiianu (n. 1808)
30.01.1909 - s-a născut Ion Munteanu (m. 1992)
30.01.1915 - s-a născut Viorica Tomescu
30.01.1925 - s-a născut Nagy Pál
30.01.1931 - s-a născut George Șovu
30.01.1932 - s-a născut Dinu Săraru
30.01.1934 - s-a născut Hans Liebhart
30.01.1936 - s-a născut Ștefan Stoeneșcu
30.01.1950 - s-a născut Claudia Ilie-Voiculescu
30.01.1958 - a murit George A. Petre (n. 1900)
30.01.1972 - a murit Ion Luca (n. 1894)
30.01.1982 - a murit Radu Petrescu (n. 1927)
30.01.1988 - a murit Endre Karoly (n. 1893)
30.01.2000 - a murit Nicolae Ioana (n. 1939)

Aflându-ne la un moment dat într-una din acele strîmtori financiare care nu ocolesc, presupun, pe nimeni, ne-am gîndit să folosim ajutorul strămoșilor și să vindem, la o casă de licitație bucureșteană, deschisă după 1990, un mic ceas de aur, pe care mama mea îl moștenise de la mama ei, care îl moștenise și ea de la mama ei. Cu aspectul ceasurilor de buzunar, de care se deosebea totuși prin dimensiune, cu un căpăcel subțire, pe care erau gravate două litere, R. Z., cu niște delicate incrustații florale albastre, cu un al doilea căpăcel sub care se ascundea lanțul zimțat și scilpitor de roți și roțițe fragile, ceasul străbunicii fusese gîndit și purtat ca medalion. Se odihnea acum de mult, la fel ca prima lui stăpînă, încremenit la ora douăsprezece și cinci, dar faptul că roțițele lui aurii se învîrtiseră harnic în secolul al XIX-lea, că el fusese contemporan cu, să spunem, Titu Maiorescu și că îi măsurase mamei mamei mamei timpul, că ea, pe care n-am cunoscut-o, l-a deschis de nenumărate ori cu bucurie sau neliniște, ca să ajungă la un bal sau la o întîlnire stabilită, desigur, în scris, mă făcea să regret nespun că mă despart de el.

În sala de așteptare era destulă lume, oameni supărați sau melancolici sau de un optimism forțat, care ședeau, ca la doctor, să le vină rîndul la "analize". Aveau diferite sacoșe, din unele se auzea zăngănit de acțiuni, altele păreau că ascund sfefnice sau statuete, unii duceau tablouri învelite cu grijă, iar alții țineau cu putere mînerul unor genți tari, de film cu gangsteri. Toți arătau puțin nervoși. Înăuntru, doi experți primul dotat cu o lupă de bijutier și cu diverse substanțe chimice de testare, al doilea care căuta în cataloage - făceau valoarea obiectelor, dînd un preț zis "de comire", îndeobște fără șanse să mai crească. Cei care ieșeau aveau, în genere, un aer însumflat. Din frînturile de discuții pe care le prindeam se înțelegea de ce: valoarea efectivă a obiectelor nu era acoperită de prețul oferit pe ele, iar asta li se spusese cu brutalitate. Numai criticii literari mai aveau asemenea rol ingrat față de cei care le aduceau în față volumele de poezie pentru ei, pentru autori, unice în lume. Mulți dintre ei prezenți își vindeau cele mai scumpe bijecții din casă și luaseră hotărîri eroice ca să renunțe la ele. Le păstrasera cu greu, le salvaseră în momente de criză și își puneau acum toate speranțele în durerosul schimb. Experții, rutinați, îi lămuriau că au zeci de lucruri asemănătoare, ba chiar în stare mult mai bună. Cu obișnuita cruzime a specialistului, aveau verdicte financiare mult sub așteptări.

A intrat la expert și doamna de lîngă noi, care venise însoțită de o prietenă, luptîndu-se să ducă un tablou mare, camuflat sub pătură legată cu sfoară. A ieșit foarte pedetă, cu gura strînsă pînă la dimensiunile unui nasture. Cu bărbia ușor ridicată, fără să privească pe nimeni, cu mers băjos, avea un aer atît de jignit și de războinic încît i-a venit să rîd. Pufnea, gata să se sufocă. Udată de prietenă, a început cu gesturi uște să reîmpacheteze tabloul, o marină scretă destul de frumoasă după ochiul eu de amator și, nemaiputîndu-se stăpîni, spus înțepat, parcă pentru urechile lor dinăuntru: "Hai, dragă, să-l ducem

cronica optimistei
de Ioana Pârvulescu

Bijuterii discrete

Fotografia de Ioana Pârvulescu

înapoi, că nu e bun. Nu e bun, n-are mișcare, n-are culoare... N-are vapoare!". A înodat bine sforile și ne-a întors tuturor spatele, ieșind cu demnitate pe ușa de sticlă.

Nici ceasul străbunicii nu a fost îndeajuns de apreciat, nici el n-avea mișcare, n-avea vapoare, și am putut să plecăm cu el înapoi acasă, destul de curînd după doamnele cu tabloul marin. Pentru mine era o mare victorie.

Mi-a fost întotdeauna greu să mă despart de lucrurile care au o poveste. Nu sînt colecționară, nu cumpăr obiecte vechi, dar abia cînd le am în preajmă și cînd știu cui au aparținut mă simt acasă. Iar valoarea lor crește pentru mine o dată cu povestea. Ceasul-medalion făcea parte din leacurile cu care mă vindeca a doua lui posesoare, în copilărie, cînd aveam febră, astfel încît abia așteptam să fiu bolnavă și să-mi petrec

ziua în patul ei tare, cu margini înalte, de lemn lustruit. Atunci ea scotea din dulapul asortat la pat "bijuteriile de familie", cîte mai rămăseseră, multe din ele fleacuri, dar de care mă minunam ca de comoara din Lacul de Argint. Era evident că vin din altă lume. Prima stăpînă a ceasului avusese patru băieți și două fete, care toți aveau istorii cu multe personaje și lăsaseră urme adînci în "memoria de familie". Aflam aventura fiecărui inel, a fiecărui ac de cravată, a nasturilor de la un costum de prefect al unui străbunic care semănau cu broșele, a unei cataramă cu fundă înlănțuită, a brățărilor și a medalioanelor, iar din scilpirile lor se încheaga, din aproape în aproape, o lume plină de străunchi și strămătuși ale căror nume nu-mi spuneau nimic, dar care trăiseră vieți incredibile. Spre deosebire de *bijuteriile indiscrete* ale lui Diderot, bijuteriile care mi se arătau atunci, aveau povești pe care și urechile unui copil le puteau auzi, deși totul era plin de mari

neînțelesuri. Erau acolo oameni îmbrăcați ca în cărți, care dansau în săli împodobite ca în cărți, unde cîntau orchestre minunate, aveau case, trăsurile sau magazine ca în cărți, cîntau la pian și la vioară, trăiau povești de dragoste ca în cărți. Unul se însurase cu o baroneasă (din păcate murise tînără) despre care dădea seama un lanț împletit în șase, care se închidea cu un sistem aproape secret, altul cu, vai, o tînără de moravuri dubioase, căreia îi dăruise totuși acest frumos inel - "toți frații mei au avut, într-un fel sau altul, ghinion cu nevestele", spunea povestitoarea - unul fusese campion la șah, iar altul, care nu era campion, îi lua orice partidă, iar poveștile împletite și ele se închideau, ca lanțul, se închideau la rîndul lor cu un sistem aproape secret și erau marcate cu cîte un simbol pe care nu eram în stare să-l înțeleg.

Ce înțelegeam instinctiv era că nimic nu semăna deloc cu lumea de afară, cea din care evadam atunci cînd aflam "poveștile de familie": cravata roșie cu tricolor prinsă cu inel de plastic și insigna de pionier cu stemă de pe basca albă, centura de pionier, din vinilin, cu o închizătoare de tinichea cu aceeași stemă, cîntecele patriotice, "mulțumim din inimă partidului", sărbătorile adjectivale sau cu rimă șchioapă, "unu mai muncitoresc", "douăzeci și trei august / libertate ne-a adus", poeziile, "partidul e-n toate", casele cenușii, troleibuzule pline ochi, mirosul de transpirație, îngruntarea, țipetele. În cutare loc, în care acum se afla un aprozar murdar cu marfă puțină și pe jumătate putredă și cu un vînzător necioplit, unul din frații povestitoarei din tainicele dimineți în care nu mă duceam la școală avusese o mică și paradisiacă papetărie, care mirosea frumos, a hîrtie proaspătă, cu o perfectă mașină de ascuțit creioane Hardmuth, cu stilouri elegante cu peniță de aur și gume bune, moi, care nu lasă urme negre, cu pixuri și "liniare" de lemn și caiete și agende și alte atracții pe care nici nu mi le puteam imagina. Cutare stradă acum cufundată în beznă era pe atunci luminată de becuri și reclame luminoase. În cutare casă cu ornamente baroce aproape distruse, unde acum se afla o sală de ședințe impersonală, locuise prietenul cel mai bun al... și se dăduse o minunată petrecere, cu doamne în rochii lungi și domni politicoși care dansaseră pînă dimineața.

În timp ce ascultam, leacul își făcea efectul: îmi scădea febra. Luam, una cîte una, podoabele și mi le aranjam cum puteam mai bine. Toate acele rămășițe cu lucruri discrete ale celeilalte lumi, cea în care se născuse povestitoarea, intrau într-un contrast grăitor cu pijamaua chinezească din lumea în care mă născusem eu. Iar această lume în care mă născusem îmi furase mie, și mai ales ei, povestitoarei, trecutul. Înțelegeam vag atunci că bijuteriile de familie erau neprețuite: pentru că ocroteau încă părți mari de trecut și vorbeau cu voci care nu mai puteau fi auzite altfel.

Ceasul-medalion, victorios în eșecul lui financiar, l-am pus în funcțiune. Merge. Ca toate lucrurile făcute în secolul progresului, o ia puțin înainte. ■

P.S. În urma articolului din ultimul număr de anul trecut, *Prima întîlnire* (I), am găsit pe preșul din fața ușii (care anul acesta n-a mai fost furat) un leu vechi. Bănuiesc cine mi l-a pus acolo și de ce, și îi mulțumesc că ia în serios, ca întotdeauna, jocul literar.

Există cărți pe care le-ai citit, despre care ai fi vrut să scrii, dar n-ai scris, fie că n-ai avut timp, fie că n-ai putut, fie că ai uitat... Dar după o vreme, recitindu-le ți-ai dat seama că ai greșit, că ar fi trebuit să scrii la vremea când au apărut. Și, reluând lectura, aceasta te îndeamnă, ba, chiar te obligă parcă să scrii.

O asemenea carte frumoasă, apărută în 1983 la Editura Muzicală este *9 caiete albastre* scris de brăileanul Mihai Berechet, actor de talent și regizor înzestrat.

Pe lângă faptul că Mihai Berechet este un minunat povestitor, al cărui verb ironic cucerește și temperează sentimentală rememorare a propriei vieți, *9 caiete albastre* (ce titlu inofensiv) înseamnă traiectoria dramatică a omului de teatru, pe deplin dăruit artei, dar întâmpinând o piedică neprevăzută specifică timpului trăit în comunism, pentru cei provenind dintr-o lume așezată și avută.

„Deci m-am născut de ziua Regelui, într-o casă barocă, pe care se lăfăiau trei coroane regale, invadate de statuile lui Esculap, Hipocrat și ale Higei, pentru că tata era farmacist, iar farmacia, al cărei proprietar era, se numea «Farmacia Curții Regale» și se afla în portul Brăila, unde pe atunci se fumau țigări «Regale R.M.S.» iar berea la bodegile orașului se bea mai puțin la halbă și mai mult la «regală».”

Evocarea timpului copilăriei unui puști curios și neastâmpărat e făcută cu haz și ironie, cu un farmec rar întâlnit.

Iată, de pildă, cum se întâmplă „divorțul” băiatului de unsprezece ani de... Biserica: „Cam pe la 11 ani am terminat-o cu biserica și cu popii. Două mari deziluzii: prima, vara, cu unchiul meu, arhitectul Berechet (atât de dragul Titi) la Dragoslavele, la vila patriarhului Miron Cristea (...). Rămas singur, m-am tot plimbat prin splendida grădină cu fuxia și trandafin, am încercat zadarnic să urc o costișă cu pietricele de mică și strălucind în bătaia soarelui și, până la urmă, am început să cotrobăiesc prin casă discret, ca un copil civilizat ce eram. În holul casei, într-un monumental cămin a cărui ușă am deschis-o cu teamă, peste ce credeți că am dat? — era vară — peste o imensă șuncă afumată, un jambon cât cele 40 de zile de post ale tatii. Ce tragedie! Va să zică patriarhul, care ar trebui să postească zi de zi, ca șef suprem al bisericii ortodoxe române, blasfemie!, mănâncă șuncă, ca orice muritor. A doua deziluzie, și cea mai catastrofală, s-a petrecut la Brăila, chiar în altarul bisericii „Sfinții Arhangheli”. Într-o duminică, în timp ce preotul Alexandru Mateescu, finul nostru și unul din mulții mei idoli religioși, oficia tocmai Sfintele Taine, împărțind în chivoturi și pe tăvița din argint trupul și sângele Domnului... la ușa din spate a altarului, poc, poc... bate cineva les din transa mea, proptesc ochii pe ușă, mă duc pe două cărări s-o deschid, și pe cine văd? Didina, nevasta popii Alexandru, fata popii Panait, care dă buzna în altar și cu suflul la gură spune: «Alexandre, dă-mi bani de piață, e un șalău de 7 kilograme și nu-mi ajung banii.» Părintele Alexandru i-a dat banii Didinei, lăsând pentru un timp la o parte trupul și sângele Domnului...”

Mihai Berechet evocă o copilărie fericită, lipsită de griji, cu încântătoare vacanțe petrecute la Câmpu-Lung, locul de baștină al tatălui, sau în Plăinești, în fiulul Niculeștilor aprigi, de unde provenea nu mai puțin apriga mamă a artistului de mai târziu. Cea care ținea morțiș să-l vadă pe adolescentul Mihai

Berechet medic militar — în ciuda inaptitudinilor acestuia.

Mihai Berechet este un veritabil creator de atmosferă. El surprinde admirabil spiritul epocii dinainte de război într-un oraș cosmopolit ca Brăila: „un port în plină efervescență în acei ani de după primul război”, „Lume cosmopolită de armatori cerealiști și negustori bogați de toate neamurile.” Și domniile cu haine de alpaca, cu ghetete cu scârț, cu pălării canotier «la Maurice Chevalier», cu ghetete, guler tare și baston, vară, sau cu melon, șosoni, haine cu guler de vidră, căptușite cu bizam, vizon sau samur (după rang și pungă), iama, consumau ademenitoarele specialități aduse din toate colțurile lumii, cu șlepurii pe care roboteau marinari din Brăilița, Atâmați și Comorofca, tot ce galeșea lume a «anilor nebuni» le pune la dispoziție — însemn al autorității locale burgheze, fiecare burghez sau negustor, în drum spre îmburghezire, își plimba somptuos siguranța de sine, «morga» și «poza» în perimetrul grădiniței de la Sf. Arhangheli, unde rotea tramvaiul electric (mândria brăilenilor, era primul din țară) al lui Malatesta sau pe strada Regală... sau „Vechii brăileni pretindeau că situația portului dunărean a început să se clatine odată cu apariția pe harta țării a portului Constanța și cu ridicarea Galaților, vorbind cu mândrie de faptul că la începutul secolului brăilenii consumau atâtea șampanie cât toată Țara Românească, în afară de București, că femeile lor erau cele mai elegante din țară, că o înmormântare se făcea cu 24 de cai înhamăți la dric și că marele șic al nunților era să-ți aprinzi țigara cu o hârtie care valora 100 lei aur.” Dar și feeria (pentru un copil) a Târgului din Câmpulungul natal al tatălui.

Primele întâlniri cu teatrul ca și cele de mai târziu, în adolescență, sunt evocate cu umor. De la primul rol: acela al unui înger, într-o piesă religioasă, și până la debutul adevărat de la Teatrul Național din 1947 în rolul unui egiptean din spectacolul *Cezar și Cleopatra* de Bernard Shaw, trecuseră ceva ani: „cu tot cărmărzul turnat pe față și pe corp, eu, debutantul de la Național, numai a egiptean nu semănăm! Nu semănăm, dar debutam”. Un debut mut, după care în *Ruy Blas*, un debut vorbit, „Am ieșit din scenă fericit, mult mai ușor decât intrasem. Fericire, debutasem pe scena Naționalului «cu vorbe» și îl arestasem în piesă pe Nicolae Brancimir care, cu verb strălucit, îl juca pe Don Cesare de Bazan.”

Arta de portretist a lui Mihai Berechet se vedește în creionarea unor figuri ale teatrului românesc precum Nicolae Bălășteanu — dar nu uită aproape pe nimeni dintre cei pe care i-a admirat sau alături de care a jucat. Talentul regizorului atent la reacțiile oamenilor, recompune cu artă etapele sfârșitului tragic al actorului Mihai Popescu, al cărui apropiat a fost. Dă la o parte cortina pentru a reînvia personalitatea copleșitoare a lui Nicolae Bălășteanu sau pe a eminenței profesoare Alice Voinescu, apărând ca-ntr-un medalion de epocă, lucrat în email: „Părul ei alb, parcă de marchiză din secolul filosofilor francezi, mâinile rasate de pe care un

ineluș modest arunca flacăra ștearsă a unui mic safir bătrânesc, glasul melodic, untos fără inutile sacadări transformaseră bătrânică școlită prin marile universități europene, autoarea unor rafinate studii despre Eschil, și Montaigne, într-un mit al unei generații tinere dornică de liniștea savantă, elevată a acestui om de mare cultură...”

În genere cărțile scrise de actori abundă în întâmplări comice sau pline de haz pe care oamenii scenei le-au trăit. Cartea lui Mihai Berechet, nu numai actor, dar și un mare regizor, poartă în ea sămburele unei ciudate doamne. Nu poate urca pe treptele meseriei din cauză că la „cadre” sosesc neîncetat anonime prin care este „denunțat” el și părinții. Tatăl fusese o scurtă perioadă senator în guvernarea Iorga — din care cauză face, pe nedrept, pușcărie — mama — fiică de „exploatare” din Râmnic. Denunțuri peste denunțuri soseau la teatru ca și cum cel ce le trimitea nu ostenea în a murdări și a pune piedici lui Mihai Berechet. „Cât de ușor e să vrei să distrugi, ascuns după perdelele groase ale minciunii, căutând în propriul tău întuneric întunericul pe care vrei să-l așvârlă în viața altora! Peste vreo douăzeci de ani urma să aflu cine le scrisese...”

Lui Mihai Berechet i se înscenează și un «proces public» pentru „descalificare” și o interdicție de doi ani îl ține departe de activitatea regională. Perseverentul denunțător nu era altul decât... unul dintre frații săi.

Ca într-o dramă shakespeariană Mihai Berechet trăiește momente foarte dureroase la aflarea denunțatorului său: „Stările de torpoare, de nemiscare psihică în care cădeam, nu puteam aparține omului optimist, care știa să se bucure de orice, omului care fusesem întotdeauna, până de curând...”

Pe lângă nenorocirile aduse de regimul distrugător ca naționalizarea farmaciei Berechet și aruncarea în stradă a părinților, arestarea nedreaptă a tatălui fără judecată, strămutarea, la bătrânețe, a părinților într-un sat din Transilvania, fără puțința de a-i ajuta, punerea la index vreme de doi ani datorită ticăloaselor anonime, se adaugă și tristețea pe care i-o provoacă decapitarea teatrului românesc, prin eliminarea din teatru a unor mari artiști, precum Marioara Voiculescu, profesoara sa, alungată din teatru, categorisită drept „chiabur” din cauza unei proprietăți viticole, claustrarea într-o singură odăie în propria-i casă, nemaiputând să joace nicăieri, a Alice Voinescu, alungată cu scandalul cunoscut, a unui Ion Manolescu și a atâtor mari actori ca Marieta Deculescu, Ion Iancovescu, Aurel Munteanu, aflați la bunul plac al consilierului sovietic analfabet Kovalenko. Aflarea faptului că neobositul denunțător nu era altul decât fratele, propriul său frate, îi zdruncină sănătatea: „Dimineța, uitându-mă când mă bărbieream, în oglindă, începeam să nu mă mai recunosc... Omul gras, care se uita la mine cu privirea împăienjenită, nu puteam fi eu...”

Dar în anul în care se inaugura noua clădire a Teatrului Național mai primește o lovitură. „Dăci Horea (Popescu) și cu subsemnatul, ambii regizori ai Naționalului, în acel moment

important din viața teatrului, eram, cu ocazi acestei mari sărbători, liberi sau, mai bine zis, puși pe liber”...

Îndepărtat din viața teatrală după 20 de ani de activitate, când încă nu împlinis 50 de ani, Mihai Berechet a scris această carte emoționantă, în registrul sincerității — oscilând între ironie și autoironie, tristețe sau uimire, până la tonul grav cerut de momentele trăite într-o epocă a nedreptăților când n numai lumea teatrului, dar toată lumea românească a avut de suferit. Teribila star de înstrăinare pe care o încearcă important om de teatru este sugerată admirabil în paginile care evocă revenirea, peste ani, în orașul natal: „Mă simțeam înșingurat în oraș meu natal, pe străzile unde mi-am trecut vesel copilăria, și unde acum nu mă mai aștepta nimeni. Nu mă mai saluta nimeni. Nu mai salutam pe nimeni... (...) Ajun. Fața casei părintești, în fața fostei farmacie, m-am oprit și o clipă m-am uitat de vizavi ea... Statuile Higei și ale lui Esculap existau încă, dar vitrinele erau înfundate rămânând din ele doar niște ochiuri cugeam...” Urcând treptele casei, autorul auzi glasuri: „Glasul mamei, glasurile tuturor celorlalți ai casei mă obsedau, popoul, universul incert al amintirilor... «Pe cine cauți tu?»... La început mi s-a părut că glasul făcea și el parte din cortegiul sonor al amintirii. «Pe cine cauți tu?», îmi revenii. Un copil patru ani. El îmi pune întrebarea.”

Mi se pare extraordinar finalul acestor cărți despre teatrul românesc contemporan, cum n-am mai citit alta!

Neputând lua parte la inaugurarea noului clădiri a Teatrului Național Mihai Berechet soția sa, Anca Șahighian, privește prin fereastra locuinței lor forfota de la intrarea în teatru și își imaginează festivitatea. Îmbrăcați în haine de gală ei participă, totuși, la sărbătorile instituției din care, în ciuda inepției interdicțiilor, fac parte.

Astăzi, când posturile de televiziune mai conțin emisiuni sportive, căută să ne convingă cum că stadioanele unde urlă și se înjură ar fi unicele locuri unde pot manifesta aptitudinile cultural-artistice ale românilor, când săliile de spectacole și goale, prin biblioteci fluiere vântul, iar scriit nu prea au ce căuta pe ecranele iubite de mingi și bocanci, reeditarea cărții lui Mihai Berechet ar fi un act de cultură necesar.

Eugenia TUDOR-ANTOC

Ultimul film al lui Oliver Stone, *Alexandru*, a cărui lansare e precedată de o campanie ridicol de scumpă, e într-atât de prost încât îți vine să crezi că mult trâmbițatul scandal legat de homosexualitatea protagonistului e încă o șomeală publicitară. Regizorul ia un personaj istoric și-l modelează, ca pe plastilină, în atât de multe direcții încât rezultatul e diform prin excelență. Întâi și întâi, Stone își bate capul să respecte adevărul istoric, ceea ce, având în vedere enorma cantitate de scrieri despre Alexandru Macedon, e suficient de dificil. Dar nu se oprește aici. Notele de producție te informează că Stone dorea un scenariu despre un personaj ale cărui condiționări (rasă, naționalitate, familie, etc.) să poată fi accesibile spectatorului, care să relaționeze cu teme actuale acum și atunci. De aici prima contradicție: multiculturalismul și corectitudinea politică nu se prea împacă cu istoria antică, deci premisa de realism e deja eșuată. Filmul nu vrea o demitizare a personajului, ci o elucidare a psihologiei lui. Problema e că, adâncindu-se în psihologie, lungmetrajul nu explică de ce Alexandru era „cel Mare”. Doar ne alegem cu un fel de țânc plângăcios care – vorba unui comentator american – a cucerit lumea ca să fugă de mami.

Mai mult, Stone pune accentul pe modelul eroic al lui Alexandru, Ahile. Ceea ce e istoric acurat, mulți afirmând că setea de cucerire a macedoneanului era motivată de imitarea eroului tessalian. Dar Stone vrea să dea și o aură de tragedie, care te face să te întrebi dacă lungmetrajul nu intenționează cumva să fie un *Reader's Digest* al culturii elenice. Poate că, la capitolul scenariu, Stone ar fi trebuit să-l asculte pe profesorul lui Alexandru, Aristotel...

El menționează faptul că datoria poetului e de a povesti nu neapărat „lucruri întâmplate cu adevărat, ci lucruri putând să se întâmple în marginile verosimilului și ale necesarului”. Or, motivația oedipiană insinuată de Stone nu e nici măcar verosimilă, ca să nu mai vorbesc de necesară. Iar în contextul personalității lui Alexandru, e cu atât mai greu să motivezi psihologic o fixație pentru eroul *Iliadei*. Îl vezi pe Filip (Val Kilmer) rătăndu-i picturi rupestre cu eroii antici, iar în același timp îl vezi descurajându-l de a adoptarea acestui tip de viață și atenționându-l că implică multă suferință. O vezi pe Olympia (Angelina Jolie) insuflându-i idei despre originea sa divină. Presupunând că Alexandru (Colin Farrell) ar lua în serios aceste idei, personajul ar fi megaloman sută la sută. Dar Stone nu-și permite să păteze astfel imaginea eroului său.

Ca atare introduce un alt element al personalității lui Alexandru, element care izează absurdul și care nu mai are nimic e-a face cu verosimilul sau necesarul. Toată antichitatea a fost extrem de discriminatorie relativ rasistă; și pentru greci, și mai apoi pentru romani, restul popoarelor, cu anumite excepții, erau considerate „barbare”, ca să nu mai vorbim de variatele categorii de sclavi. Dimpotrivă, deosebit de tot restul personajelor care-l înconjoară într-o tapă sau alta a dezvoltării sale, Alexandru nu discriminează pe nimeni, vede oamenii egali în drepturi și are o atitudine anti-colonialistă: el luptă pentru a elibera popoarele. Lungmetrajul nu explică de sub dominația

cui vrea el să elibereze pe cine, rămâi cu impresia că Macedonul este un fel de campion al corectitudinii politice care vrea să izbăvească oamenii de prejudecăți, impunându-le mentalitatea lui iluminată prin forța armelor. În pofida intențiilor lui bune, popoarele nu vor să se unească și chiar îi opun rezistența. Nici macedonenii nu vor să participe la marea unire pentru că ei sunt rasiști, pe când Alexandru transcende aceste prejudecăți – dar îi numește „barbari” pe cei cucerțiți. Nici măcar nu există consecvență în această atitudine a personajului.

Această propensitate pentru multi-

culturalism, introdusă probabil de dragul identificării spectatorului cu protagonistul, reușește să contracareze realismul psihologic dacă tot îi căutăm motivații pentru fiecare acțiune, această atitudine nu are de unde proveni. Mai contracarează și realismul istoric pentru că o astfel de atitudine contemporană e un anacronism în Antichitate. Și aici te oprești și te întrebi ce-a fost în mintea lui Stone: tot designul producției – care a fost responsabilitatea lui Jan Roelfs, designer care a lucrat adeseori cu Greenaway – e menit să dea impresia de realism, până la amănunte fulminante de genul: atunci când

se filmează ploaia de petale cu care Alexandru e întâmpinat la intrarea în Babilon, s-a avut grijă să nu fie incluse petale de trandafiri galbeni, deoarece aceștia se găseau la acea vreme doar în China. Ca atare, Stone se comportă ca Penelopa: ce face cu mizanscena, distruge cu scenariul! Oricum, revenind la scena intrării lui Alexandru în Babilon spre marea bucurie a perșilor, mie mi-a trezit amintirea unor imagini documentare ale lui Hitler intrând în Austria: și austriecii îl întâmpinau și erau veseli nevoie mare.

Nici ca personaj tragic, Alexandru nu rezistă și iar fac apel la Aristotel pentru a explica acest fapt. El precizează câteva lucruri *à propos* de eroi: trebuie să aibă un caracter ales și o atitudine aleasă. Or, lui Alexandru îi lipsesc ambele; după cum e portretizată în cele două scene de bătaie, atitudinea lui se apropie mai mult de inconștiență decât de eroism. Tot ce vezi e cum soldații macedoneni și greci (e de remarcat că în armata inițială cu care Macedon a plecat în expediție, contingentul de greci era mai numeros decât cel de macedoneni) sunt cuprinși de o freneză colectivă, întreruptă doar de o mini-rebeliune, și proiectează în Alexandru fenomenale calități de lider pe care spectatorul ne le vede materializate nicidecum. Singurul lucru „ales” în legătură cu Alexandru e unul la care Aristotel nu s-ar fi gândit niciodată: corectitudinea politică! Efectul este că protagonistul nu apare, după spusele lui Aristotel, asemănător, dar totuși mai frumos, ci pur și simplu patetic.

Celelalte cerințe formulate de învățătorul lui Alexandru (interpretat în film de Christopher Plummer) privesc potrivirea și statornicia. Prima recomandare a lui Aristotel, cu referință precisă la „fîrea bărbătească” nu e realizată: s-a comentat deja că eroul e foarte feminin, ceea ce, în contextul corectitudinii politice, e perfect comprehensibil: dacă s-a scris că Dumnezeu e femeie, de ce n-ar fi și Alexandru una? Aristotel mai adaugă o observație care e necesară dacă vrei să transformi un incident într-o narațiune, adică să impui o finalitate unei viniete: „Chiar dacă obiectul imitației ar fi să fie nestatornic și să înfățișeze acest soi de fire, încă trebuie înfățișat statornic în nestatornicia lui”. Or, Alexandrul lui Stone nu e nici una, nici alta, tocmai pentru că personajul sfârșește prin a fi un container în care regizorul aruncă idei și emoții de-a valma. Co-scenaristul Stone îl vrea pan-național și pan-sexual, iar ce obține e doar disoluția unui personaj. Care personaj era doar miza acestui film biografic...

Acestea sunt erori structurale comise în scenariu. Dar regizorul mai are câteva idei bizare, cum ar fi aceea de a diferenția între greci și macedoneni pe baza accentelor: unii vorbesc cu accent scoțian, irlandez sau galez. Alexandru e, ca și actorul care-l portretează, irlandez. Iar mama sa... Câtiva critici de film americani au comentat că Angelina Jolie (Olympia era prințesă epirotă) vorbește cu accent transilvănean. E chiar accent românesc sută la sută, a trebuit să constat... Ca să nu mai vorbim că Alexandru are 30 de ani, iar mama sa arată ca pe atunci când el era copil. Între cei doi actori e o diferență de vârstă de doar un an, așa că vă închipuiți efectul. Sau poate era menit să pună în valoare conflictul oedipian pe care Stone se încăpățânează să-l exploateze? ■

cronica filmului de Alexandra Olivetto

Alexandru & Aristotel

arte

cronică plastică de Pavel Șușara

Camil Ressu - 125

In ziua de 26 Ianuarie se împlinesc 125 de ani de la nașterea lui Camil Ressu, unul dintre cei mai importanți pictori români din prima jumătate a secolului XX.

După propriile mărturisiri, Camil Ressu provine dintr-o familie macedoneană, originară din regiunea Epirului, care se refugiază la Iași curînd după 1800, din pricina persecuțiilor la care sînt supuși macedoromânii de către stăpînirea otomană. Bunicul pictorului, Alexis, a purtat, pînă la venirea în țară, numele Rhesus, cu o evidentă rezonanță thracă, dar care, după sosirea la Iași, suportă succesive modificări grafice și fonetice ajungînd, în final, Ressu, după ce într-o fază intermediară luase și forma Resus.

C. Ressu - Compoziție (detaliu din Înarmarea la țară)

C. Ressu - Nud

Remarcat ca un bun desenator încă din liceu, Camil Ressu se va înscrie mai tîrziu, în 1897, la Școala de Belle Arte și va lucra în atelierul lui G.D.Mirea, pictor academist bine cunoscut și prețuit în consecință.

Dar pînă să ajungă la Mirea, care se ocupa cu elevii mai mari de la pictură, tînărul Ressu, aflat acum doar în faza incipientă care presupunea studiul desenului, lucra efectiv cu fostul consul al României la Odessa – și, prin urmare, acreditat în pictura de marine –, Eugen Voinescu. După doar doi ani, plictisit dar și în dificultate financiară, tînărul student părăsește Bucureștiul și pleacă la Iași unde, între timp, i se mutase și familia, mai exact mama și surorile, din pricina strîmtorării materiale survenite după moartea tatălui. Dacă la București școala era formalizată excesiv după normele academismului oficial, la Iași lucrurile sînt de-a dreptul dramatice. Din punct de vedere artistic, capitala Moldovei este aproape un deșert. Un oarecare Teodor Costin, specialist în felii de harbuji, și Stahi, profilat pe cozonaci și ouă roșii, puteau fi zăriți prin cîte o vitrină, iar la școală profesorul Bardasare pretindea picturii cît mai multă narațiune. Nemulțumit profund de acest peisaj artistico-academic, Ressu se transferă la atelierul de sculptură al profesorului Gh. Popovici. Întoarcerea lui Octav Băncilă de la München mai înviorează puțin atmosfera și redeșteaptă, cu subiectele sale sociologizante și militante, nostalgiile socialiste ale lui V.G. Morțun, trecut acum la liberali. O dată isprăvite studiile la Iași, Ressu își pregătește plecarea la München pentru că, după pilda junimistă și după tradiția de la Școala de Belle Arte, era inacceptabilă desăvîrșirea instrucției în altă parte decît în Germania sau, în cel mai rău caz, la Viena. Parisul nu intra în calcul decît ca, evident, un loc sigur al rătăcirii și al pierdîții. În pofida acestui fapt, Münchenul nu este pentru Camil Ressu decît un oraș de tranzit și locul în care va descoperi, în chiar mediul academic pe care se străduiește să-l frecventeze, mirajul Parisului. O dată ajuns la Paris, se înscrie, evident, la Academia Julian și frecventează vreme de șapte ani atelierul lui Jean Paul Laurens unde îi are colegi pe J.A.Steriadi, E. Stoenescu, S. Mutzner etc. Profesor admirat și iubit de studenți, Laurens îi va fi deșteptat lui Ressu interesul pentru compozițiile monumentale și pentru figurile puternice, decupate pregnant prin știința exactă a desenului academist. Unde, însă, nici Laurens n-a putut să-l convingă pe Ressu și unde eșuase și Mirea, erau temele tipice pentru academism, acele refugii în mitologii moarte și în efegii seci. Spre deosebire de Stoenescu, de pildă, care coborîse din creuzetele aseptice ale aristocrației românești de la sfîrșit de secol, Ressu venea din viața reală și pușintel chiar din mediul promiscuu și suculent al proletarietului portuar. Iar acestui spectacol trist al lumpenului, cunoscut mai mult sau mai puțin direct, el îi adăuga și oleacă de propagandă socialistă, culeasă de prin broșurile care circulau prin aceste medii sau chiar direct de pe la diverși militanți de serviciu. În

timpul îndelungatei sale șederi la Paris, în afara contactului inevitabil cu mediul academic, în general, și cu profesorul Laurens, prețuit profund și sincer, Camil Ressu ia contact în mod firesc atît cu pictura stocată în muzee și colecții, cît și cu mișcarea artistică vie, de dincoace și de dincolo de Sena; diversă, cosmopolită și, nu de puține ori, de-a dreptul derutantă. Astfel, în muzee îi va cunoaște, desigur, pe Ingres, acest rafaelit tîrziu, posedat aproape mistic de ideea perfecțiunii expresiei și pătruns în aceeași măsură de înalta funcție a desenului în definirea formei plastice, pe Cezanne, cel care sintetizează lumea în cîteva planuri și descoperă în orice formă vie o geometrie elementară, pe fovii temperamentali și pe impresionisti cu suflet feminin, evanescent și imponderabili. În timp ce afară va intra în contact natural cu reacțiile la impresionism, cu asidua aspirație către natura primitivă, frustă, necoruptă de sclifoselile de buduar și de suspinele efeminate și false. În mod sigur, nu îi vor scăpa, în această perioadă, nici încercările de înlocuire a hedonismului de tip art nouveau, confortabil și decorativ, cu o atitudine frustă, cu exprimări directe și cu caractere susținute de energii elementare. În mod cert, tînărul pictor se regăsește estetic și temperamental pe această imensă plajă de oferte. Desenator prin practică și prin opțiune, el are ce admira ca știință de a defini forma prin desen atît la academisti cît și la Ingres, fovii îi excită cu energia lor cromatică, propriile lui energii iar culoarea cretoasă a lui Cezanne și marea lui capacitate de a sintetiza monumentale forme complexe nu îl vor lăsa nici el insensibil. Cu alte cuvinte, Ressu afirmă de timpuriu, în practica sa artistică, primatul desenului, decupajul puternic, sculptural și frust al formei, monumentalitate compoziției, austeritatea mijloacelor de expresie, cromatică puternică, dar fără autonomie, și exclusivitatea figurativului. Dar această identificare nu este suficientă. Elementelor deja enunțate pictorul le mai adaugă vreo cîteva care sînt esențiale și îi întregesc în permanență stare de funcționare tonusul expresiei și motivația de a picta: ideologia, perspectiva sociologică, vocația monografică.

Încă de la Paris, Camil Ressu, „obseda după cum singur o spune, „de vechile mele simpatii pentru lumea necăjită... frecventează cu oarecare consecvență înțîlnirile socialiste la care ascultă verbul inflamant al lui Jaures și are chiar mici explicații cu soldații călare ai Gărzii Republicane. O dată întors acasă, în 1900 în climatul politic și moral încă marcat de răzvrătirile țărănilor din 1907 și de represaliile care le-au urmat, el se înscrie cu acte în regulă, la socialiști, iar ceva mai tîrziu, în 1921, optează explicit „pentru afilierea la Internaționala a III-a Comunistă. Aceste angajamente publice și activități politice propriu-zise îi marchează puternic atît creația cît și estetica și morala implicite a operei. De altfel, există la el o permanentă oscilație între un anumit tip de pictură suficientă sieși, fără contextualizări acuze și fără ideologizări subtextuale, și o pictură voluntaristă, denotativă și eroizantă, cărei miză este artistică și sociologizantă în aceeași măsură. ■

lecturi la zi
de Simona Vasilache

onvențional, jurnalul mai curînd "îvește" literatura decît face parte din ea. E, cînd îl ții în scriitorii, "bal mascat cu lume multă",

ca odinioară albumul, un bun filtru de culoare pentru o anumită epocă. Totuși, după "deschiderea" cînd către Gide, cînd către Jules Renard, se poate vorbi de o "co-interesare" a însemnărilor zilnice în "pactul ficțional". Plate și meschin-dezamăgitoare sau, dimpotrivă, avînd sclipirea dintotdeauna a cărților neterminate, în istoriile literare își capătă, treptat, un loc, din ce în ce mai departe de *addenda*. Sînt jurnale (și între cele recent apărute, ai Ioanei Em. Petrescu merită înțietatea) care, ca "dosare de existență", se suprapun peste roman. Altele, fără să fie neapărat mărturii de viață și de moarte, împart cu "adevăratele" cărți știința selecției și a *biais*-urilor. Știu ce să spună și unde să se oprească, pot miza deopotrivă pe vervă sau pe *din d'oeil* și pe discreția îndelung exersată în conversații de salon. Combină perfect, altfel spus, stilul *policier*-ului incitant, de calitate și retractilitatea suavă pe care-o au, de obicei, prozele poezilor. O asemenea "cronică" de *loisir* universitar, relaxat fără să-și uite, însă, exigențele, este cea al Ioanei Bot, din *Jurnal elvețian. În căutarea latinei pierdute*, recent publicat la Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca.

"Pretextul", precizat într-o notă, este cel al unei burse pentru studii doctorale la Seminarul de Romanistică

al Universității din Zürich. Se întîmpla cu zece ani înainte ca textul integral să apară în volum. Ioana Bot n-a luat, aflăm, notițe, pentru a construi, din detalii a căror adevărată se pierde în timp, o atmosferă, ci o persoană. Rezultatul este, așadar, echivalentul bricolat și frugal al unui respectabil *Bildungsroman*. Însemnările sînt dese, aproape cotidiene, acoperind perioada unui an academic, în schimbare permanentă de tipic. Unele pagini sînt consacrate mondenităților, altele impresiilor sobre de lectură sau de asistență la prelegeri, iar stilul e cînd căutat, aproape cronicăresc, cînd jucăuș-complice. Prima "impresie" mimează scurtele scrisori trimise pe adresele redacțiilor de bursierii proaspăt depărtați de țară. De la Timișoara la *Tiuriș*, din aeroport în aeroport, se consumă o întreagă aventură, caragialiană și în esență, și în detalii, care amintește, destul de evident, de cartea lui George Mikes, *How to Be an Alien*. Titlul, de altfel, e grăitor: *cum mă acomodez eu pe planeta lor*. Între pronunția alintătoare, dulceagă, *Tiuriș* și chinurile zadarnice (și exagerate, se înțelege...) ale "transbordării", e cale ca pe vremuri de la Schönbrunn în Țara

Românească... Între ei și noi, deosebirile nu sînt puține, începînd cu constatarea că "ei, în concediu, au chiar concediu." Cînd și cînd, apeluri salvatoare la "înțelepciunea" clasicilor: "Ce-ar zice Delavrancea față cu acești "nemi"? După cîteva zile, între care o duminică de contemplare a preajmei, se poate întrucîva glosa generalizator: "Una din primele constatări despre spiritul helvet se referă - cred - la orgoliul cu care îți impun legile lor. Asta nu înseamnă că nu sînt amabili cu străinii (în măsura în care un român extrovertit-primitor poate numi asta "amabilitate"), că nu-ți oferă toate informațiile de care ai nevoie (atenție la nuanță: nu informațiile pe care le ceri, ci cele care socotesc ei că-ți sînt necesare; în 60% din cazuri e totuna, în restul situațiilor înghiți cu noduri o amabilitate subit distantă, afectat superioară, păzindu-se de întrebările tale)." Așadar, forma socială a celebrei neutralități...

Nu-ți pui problema, citind cartea Ioanei Bot, în ce măsură aserțiunile sînt sau nu discutabile, ori în ce fel verifică propriile-ți constatări și păreri (prejudecăți?). Bine scrise, așa încît te "fură", degajat îndeajuns și păstrînd o distanță comodă, ca să nu ai vreo clipă impresia că ți se impune, *ex cathedra*, ceva, se citește, fără exagerare, cu plăcerea adolescentului care-l descoperă pe Jules Verne. Sigur, este, ca la orice "roman" bun, doar una din posibilități. O alta ar fi să alegi, ca lector cit de cit *à l'aise* în peisajul universitar, să citești printre rînduri picanterii bine alese, schimburi subtile de replici, o întreagă comedie (cu actele ei serioase) a identităților în conflict: "Cu Ruth, o cafea veselă. Seara, lucrez, dar pică Raquel, boliviana, ochii și urechile căminului, cu un pretext înșăilat, și apoi nu se mai urnește aproape un ceas, deși n-o poftisem măcar să șadă. Întreabă și ochii i se învîrt prin cameră ca radarele, mă-ntreb ce judecă, ce gîndește, ce observă, ce i s-o fi pîrînd nefiresc în tot decorul minimalist? Posterele de pe pereți o intrigă, îi urmăresc privirea, nu-ndrăznește totuși să-ntrebe și moare de curiozitate (i-o fi spus bulgarul că am - după expresia lui - "un evreu pe perete"?). Mizerii de cămin. Totuși, cred că pleacă fericită, nu sîntem de pe aceeași planetă." Sau, în fine, să descoperi, în pur întîmplătoare

întîlnire a unor romaniști de aiurea ceea ce Michael Heims numea "un Babel fericit". Toți, acolo, vorbesc, asemeni unor "moștenitori", dialecte noi ale latinei pierdute, parcă în ciuda germanei care-și cere insistent dreptul la supremație. Pe firul asocierilor care antrenează preferințe muzicale, circumstanțe istorice, adnotări de cititor profesionist se schițează o "pledoarie" pentru "latina gîntă", nu ca mumie venerabilă de colecție, ci, dacă prinzi puțină bunăvoință, ca proces viu, care se diversifică tot timpul.

Sînt, fără sofisticare inutilă, niște memorii "sport", ca un schimb rapid de mingi care-și păstrează, în orice clipă, eleganța. O poezie a faptului divers, foarte bine "prinsă", chiar și în notații lapidare, dă viață unei cărți scrise cu rigoarea unui jurnal de bord. E o generalizare a stării aceleia vagi, *entre chien et loup*, expresie folosită și pentru vreme, și pentru pasele nelămurite, nici bune, nici proaste, și pentru statutul incert al unei discipline parcă prea "înaltă" ca să reziste. *Long live...*, i se urează, dar parcă fără prea multă convingere... Apoi, deodată, "din vag cum era, Zürichul a încetat să mai fie. Cumpăr un

Ioana Bot, *Jurnal elvețian. În căutarea latinei pierdute*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004, 203 pag.

Tournier, *Le roi des aulnes*, ca să am ce citi pe drum." *Préparatifs de depart...* Peste despărțire plutește același, cunoscut de acum, echivoc: "Zîmbete incerte, aceleași: între haz de necaz și *don't give up*" [...] Amintiri vagi, dar bine ritmate, ale unor versuri de pustiu, ceva Appolinaire (??? nu verific, Salomon?), din faza aproape Aragon, în memoria mea virusată: "*notre coeur, trapulseuse démente, / A pleuré sur tous les faubourgs...*" E un sfîrșit ușor trist, de-o melancolie atent presărată pe fiecare cuvînt, cîntărită cu multă grijă pentru efectul final, de ecou. Jurnalul, între coperți frumos ilustrate, al unei experiențe încheiate și puse, deja, deoparte, cu cîștig incert, cu regret dificil de măsurat, cartea Ioanei Bot se "înnoadă", la final, ca o fundă *chic* pe un pachet de ciocolată dulce-amăruie, cu lapte... ■

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA CAPODOPERE ALE LITERATURII UNIVERSALE

Miguel de Cervantes Don Quijote de la Mancha

Traducere de Sorin Mărculescu

format 14 x 20, vol I, 656 p.

format 14 x 20, vol. 2, 622 p.

preț: 400.000 lei (vol. I + II)

COMENZI la:
tel./fax: 0248 - 214 533; 0248 - 631 492
e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro
Pentru detalii vizitați:
www.edituraparelela45.ro

Primim

Către

Consiliul de Administrație al Societății Române de Radiodifuziune

Doamnelor și domnilor,

Prin "exilarea" bibliotecii Societății Române de Radiodifuziune într-un loc în care accesul este imposibil, redactorii și realizatorii de emisiuni din fosta redacție "Literatură - Artă" se află frecvent în situații dificile de documentare. Îndemnul de a citi la alte biblioteci din București nu reprezintă o soluție. Nici câteva zeci de volume readuse într-un spațiu total inadecvat din radio nu pot acoperi cerințele multe și diverse ale redactorilor pentru pregătirea emisiunilor.

Menționăm că în această redacție cu tradiție în cadrul Societății Române de Radiodifuziune se realizează emisiuni de înalt nivel al conținutului și de calitate a formei radiofonice.

Solicităm, așadar, readucerea bibliotecii în incinta dădării Radiodifuziunii, într-un spațiu adecvat pentru cele

55.000 de volume achiziționate, în timp, de colegele noastre documentariste.

Semnează: Silvia Blendea, Teodora Stanciu, Roxana Păsculescu, Emil Buruiană, Andreea Radu, Liviu Grăsoiu, Carmen Vochițoiaia, Oana Georgiana Enăchescu, Constantin Aslan, Georgeta Constantinescu, Anamaria Spătaru, Anca Mateescu, Reluș Mureșan, Liliana Ursu, Georgeta Drăghici, Valentina Leonte, Magdalena Tara, Anișoara Dumitrescu, Maria Urbanovici, Eugen Lucan, Loredana State, Nicolae Breb Popescu, Ioana Adam, Valentin Protopopescu, Adela Greceanu, Daniela Re-Vișan, Mihaela Ghiță, Dan Stoica, Fănică Ilie, Ecaterina Stan, Adrian Stoica, Felicia Nenoii, Dan Manolache, Irina Hasnaș, Constantin Bleotu, Teodor Isaru, Crenguța Manea, Patricia Prundea, Magda Duțu, Aurelian Popa-Stavri, Costin Tuchilă, Virginia Călin, Pușa Roth.

«Grupul 47» și Prima Doamnă a grupului

La întrunirea anuală a «Grupului 47» de la Großholzleute din Allgäu, în toamna lui 1958, nimeni nu mi-a dat vreo atenție. Majoritatea participanților – mulți nu se mai văzuseră de la întrunirea precedentă cu un an în urmă – discutau animat între ei. Așa că oaspetele din Varșovia nu prea interesa pe nimeni. Totuși, văzându-mă acolo, povestitorul și poetul Wolfgang Iser a venit la mine să schimbăm câteva vorbe, și nu fără motiv: când la sfârșitul lui 1957 călătorisem la Hamburg, mă întrebam dacă îl puteam ajuta. Radiodifuziunea Poloneză transmisese o piesă radiofonică a sa, dar nu vroia să-i plătească onorariul în valută. Am intervenit la Varșovia și în cele din urmă a primit un onorariu frumos în valută vestică. Acum găsisem ocazia să-mi mulțumesc exuberant pentru ajutorul meu colegial. Am început să discutăm și după un timp i-am spus că nu mă mai întorc în Polonia. Iser m-a privit derutat, apoi a spus brusc că are ceva de rezolvat, mi-a întors spatele și a dispărut. Nu l-am mai revăzut niciodată. Au mai existat și alți autori, mai ales din cei considerați de stânga, care m-au ocolit cu mare grijă auzind că intenționez să rămân în Occident.

Încă înainte să fi dat curs invitației lui Hans Werner Richter de a veni la Großholzleute, știam că «Grupul 47» era o organizație cât se poate de ciudată: nu avea nici statut și nici comitet de conducere, nu era nici uniune, nici asociație, nici club și nici societate. Nu exista o listă a membrilor. Iar celor care-i puneau întrebări prea insistente, Richter le spunea: «Numai eu știu cine-i membru al Grupului, dar n-o spun la nimeni».

Știam de mult, firește, că scriitorii sunt persoane dificile cu înclinații pronunțat individualiste, deseori anarhiste. De cele mai multe ori e zadarnic să-ncerci să-i împaci pe toți. Nimic nu dețesta mai mult decât aparițiile în public ale colegilor de breaslă care citeau din producțiile proprii. Dar în cazul «Grupului 47» lucrurile stăteau complet altfel, partea organizatorică era fără precedent, sesiunile anuale nu se înscriseră în continuarea

nici unei tradiții. Ce te frapa era că aici totul se desfășura în mod disciplinat, că în toate domnea ordinea – ordinea germană. Toți se supuneau unui ritual stabilit în mod precis, chiar dacă nu fusese niciodată fixat în scris.

După ce autorul citea o bucată în proză sau, mai rar, câteva poezii, urma fără o pauză partea de critică orală spontană, la care puteau participa toți cei prezenți, și la care autorul în cauză n-avea voie sub nici un motiv să riposteze nici măcar cu o vorbă. Unii găseau foarte crudă această procedură. Dar abstracție făcând de faptul că nimeni nu era obligat să se expună unei asemenea critici, orice judecată critică, de îndată ce fusese formulată, era pe loc pusă la îndoială, corectată, completată și revizuită de ceilalți participanți la sesiune și, în special, firește, de criticii de meserie. Considerațiile generale despre literatură sau despre un anumit autor erau nedorite. Și se cerea să te referi strict la textul citit acolo. Atmosfera la aceste întruniri era sobră și încordată, și doar în mod excepțional exuberantă.

Lucrul cel mai important însă era că toți, fără excepție, acceptau că în fruntea «Grupului 47» se afla un om pe care nimeni nu-l alesese, nimeni nu-l împuternicise în acest sens, și care totuși exercita o putere nelimitată – Hans Werner Richter. Întemeiasse Grupul în 1947. Când am participat pentru prima oară în 1958 la o sesiune a «Grupului 47», Richter avea cincizeci de ani și era mai în vârstă cu zece până la douăzeci de ani decât majoritatea celorlalți membri. Toți îl recunoșteau ca pe un organizator jovial, un conducător înțelept de discuții, o gazdă bonomă și totuși severă și, în ultimă instanță, ca pe un dictator. De el depindea cine era invitat la sesiune și cine avea permisiunea să citească un manuscris, tot el, Richter, avea dreptul să întrerupă orice lectură fără să se justifice, el decidea cine intervenea, când și cât timp în discuție, el hotărâ dacă premiul «Grupului 47» era sau nu atribuit cuiva.

Toți ascultau de Richter, chiar și autorii care aveau de mult un statut recunoscut, ba chiar și autorii renumiți. Cine nu vroia să i se supună avea o unică posibilitate: să nu participe la sesiuni. La întrunirea din 1964 de la Sigtuna, în Suedia, Richter a spus la un moment dat, pe la prânz, că, deocamdată, lecturile s-au încheiat. Câțiva dintre participanți s-au ridicat imediat de pe scaune. La care Richter: «Stop, încă n-am spus că luăm o pauză». Toți s-au așezat la loc ca niște școlari cuminiți: Enzensberger și Erich Fried, Heißenbüttel și Hubert Fichte, Alexander Kluge și Jürgen Becker. Richter a constatat asta cu vizibilă satisfacție, după care a spus scurt: «Pauză». Așa a domnit Richter – energic și plin de umor, fără multă ceremonie și cu nonșalanță. [...]

Am văzut-o pe Ingeborg Bachmann pentru prima oară în 1959, la întâlnirea de la castelul Elmau. Era de mult faimoasă, obținuse în 1953, pe când avea douăzeci și șapte de ani, premiul «Grupului 47». Oare oamenii își dădeau seama încă de pe-atunci că era vorba de poeta de limbă germană poate cea mai însemnată din întreg secolul XX? În orice caz era tratată cu un respect deosebit. Cert este că-i fascina pe mulți și, în special, pe intelectuali de vârste foarte diferite. În unele zile puteai citi despre ea că este «First Lady», Prima Doamnă a «Grupului 47».

Marcel Reich-Ranicki

Viața mea

Viața mea, autobiografia renumitului critic literar german Marcel Reich-Ranicki, a fost publicată în 1999 și s-a aflat, după cum era de așteptat, mai multe luni în șir pe listele de best-seller-uri apărute în Germania. Autorul s-a născut în 1920 într-un oraș polonez, într-o familie de evrei. După absolvirea în toamna lui 1938 a liceului din Berlin e deportat de autoritățile germane în Polonia. Supraviețuiește războiului și ghetoului din Varșovia (părinții sunt mai puțin norocoși, mor ambli gazați) și își începe apoi în Polonia cariera de critic literar (specialist în literatură germană). Din 1958 se stabilește în RFG. Lucrează ca redactor la săptămânalul «Die Zeit» (între 1960-73), iar între anii 1973-88 ca șef al paginilor literare ale ziarului «Frankfurter Allgemeine». În 1988 lansează faimoasa emisiune literară tv «Literarisches Quartett» (la postul tv ZDF) pe care o conduce până în 2001. A editat și scris numeroase cărți de eseuri și critică literară despre autori germani clasici și contemporani. Dintre premii și distincții obținute menționăm: Premiul Thomas Mann (1987); Premiul Goethe al orașului Frankfurt a. M. (2002); Premiul European pentru Cultură (2004). Este Doctor honoris causa al Universităților Uppsala și München. (A. S.) Prezentăm în aceste pagini fragmente din versiunea românească a autobiografiei lui Marcel Reich-Ranicki, ce va apărea în curând la Editura Hasefer.

La întâlnirea de la Palatul Elmau ne-a citit o proză intitulată *Totul*. Părea agitată și cu gândurile în altă parte. Înainte de a începe să citească a scăpat pe jos o parte din manuscris. Trei domni s-au repezit să ridice iute foile și să le pună grijuliu pe masa la care ședea poeta. În sală s-a făcut tăcere deplină, unii se temeau că-i pierise graiul. În cele din urmă a început să citească.

Cerea un mare efort să deslușești ce spune. Ingeborg Bachmann a citit foarte încet, pe alocuri n-a făcut decât să șoptească textul ei cu mare sficiune. Era în mod vădit inhibată, foarte neajutorată și un pic confuză. Îi venea greu să citească mai tare sau cu șoptitul ei nu urmărea decât să ne forțeze atenția maximă și liniștea deplină? Nu cumva era o cabotină, așa cum nu puțini – dar în special femeile – bănuiau că ar fi? Mi se pare un cuvânt cam tare. În ciuda succeselor era foarte nesigură pe ea și în unele privințe un om primejduit, nefericit, care-și căuta un

refugiu în prefăcătorie. În cursul discuțiilor foarte respectuoase ce-a urmat au luat cuvântul printre alții trei critici, care a interpretat parabola *Totul* fiecare în felul său propriu. Cei trei erau Walter Jen, Hans Mayer și cu mine. La puțin timp c la asta Ingeborg Bachmann a început: țină prelegeri și seminare în cadrul unui post nou înființat de conferențiar-invitat Universității Frankfurt pe Main. La una d ore a fost întrebată care din cele trei interpretări ale povestirii *Totul* i s-a părut cea mai reușită. Răspunsul ei șoptit a fost: «Nici una.» M mult n-a spus pe această temă.

Următoarea lectură a poetei la o întâlnire a «Grupului 47» a avut loc în octombrie 19 la castelul de vânătoare Gohrde din Câmp Lüneburg. Deși trecea printr-o nouă perioadă de criză, care-i făcea munca aproape imposibilă, Ingeborg Bachmann se afla pe calea cea mai bună de a deveni *primadonna assoluta* a poeziei germane contemporane. D

această cauză Richter n-a vrut să renunțe la participarea ei. Urma să ne citească ceva duminică dimineața, la sfârșitul întâlnirii – doar ea și nimeni altcineva. Venise cu o singură poezie, pe deasupra una destul de scurtă. Dar asta nu l-a împiedicat pe Richter să-i regizeze atent apariția. Care într-o măsură încă mai mare decât la Castelul Elmau s-a transformat într-o ceremonie sacră, de data asta una deosebit de penibilă, firește.

A citit poezia *Cuvinte, voi*. Poezia are 37 de versuri și începe astfel: «Cuvinte, voi, veniți în urma mea!» Este o poezie nereușită, așa cred, o poezie proastă. Lectura n-a durat decât puține minute, după care s-a lăsat o tăcere ciudată. Să fi fost un semn de înaltă considerație? Sau mai degrabă de stânjenală? Richter n-a așteptat mult și a spus: «Propun ca Ingeborg să mai citească o dată poemul ei.» Toți au fost de acord în tăcere, dar au întrebat ce avea să mai urmeze după asta. După a doua lectură Richter i-a surprins pe cei prezenți cu o remarcă echivalând cu o directivă și pe care n-o mai auzisem niciodată la o întrunire a «Grupului 47»: «Propun ca acest poem să nu fie supus unei discuții critice.» Oare de ce? Pricina să fi fost năieștria copleșitoare a poemului? Numai poeta ar fi putut crede așa ceva. [...]

În decembrie 1968 am întâlnit-o la Roma. Înusem la Institutul de Cultură Germană o conferință pe tema foarte îndrăgită de atunci: *Rolul scriitorului în Germania divizată*. La recepția care a urmat la Ambasada FRG a venit spre surprinderea mea și Ingeborg Bachmann. Am stat amândoi puțin și-am lăsat de-acolo împreună. Ne-am petrecut câteva ceasuri în diverse localuri din centrul orașului. În mod ciudat nu-mi mai amintesc să-am discutat noi doi atunci, îmi amintesc să schimb bine înfățișarea ei. În cei trei ani care trecuseră de la ultima noastră întâlnire poeta se schimbase foarte tare: Ingeborg Bachmann îmbătrânise vizibil, fața îi era marcată de o boală. Purta o rochie cu culoare deschisă, cam extravagantă,

foarte scumpă după cum s-ar fi zis și care mi s-a părut mult prea scurtă. Vorbea gânditor și cât se poate de așezat, totuși nu se controla prea bine. După asta n-am mai revăzut-o niciodată pe Ingeborg Bachmann.

Dar am mai avut o pățanie legată de ea, chiar dacă de cu totul altă natură. În martie 1971 am ținut niște cursuri la Universitatea din Stockholm, fără însă a-mi întrerupe munca la «Die Zeit». M-am apucat să scriu un comentariu amănunțit la romanul *Malina*, recent apărut – primul roman scris de Ingeborg Bachmann. Fusesse precedat de o lungă tăcere de zece ani a autoarei. Astfel de pauze, de regulă discret-dramatice, sunt înregistrate atent de cei ce participă nemijlocit la viața literară – unii scriitori se arată îngrijorați, mulți sunt domici de amănunte senzaționale, cu toții sunt curioși. Căci majoritatea scriitorilor tocmai trec printr-o criză, sau au depășit de curând o criză sau se tem de una nouă. De aceea ei gustă aproape cu voluptate criza unui coleg de-al lor.

Am citit romanul ca pe raportul poetic asupra unei maladii, ca pe psihodrama unei grele suferințe. Am citit *Malina* ca pe o carte despre Ingeborg Bachmann. Povestitoarea din roman, care relatează lucrurile la persoana întâi, își dă seama că «sunt incapabilă... să mă servesc de lume în mod chibzuit». Într-o scrisoare vorbește despre «grozăvia nefericirii mele». Aceste confesiuni ale personajului le raportam la autoarea însăși. Retras în camera mea dintr-un hotel din Stockholm, am văzut-o în acel martie 1971 pe Ingeborg Bachmann apărând la un post de televiziune. Se străduia vizibil să nu ocolească nici una din întrebările ce i le pune un intervievator politicos. A vorbit despre «boala bărbaților», spunând: «Pentru că toți bărbații sunt bolnavi incurabili... Toți.» Iar în *Malina* citeam: «Mă simt copleșită, îmi pierd mințile, nu mai am nici o nădejde, înnebunesc.» Am fost zguduit. Simțeam, bănuiam că pe Ingeborg Bachmann o pândeste ceva cumplit – poate că un sfârșit groaznic, cine știe dacă nu foarte curând. În minte îmi stăruia un vers de demult pe care nu reușeam să-l uit. Mă chinuia necontenit, devenind o obsesie: «Nu vreau să mă încarc de astă vină.» Am hotărât să nu-mi mai închei cronică ce-mi fusese comandată la acest roman și din care apucasem să scriu cam jumătate. Am comunicat redacției că dădusem greș cu *Malina* și că abandonez lupta. Dieter E. Zimmer care conducea în acea vreme paginile literare ale săptămânalului «Die Zeit» a avut înțelegere pentru decizia mea.

Când Ingeborg Bachmann a murit pe 16 octombrie 1973 în împrejurări niciodată pe deplin elucidate, am fost rugat să-i fac necrologul. Am spus în el că socotesc câteva din poeziile culegerilor ei *Timpul pășuit* și *Invocarea Ursei Mari* printre cele mai frumoase din câte s-au scris în secolul XX în limba germană. Și am sfârșit întrebându-mă, cu regret, oare de ce nu-i spuseseam asta niciodată lui Ingeborg Bachmann.

Un oaspete de onoare dubios

Pe istoricul Joachim Fest l-am cunoscut în 1966 în casa primitoare a unor cunoscuți comuni care locuiau într-o suburbie a Hamburgului. Lucra pe atunci la Radioteleviziunea Nordgermană

unde răspundea de emisiunea de actualități tv «Panorama». După asta ne-am mai întâlnit ici-colo, am mers împreună ocazional la niște spectacole de teatru și curând am început să ne vizităm reciproc. Treptat s-a produs între noi o apropiere din care s-au încheiat apoi niște raporturi întrucâtva mai neobișnuite – o vremelnică prietenie care, dacă se putea numi cu adevărat prietenie, vădea de partea lui Fest două lucruri: o căldură sinceră, marcată însă de o anume rețineră, de o atitudine excesiv de ceremonioasă. În raporturile cu mine n-a renunțat decât foarte încet și niciodată pe deplin la această atitudine (de care cum bănuiesc era un pic mândru), fie pentru că nu era în stare de asta, fie pentru că n-a vrut s-o facă. [...]

Ne-am întâlnit tot mai des și convorbirile noastre telefonice au devenit tot mai lungi, mai ales în searurile de seară când, istoviți după munca încordată și solitară la masa de scris, tânjeam amândoi nu atât să ne odihnim, cât să schimbăm în liniște idei despre problemele care ne frământaseră în timpul zilei. Scriam pe atunci la o cărțuie cu titlul *Scriitori turbulenți. Evreii din literatura germană*, în timp ce Joachim Fest lucra la un volum important în toate privințele, *Hitler. O biografie*.

Încă mai înainte ca Fest să încheie această monografie, i s-a propus să se ocupe în calitate de coeditor al «Frankfurter Allgemeine» de paginile culturale ale ziarului. Propunerea era desigur onorantă, însă, ce-i drept, nu prea atractivă. Căci la «Frankfurter Allgemeine» nu există nici un redactor-șef ori redactor-șef adjunct, în schimb șase sau, ca acum, cinci editori – și se știe că de regulă soliștii cu adevărat importanți nu se mulțumesc să cânte într-un sextet sau cvintet.

Fest avea totuși motivele sale (foarte diferite, de altfel) să accepte propunerea ce i se făcuse. M-a informat despre decizia sa și m-a întrebat totodată dacă n-aș fi dispus să plec de la «Die Zeit» și să merg împreună cu el la «Frankfurter Allgemeine» pentru a prelua acolo conducerea redacției de literatură. Nu mă așteptasem la asta, dar n-am ezitat nici o clipă și i-am răspuns că primesc. [...]

La începutul lui septembrie 1973 a apărut cartea lui Fest despre Hitler. Cu acest prilej Wolf Jobst Siedler, editorul monografiei, a organizat o mare recepție la vila sa din Berlin-Dahlem. Tosia și cu mine am fost și noi invitați, cu siguranță că la propunerea lui Fest. Eram ambii în cea mai bună dispoziție. Dar abia intrați în vestibulul locuinței spațioase și elegante, am zărit prin ușa întredeschisă dând într-una din camere ceva ce aproape că ne-a tăiat răsuflarea: câteva persoane se întrețineau animat cu un domn prezentabil aflat în centrul lor, purtând un costum impecabil de culoare închisă, și care se apropia de șaptezeci de ani. Gazda îl trata cu o mare politețe, ba chiar cu o deferență deosebită. După toate aparențele, nu Joachim Fest era oaspetele de onoare al serii, ci acest domn liniștit foarte simpatic.

Tosia a pălit. Și nici eu nu m-am mai simțit deodată în largul meu. Era limpede că nu ne rămăneau decât două posibilități: ori să rămânem în ciuda oaspetelui de onoare, ori să părăsim pe loc eleganta vilă, ceea ce firește că ar fi echivalat cu un scandal. Am luat fulgerător în considerație aceste opțiuni, dar mai înainte să pot

întreprinde ceva chestiunea s-a și decis: Siedler s-a apropiat de noi pentru a ne conduce politicos și totodată energic spre oaspetele de onoare, care la rândul său ne-a venit câțiva pași în întâmpinare. Ne-a salutat ca pe niște vechi prieteni – da, chiar așa, ne-a salutat cu deosebită căldură.

Acest domn de treabă era un criminal, unul din cei mai îngrozitori criminali de război din istoria Germaniei. Care era răspunzător de moartea a nenumărați oameni. Până nu demult se mai numărase printre intimii și colaboratorii cei mai apropiați ai lui Adolf Hitler. Fusesse condamnat de Tribunalul Militar din Nürnberg la douăzeci de ani de detenție. Vorbesc de Albert Speer.

Nu mai știu despre ce am discutat împreună. Dar orișice aș fi spus, Speer dădea aprobator și plin de bunăvoință din cap, de parcă ar fi vrut să spună: concetățeanul evreu are dreptate, concetățeanul evreu e binevenit. Dacă nu mă-nșel, pe o măsură din apropiere se afla așezată pe o cuvertură de catifea cartea a cărei apariție era sărbătorită aici și acum – un volum de 1200 de pagini.

Pe coperta neagră era tipărit cu litere mari, albe titlul concis: *Hitler*. Era limpede ce vroia să sugereze prezentarea grafică a cărții, ce semnaliza ea în mod decis: patos și monumentalitate. Iar Speer se arăta vădit satisfăcut de asta. Zâmbind șiret, a privit cartea ce odihnea pe măsută cu un fast solemn și a spus rar și apăsător: «El ar fi fost mulțumit, da, lui i-ar fi plăcut.»

Dacă am încremenit de spaimă? Dacă m-am răstit și l-am chemat la ordine pe acest ucigaș care glumea respectuos despre fuhrer-ul său? Nu, n-am făcut nimic din toate astea, ci am tăcut oripilat. M-am întrebat însă ce fel de om poate fi editorul și publicistul Wolf Jobst Siedler, adică gazda noastră din acea seară, care socotește de cuviință să-l invite pe Albert Speer și, o dată cu el, și pe noi, probabil fără ca măcar să-i fi trecut prin minte că ar fi trebuit să ne anunțe cu cine ne vom întâlni în casa lui.

La urma urmei, însă, ce mă interesa pe mine Siedler, care nu fusese niciodată prietenul meu și nici nu avea să devină? Dar mai era la mijloc și Fest, care cu siguranță știuse că la această recepție printre invitați avea să se afle și Speer. Cum de nu mă avertizase sau barem încunoștinase de prezența acestuia? Cred că știu de ce: pesemne că nici nu se gândise că, pentru a mă exprima voalat, aș putea avea rezerve să strâng mâna unuia din naștiții de frunte și să mă așez cu el la masă.

De ce nu se gândise? Poate pentru că Joachim Fest este un om a cărui preocupare excesivă pentru sine însuși se transformă în egoism și uneori de-a dreptul în cruzime, având deseori ca urmare lipsa unui interes mai profund pentru oamenii din jurul său. Îl învăluie o aură de răceală, un strat protector, de care în mod vădit are nevoie. Și pentru că așa stau lucrurile, se mândrește cu această răceală. Să fie așa cinism? Nu l-am întrebat niciodată pe Fest dacă se consideră un om cinic. Am însă bănuiala că, dintre toate reproșurile ce i s-ar putea aduce, acesta i-ar fi cel mai drag.

Traducere de
Alexandru ȘAHIGHIAN

meridiane

era un dulap înalt, din lemn de stejar băiuit, având în partea de sus frunze și flori sculptate bucată cu bucată de un meșter respectabil din secolul al XIX-lea, tâmplar de mobilă fină. Acestui dulap i se spunea după moda franțuzească "șifonier", avea trei rafturi mari și un sertar mobil. Și i se mai spunea acestui dulap "dulapul cu oglindă", pentru că în partea exterioară era montată o oglindă cât ușa de mare.

Cândva, acest dulap aparținuse străbunii din partea mamei, Mariei Vladimirovna Pșeslavskaja, și dominase impunător casa Dubasovilor de pe strada Pimenovskaia. Când Maria Vladimirovna murise, îi revenise drept moștenire bunicii mele, mezina familiei.

Se poate spune că, din acel moment, au început și nenorocirile dulapului cu oglindă. Mai întâi, îl transportă de la Moscova la Kozelsk, unde primul soț al bunicii, Ivan Ivanovici Vișneakov, fusese repartizat ca judecător. Din Kozelsk, dulapul, împreună cu bunica și bunicul, se mută apoi la Maloiaroslavet. Bunicul Ivan Ivanovici, în fotografiile din tinerețe pare un om bun, blond, cu ochi albaștri-cenușii și doar părul des și țepos, ca de arici, îți sugerează caracterul său sever și firea nesociabilă.

Bunica îl părăsi în timpul primului război mondial și se mută la Moscova cu toate lucrurile ce îi aparțineau, printre care se număra și dulapul cu oglindă. Ce-i drept, nu prea îi mai rămăsese nimic de pus în el. Ivan Ivanovici, aflând că bunica îl înșelase, voise s-o împuște cu revolverul; iar când aceasta sărise pe fereastră și fugise, el se încuiase în cameră și toată noaptea îi tăia, în fâșii înguste, toate rochiile frumoase și scumpe, lucrate de cei mai buni croitori din Varșovia.

La Moscova, mobila bunicii fu depozitată o vreme în apartamentul surorii ei, generăleasa Liudmila Nikolaevna Ivanova, în cazarma Spaski. Generalul aflându-se pe front, bunica putea să cânte fără sfială în imensa sală cu două rânduri de ferești, în care glasul ei răsună fermecător.

După revoluție, plecă într-un orașel de pe Volga, cu cel de-al doilea soț, Nikolai Matveevici Petrov. Dulapul, cum era și firec, a urmat-o la vagonul de bagaje. Atunci i se rupse o rămurică din sculptura superioară, ca un kokoșnik¹,

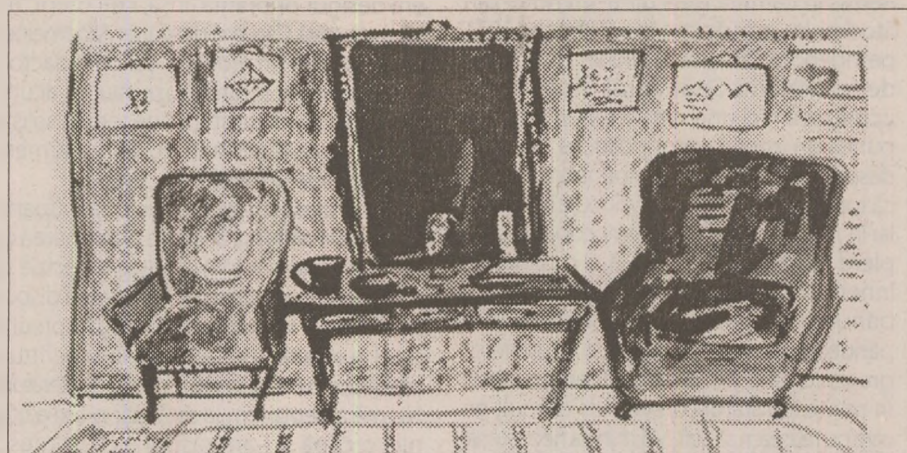
Andrei Tarkovski - 1948

semn că hamalii deja nu mai umblau cu grijă cu lucrurile altora.

După moartea lui Nikolai Matveevici, cu vreun an și jumătate înainte să izbucnească războiul din 1941, bunica, primind de la autoritățile din lăureț, repartitie sigură pentru o cameră, se mută la Moscova. Aflase că tata² ne părăsise și se hotărâse să o ajute pe mama să ne crească. Mama nu avusese curajul să i se

Marina Tarkovskaia

Dulapul

împotrivescă și, în două cămăruțe din cartierul Șcipka, într-o bună zi, în afară de mama, de Andrei³ și de mine, ne-am pomenit și cu bunica, împreună cu fosta ei menajeră, Annușka și cu mobila salvată: imensa masă de scris a lui Nikolai Matveevici, divanul din plus roșu și dulapul cu oglindă, denumit "șifonier".

Lucrurile seamănă cu oamenii: au și ele nevoie de îngrijire și de condiții bune de trai. Trebuie iubite, mângăiate și nicio dată înghesuite în colțuri înguste și umede. Cataclisme istorice le afectează și pe ele. Când izbucni războiul, pe suprafața frumoasă din lemn de stejar a dulapului, a trebuit să fie înșurubate două verigi pentru un lacăt. Plecam în evacuare și, neavând posibilitatea să luăm cu noi toate lucrurile, am fost nevoiți să lăsăm câte ceva în dulap. De exemplu, o bucată de catifea neagră, cadou de la tata. Cândva, tata visase să o vadă pe mama îmbrăcată într-o rochie de catifea. Vecinii care ocupară în timpul războiului camera din față, se chinură mult timp să smulgă inelele și să deschidă dulapul. Pe lemnul

neted se iviră cicatrici care îi slujiră, iar catifeaua mamei fu vândută de fiul vecinilor în talciocul Zațepski.

Pe măsură ce creșurăm, lucrurile din casă își pierdură din frumusețe și trecutul din măreție. Toate acestea îi erau indifereente mamei și sârmana bunica se lupta singură cu instinctele noastre distructive. Andrei auzise, nu știu pe unde, că există chibrituri care se pot aprinde frecate pe

într-o stație cosmică, care ar zbura pe o orbită în jurul planetei Solaris, Oceanul mi-ar materializa acel dulap cu oglindă. Ce vreau să spun e că, într-o bună zi, a venit vremea să eliberăm camera mamei din Biriuliovo, iar în apartamentul nostru strâmt dulapul nu intra. Așa că, a trebuit să-l distrugem. Da, da... Am scos ușa cu oglindă din balamale și am început să-l demontăm căci nu puteam să-l aruncăm întreg. L-am ucis, iar el nu voia să moară. Ar fi putut să trăiască încă trei sute de ani; doar fusese lucrat trainic, cum rar mai vezi astăzi, de un meșter tâmplar respectabil din secolul trecut. Am aruncat plăcile dulapului în groapa de gunoi din Biriuliovo, iar ușa cu oglindă am adus-o cu noi.

Ce bine că Andrei n-a ascultat-o atunci pe bunica și a lăsat pe suprafața oglinzii dăre de la chibriturile sale – scumpe semne ale aducerii aminte. Aceste oglinzi i-a fost dat să fie prima și cea mai importantă Oglindă din destinul lui Andrei, prototipul tuturor oglinzilor din viața și din filmele lui. Fusese acoperită în vremurile de odinioară cu amalgam de argint veritabil astfel încât, reflectarea în ea, era ușor micșorată și îndulcită și, de aceea, ușor misterioasă. Esența tainică a oglinzii a fost observată prima dată de prietenul părinților noștri, Lev Gornunț când a adus copiile fotografiilor făcute lângă ea: una, cu tata îmbrăcat în haină de piele, și alta în care îl ținea pe genunchi pe Andrei mic. Mai târziu, Lev fotografiat lângă oglindă un Andrei deja matur, deși avea numai 16 ani. Sticlă acoperită cu amalgam repeta trăsăturile celor ce pozau dar această dublare n-reprezenta copia lor fidelă. În ea se ghicea altceva, ca și cum imaginea din oglindă arăta ceea ce în realitate era ascuns sub trăsăturile obișnuite...

Mă uit la suprafața ei întunecată și în văd reflectarea. Andrei întotdeauna a fost fratele mai mare. Acum am rămas eu cea mai în vârstă din familie. Încă puțin timp ne vom întâlni. De partea cealaltă oglinzii.

Traducere din limba rusă de
Carmen BRĂGAR

¹ Podoabă în formă de V cu vârful sus, purtată pe cap de femeile din vechiul Rusia

² Poetul Arseni Alexandrovici Tarkovski

³ Regizorul Andrei Tarkovski

Arseni Tarkovski - 1937

Doi laureați îngrijați

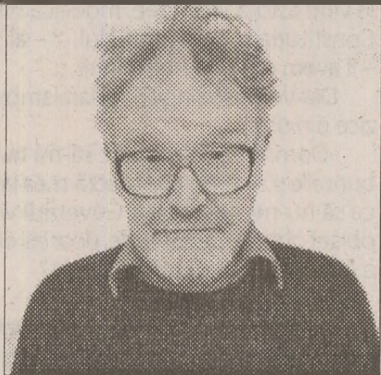
● Doi laureați Nobel pentru literatură, scriitoarea americană Toni Morrison și nigerianul Wole Soyinka, au acceptat invitația revistei „Le Nouvel Observateur” de a dialoga despre chestiuni arzătoare precum victoria lui Bush în alegeri, fundamentalism și extremism, dar și despre literatură. Publicată în nr. 2090 al revistei, convorbirea celor doi vechi prieteni relevă că au opinii asemănătoare. Ambii sunt nemulțumiți și neliniștiți de realegerea lui George Bush, Soyinka având chiar o viziune catastrofică: „Cred că America e pe cale de a se autodistrage. Și nu e vorba de o alegere exclusiv americană, ci mondială. Căci, dacă un stat atât de puternic alege izolaționismul, în ciuda opiniei internaționale, umilește ONU și realege un președinte ce se crede în legătură prin satelit cu Dumnezeu, atunci lumea întreagă e în pericol.” Nici Tony Morrison nu e departe: „Bush era cea mai proastă opțiune, atât din rațiuni naționale cât și internaționale. Victoria lui a fost o uriașă tristețe.”

Sămânța rea

● Scriitoarea newyorkeză Paula Fox e, la 81 de ani, autoare a 16 cărți pentru copii, șase romane pentru adulți și a unui volum de memorii, *Borrowed Finery*, cel mai interesant din toate, căci ea a avut o existență destul de agitată. Abandonată la naștere, și-a petrecut primii ani într-un orfelinat, înainte de a fi adoptată de un pastor sever. La 20 de ani, ea însăși și-a abandonat fiica nedorită, nimeni alta decât mama lui Courtney Love. Celebra nepoată, fosta soție a lui Kurt Cobain, e la rîndul ei o mamă denaturată. „Sămînța rea, un adevărat blestem” – spune Paula Fox despre femeile din neamul ei.

Școala de la Glasgow

● Scoțianul Alasdair Gray, născut în 1934, s-a făcut cunoscut mai întâi ca pictor. A debutat în literatură în 1979, cu un volum de proză scurtă, *The Comedy of the White Dog*, dar abia în 1981, romanul *Lanark* avea să-l impună ca pe cel mai inovator și imprevizibil scriitor al momentului, figură centrală a renașterii ficțiunii engleze. Au urmat alte volume (*The Fall of Kelvin Walker*, *Mc Grotty and Ludmilla*, *Poor Things*, *A History Maker*) ce uneau fantasticul, excentricitatea și metafizicul într-o rafinată combinație de stiluri avînd ca scop relevarea nebuliei și deriziunii lumii moderne. Considerat azi șef al „școlii de la Glasgow”, Alasdair Gray e tradus cu succes în mai multe țări, iar englezii îl numesc „cel mai enigmatic scriitor al ultimilor ani”.

Succesul lui Kaminer

● De cîțiva ani, unul din cei mai citiți scriitori de limbă germană e... un evreu rus, Wladimir Kaminer. Născut în 1967 la Moscova, cînd a venit în 1990 la Berlin nu știa o boabă nemțește. Azi e autorul mai multor best-sellers scrise în germană și un răsfățat al mass-media (ține cronici în presă, e des invitat la radio și televiziune). Toată Germania îi cunoaște chipul, vocea cu ușor accent și îi apreciază textele scurte, dense și amuzante. Dar și cărțile i se vînd bine, de la debutul cu o culegere de nuvele, *Disco à la russe*, la volumele de povestiri comico-melancolice despre viața din URSS sau despre cotidianul berlinez de azi. Wladimir Kaminer a devenit și un bun de export: Institutul Goethe îl trimite în lumea întreagă, să reprezinte literatura germană. „Patria mea e Rusia – spune el – dar pot să trăiesc foarte bine și fără ea.”

Poeme de exil

Profesorul – maestrul multor studenți și un model pentru cel puțin câteva generații –, criticul, traducătorul, inegalabilul om de litere Ștefan Stoenescu este, ca și autoarea volumului de poezii pe care le traduce, Mirela Roznoveanu, exilat. Sunt convinsă că e vorba în cazul lui de o opțiune politică imperioasă și nu de o retragere conjuncturală. Ștefan Stoenescu a ales evadarea din comunism fiindcă nu-l mai putea tolera. Orice reîntîlnire cu el e încărcată de înțeles și de înțelegere. El și-a asumat spațiul în care l-a purtat viața, simbolic numit Ithaca, New York. L-a înțeles și l-a modificat cu inteligența lui, care, și în America, la fel ca în România, domină geografia exilului.

Pentru seria mea de studenți, care a absolvit în 1970, el a ținut pentru prima oară (tocmai se retrăsese profesoara Ana Cartianu) un curs (magistral) de literatura secolului 19. N-am să uit prelegerile despre esești, care-mi sunt și acum ghid în modul de a citi și în ceea ce cer de la o carte. Dar mai ales nu pot uita seminariile despre Hopkins. Un semestru de poezie religioasă și extravagantă lingvistic în inima unui comunism neatent. Când Ștefan citea întîi poemul pe care urma să-l discutăm, simțeam concentrare, bucurie estetică, sentimentul interzicerii sfidate, eliberare de real.

Acest maestru cu vocația totalității și universalului traduce acum un mic volum de poezie despre exil (*Born Again in Exile, Poems*, de Mirela Roznoveanu, traducere de Heathrow O'Hare-Ștefan Stoenescu, apărută la iUNivers, Inc. New York, 2004). Mirela Roznoveanu nu are nici pe departe forța traducătorului ei. Ea scrie o poezie culturală, tragică, decodabilă cu ușurință, atrăgătoare. Ceea ce o face însă cu adevărat poezie este ochiul de șoim al traducătorului. Forța traducerii – care se compară inevitabil cu primele poeme, așternute de poetă direct în engleză – ridică poezia din cotidian în universalul și atemporalul verbului înecat în cultură și mai ales în personalitatea celui care filtrează secolele de literatură. Dacă a ales-o pe Mirela Roznoveanu, a văzut desigur în rîndurile ei ceva ce mintea lui a simțit că merită perceput.

Lidia VIANU

Frédéric Mistral și ecoul său în România

● Revista bilingvă provençală-franceză „Me Dison Prouvenço” – „Mon Nom est Provence” a consacrat un număr special jubileului Renașterii Provensale și împlinirii a o sută de ani de la atribuirea Premiului Nobel pentru literatură poetului Frédéric Mistral. Revista a adresat mai multor personalități ale culturii franceze și mondiale rugămintea de a explica ce reprezintă azi Mistral pentru ele. Printre colaborări se numără și cea a românului George Anca, poet și romancier, specialist și în literatură provençală, pe lângă faptul că e un fin cunoscător al culturii indiene. Cercetările lui științifice i-au prilejuit descoperirea scrisorilor pe care Mistral le-a primit de la regina Carmen Sylva precum și scrisorile pe care autorul poemului *Mireille* le-a adresat românilor și care se păstrează la B.A.R.

Literatura română în Portugalia

● Ca urmare a demersurilor întreprinse de Ambasada României la Lisabona, Editura Cavalo de Ferro a inclus în antologia de literatură universală recent apărută și cîteva poeme și proze scurte din creația unor scriitori români. Pentru alcătuirea antologiei, editura a inițiat un concurs de traduceri. Pentru partea românească, lucrările câștigătoare au fost *Pîlnia și Stamate* și *Ismail și Turnavitu* de Urmuz în traducerea lui Tanty Ungureanu, *Luceafărul* de Eminescu în traducerea lui Dan Caragea și *Echinoul nebunilor* de A. E. Baconsky în traducerea lui José Bettencourt Goncalvez. Dintr-o știre de presă aflăm că în planul pe 2005 al Editurii Cavalo de Ferro este prevăzută apariția vol. II din nuvelele lui Mircea Eliade, precum și cartea Anei Blandiana, *Imitație de coșmar*.

Born Again in Exile, Poems, de Mirela Roznoveanu, traducere de Heathrow O'Hare - Ștefan Stoenescu, apărută la iUNivers, Inc, New York, 2004

actualitatea

post-restaurant de Constanța Buzea

Scrisoarea dvs. despre singurătate, netrăire și moarte amânată este, după cum era de așteptat, tulburătoare. Cum toate sunt în mâinile lui Dumnezeu, deci și ceasul hotărât pentru plecare, amânarea nu este, așa cum spuneți în poezia *Viața mea*, un semn de bunăvoință al Morții însăși, văzută ca personaj care singur decide când să-și activeze energiile. Miracolul și bunătatea, în cazul pe care-l relați, sunt numai ale Celui implorat, așteptat și sosit deja în casa dvs. Răgazul de care dispuneți, cu siguranță că v-a fost dat ca să-l umpleți cu o trăire altfel, timp limitat pentru orice muritor care în dezolarea lui poartă în inimă cheia tuturor lucrurilor celor care cred, nădăjduiesc și iubesc. (D. Flaviu, Alba lălia) ☒ Ca și data trecută vă încredințez, iarăși, de plăcerea constantă cu care vă citesc poemele inteligente, limpezi și potrivit de scurte ca să nu semene cu niște pilde de înțelepciune. Aveți un mic defect însă, lucru de care nu cred că vă veți dezbăra ușor, pentru că ține de firea dvs., de grija de-a vă face simpatic și popular în propriii ochi și ai celor ce vă frecventează texte. Sunt pur și simplu numai niște inofensive în aparență, cuvinte ce amână din timp în timp, senzația de sobrietate predominând. Aceasta, pe de o parte. Care ar fi cuvintele, pe care să le eliminați și poemul să nu se sinchisească de absența lor? *Tălpășita*, din *Ogarii morții*, *brăcinar* și *de limbă*, din *Umbra credinței*, și *rimelate*, *curioși*, *m-apuc*, *de profesie* și *exact*, din *Plopii*, asta dacă ar fi să exemplific doar cu trei din cele patruzeci și patru de texte trimise de curând. Ar mai fi un lucru de semnalat, acele poeme de exercițiu întemeiate, chipurile, pe idei importante, pe evadări, din păcate nereușite, din firesc. Am în vedere pentru această categorie, a falselor probleme, cu un lirism diminuat și anemică energie în demonstrație, poemele *Punctul mort*, *Am ars și Mortul artificial*. Și, Doamne, într-un poem cu „Enkidu cel blond”, nefericitul verb *a sco-cior!* Sau *a răcă!* Ori, și mai uimitoarea sintagmă vetustă „unghiile ochilor”. Mă voi retrage din această pledoarie fără nici o șansă, luând aminte la mesajul indirect din *Am ucis*, dispusă să-mi reprim optimismul și să vă scutesc de, totuși, inofensivele

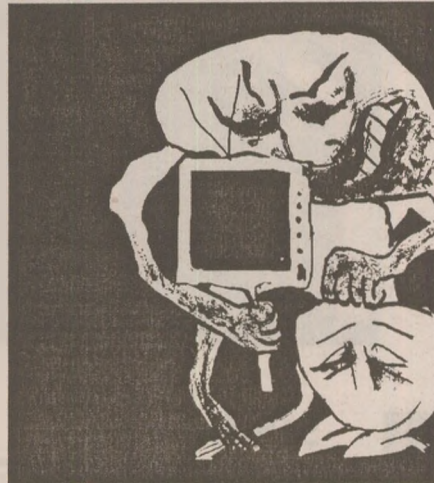
mele observații: „Am smuls din rădăcină/ cuvântul de onoare/ al unui visător disponibilizat/ voitor să-l salvez/ să-l redau prestigiului/ de a rodi ceva,/ poeme nefolosibile, bunăoară// Am ucis astfel/ fără să vreau, misterul/ abia dezlegat al/ unei existențe abrogate.” Dar iată un poem elegant, *Un Pericle*: „Sunt dependent de tine/ singurătate de lux/ peșteră full option,/ sub cămășuiala ta de umbră,/ învins învingător/ îmi savurez foșnetul/ laurilor/ un Pericle retras/ din secolul său/ un puternic obosit să sprijine/ înflorirea, preferând/ să se sprijine de ea/ cu o mână dezobișnuită/ de mânerul sabiei/ carencearcă învâțul bastonului.” Dacă ar fi după gustul meu, ultimul vers n-ar mai fi necesar. *Liber, astăzi* vă poartă amprenta cu grație: „Am primit medalia de aer/ ordinul de fum cu eșarfă/ în grad mare de răscruce/ pentru tăcerile mele strigătoare/ la cer, am fost răsplătit/ pentru pătimirile verbelor/ răstignite în poeme păcătoase/ am suferit purtând însemne/ ale unei istorii compromise/ ca să pot fi astăzi/ liber să regret sau să sper.” Vă datorez, simt asta, o încheiere a conversației, cu un poem neapărat superb, pe care să-l extrag dintre cele patruzeci și patru. Aceasta, pentru a mă regăsi într-o dorință calmă de a demonstra ceva, nici eu nu știu ce, dar bazându-mă pe grupuri de câte trei texte, unele ușor perfectibile, altele ușor ratate, și altele de-a dreptul exemplare în economia posibilităților de care dispuneți. Au concurat la acest proiect de final mai multe. Ca să fiu împăcată, am ras fără regrete primele trei versuri din *Pentru tine*, și transcriu în liniște restul: „ți-ai adunat necredință/ și păcate dlocotitoare/ trupeșă mea năluca.” Pentru tine, nebun ca Pavese/ mi-am comandat plutonul/ inamic și tot/ Pentru tine, visător ca același/ am rămas însingurat și/ captiv în tăcerea toamnei.” Și poemul *Prepoziția* a candidat, dar mi-am spus că nu într-un poem de iubire mărturistă, deși elaborat cu toată grija, stă misterul poetului care sunteți. Jocul fericit predomină în demersul dvs. și puteam să aleg între *Impregnat*, *Îmi ești* și *Nemurind*. Ce-ar fi să încerc însă să tai firul cu această *Dilemă*: „Am trăit o viață/ strămtă ca o cămașă/ de forță/ acum mă aflu în/ largul eu/ dar neputincios/ să mă desfășor...” (Radu Ioniță, București) ■

cărți primite

- Marta Petreu, *Un trecut deocheat sau Schimbarea la față a României*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, București, Ed. Institutului Cultural Român, 2004 (prezentare pe ultima copertă de Nicolae Prelipceanu). 416 pag.
- Octavian Onea, *Titus*, piesă în trei acte, cu un „Timbru” de Ion Stratan, Editura Printeuro, Ploiești, 2004, 160 p.
- Aurel M. Buricea, *Între număr și cuvânt*, poezii, Editura Danubiu, Brăila, 2004, 134 p.
- George Arion, *Necuratul din Colga*, București, Ed. Fundației „Premiile Flacăra”, 2004 (roman polițist). 208 pag.
- Iv Martinovici, *Imnuri către inocență*, antologie de autor, versuri, Deva, Ed. Călăuza, 2004. 304 pag.

cronica tv

Povești la gura caloriferului

Televiziunile ne informează prompt:

Sunt la modă întâlnirile de taină la munte, la aer curat, la loc cu verdeț de cetină și fără scrâșnete de dinți, doar cu scârțâitul liniștitor și nepăsător al omătului. Plus că animalele sălbatice au coborât printre casele oamenilor (conformându-se instrucțiunilor din Apocalipsă): vulpile în județul Buzău, Mistreții în județul Cluj, iar urșii prin județele Brașov și Harghita etc. etc. Așadar, la munte! Guvern, *pediști*, *pesediști*, proaspeții parlamentari... Acolo, unde omul poate gândi liber, la o căldurică mirosind a foc de lemne, și unde se pot pune la cale multe, în vreme ce, pe geam se văd, eventual, niște fulgi valsând cu responsabilitate...

Sigur că există și prăpastii, însă atât *pesediștii* cât și *pediștii*, sunt cățărați profesioniști, iar la slalom – nici nu se mai pune problema...

După cum ne-au anunțat la timp televiziunile, deschiderea părții au făcut-o membrii proaspătului Guvern care, cum am mai spus, au reușit să se cunoască mai profund și cu oarece uimire, abia după ce și-au ozonat plămânii cu puternicul aer din codrii Predealului și al Poienii Brașov...; *pesediștii* erau cât pe ce să se organizeze în grupe de partizani prin Carpații de curbură, pentru a se obișnui cu cotiturile sugerate de mărăiturile câtorva... recalitrânți (vroiam să spun lupi tineri, dar nu!). Clujeanul Ioan Rus spunând clar că este împotriva nu numai a lui Ion Iliescu și Adrian Năstase, ci și a *bicefalismului* *pesedist* – dacă ar fi știut domnul Năstase ce a încălzit la sân...; parlamentarii-*pediști*, sub comanda viteazului Cozmin Gușă, vechiul și afectuosul prieten al Președintelui Traian Băsescu, tot la munte au pus la cale strategia unui altfel de parlamentarism... Fiindcă va trebui găsită o soluție – ce Dmr...!, scuze – ce Dumnezeu! – de a-i detrona pe Adrian Năstase și Nicolae Văcăroiu de la conducerea celor două Camere ale Parlamentului – ce credeau ei? Dar și *pesediștii* dau „cu pruna-n buna” prin declarații *corlățeanizate*, amenințând cu suspine că, dacă lui Traian Băsescu i se va *fălfâi* în continuare de prevederile Constituției, vor pârî totul la forurile europene și vor pune la cale procedura de... descăunare.

Noa, își băgă Michiduță coada? Mă întrebă Haralampy. Și-o băgă, răspunde tot el, că *ceardașu* încă nu-i gata...

Așa e: Marko Bela zice la televizor că ar vrea, și-o *hălcuță*, oricât de mică, din serviciile de securitate – pentru liniștea poporului, ceea ce nu e rău deloc, dacă avem în vedere că jarul secuimii mocnește în cenușă, iar serviciile românești necunoscând limba maghiarăăăă... În concluzie, domnul Bela are dreptate.

–Că fix din cauza asta românul are insomnii, iar dacă adoarme are coșmaruri, tresare în somn, sare din pat, se ascunde pe sub masă, reflectează Haralampy, deci, habar n-are ce se petrece cu el... Nu vezi? Îmi zice. Domnul președinte Băsescu merge la meciuri de hochei, în loc să... Și îi mai și aplaudă pe spectatorii *ciucani*... Nu crezi că e un semn?

–Mai taci, domnule!, îi spun, că mă

exasperez. Ia privește la jurnalele tv din seara asta: nu s-a spus nici un cuvânt despre Mutu... Mai știi ce spunea soacră-ta? Și-apoi, după ce s-a dat la magistrați și la „interniști”, nu e normal să se relaxeze și el cât de cât?

Dar să nu dramatizăm, ci să fim optimiști și plini de viață, precum domnul Ion Iliescu care, în loc să se plimbe visător și fericit pe meleaguri scroviștene, s-a aruncat din nou în focul politico-parlamentar.

–Lasă, domnule, zice prietenul, poate le vine astora vreo idee, modifică nițeluz Constituția și, cu ajutorul lui... – al cui? – îl avem din nou președinte...

Dar vorbesc singur... Haralampy îmi zice din ușă:

–Domnu’ *preten*, plec să-mi număr bunurile și s-o trimit pe soacră-mea la țară, ca să nu-mi descopere Guvernul vreun obiect obținut pe căi ilicite, doar știi că mi-a intrat ilegal în patrimoniu, nu?

Alte stiri, dar pe scurt.

Într-adevăr: o nouă lege 18 ne amenință, deși domnul prim-ministru ne liniștește în direct tv că totul va fi altfel, adică o simplă declarație de avere pe proprie răspundere. Bravo, ne-am liniștit. Așadar, nici urmă de crispă sau îndoială, ba chestiunea devine chiar amuzantă... Cam așa se petreceau lucrurile și în vremea ceaușismului: totul pentru om, pentru binele și liniștea lui și, încet-încet, am devenit cobai...

...Ei, am glumit – ce naiba!

Excelentă emisiunea „Idei în libertate” de joi, 13.01.2005, moderată de H.-R. Patapievici având-o ca invitată pe traducătoarea din germană Viorica Nișcov. O conversație de ținută intelectuală, instructivă și extrem-extrem de plăcută...

Legendă

„Fixul soacrei lui Haralampy: telespectatorul român care va prinde o zi la televizor fără să fie pomenit numele fotbalistului Adrian Mutu, va moșteni împărăția cerurilor.

Dumitru HURUBĂ

Anul Nou

Petardita

E trecerea – simbolică, desigur – dintre ani. Orașul din perspectiva unui cartier al sectorului 3 (din preajma desfășurării onomastic zone Vergului – e prețul neocomunismului plătit și aici similar zonei centrale loanid) îmi apare ca sub asediu: bubuitori, trosnete, plesnete, țuitori, suierături, pocnituri; alarme de automobile exasperate și exasperante; timpane în preajma limitei de suportabilitate și creiere zdruncinate – totul e subordonat auditivului. Suprasolicitat, acest biet simț dă convulsii: de râs, de plîns, de rîsu-plînsu, de teamă, de bucurie, de epilepsie (delirum tremens)... Excesele sînt la ele acasă...

Să te sustragi tiraniei fonice e imposibil. Nu prădăsc nici modestele compensații vizuale – exploziile mai mult sau mai puțin controlate:

a se vedea numărul dublu de sfîrtecări, orbiri, incendieri ș.c.l. înregistrat de statistici în anul acesta, comparativ cu 2004) de lumini multicolore și multiforme însoțesc, pe cerul nopții, gama feluritelor sonori de nedescris –, așa că țuitul urechilor îmi devine, de la o vreme, a doua natură...

Din nefericire, în curînd și aerul avea să cocheteze cu irespirabilul: pucioasa arșă a tiribombelor lăsase deja dîre dense, lăptoase, care întîrziu cinic deasupra copacilor și în jurul ferestrelor larg deschise ale blocurilor, iar fumul artificiilor gazdelor noastre produs, ca o replică la dezmățul de afară, chiar în balcon, degajînd un iz greu de tranșee din care speranța zburase pentru totdeauna, îmi înnodase parcă traheea. Pregust auditiv și olfactiv, pot zice, iadul, ceea ce poate trece drept o adecvată figură

de stil pentru un exercițiu școlăresc ori, cel mult, un (alt) coșmar simpatic, dacă senzațiile n-ar fi fost pentru mine de o crudă consistență cît se poate de reală!...

Obiceiul trăznetelor artificiale la granița dintre ani este, după cîte am înțeles în ultimii ani și realizez, iată, urmînd secvențele televizate de pe tot mapamondul în prima zi a lui 2005, o manifestare globală a bucuriei omului postmodern. Din acest punct de vedere, politicienii și analiștii pot respira ușurați: românii locuitori ai orașelor mari s-au integrat deja în „lumea civilizată”: capitala arăta, în zorii primei zile a lui 2005 ca după un bombardament...

Doar atît m-aș mai întrebă, odată cu bătrîna de 87 de ani care, vizitînd-o în prima zi a noului an, mi-a declarat că a crezut că a venit sfîrșitul lumii: oare banii românilor cheltuiți din belșug pe sfîrșice euro-atlantice fabricate-n China și-n Ucraina n-ar fi fost mai bine să fie și ei depuși în conturile deschise pentru ajutorarea nenorociților supraviețuitori ai cataclismului din 26 decembrie din Asia?...

Mihai FLOAREA

la microscop de Cristian Teodorescu

Cum devenim ai noștri

ăteva mii de studenți au demisionat, zilele astea, din organizațiile lor studențești. Au băgat de seamă că liderii lor au sprijinit fostul partid de guvernămînt. Dar cum de s-a întîmplat asta după alegeri și nu înainte? N-avea PSD-ul bube în cap și pînă să cîștige Băsescu prezidențialele? Să zicem, însă, că studenții n-au avut timp să caute asemenea bube pe vremea cînd partidul lui Adrian Năstase era la putere. Dar află de persoane cu funcții publice, de prin toată țara, tot felul de directori și directoriși care demisionază pe capete din PSD. Nici ei nu știau că acest partid era acuzat, la vîrf, de păcate politice capitale?

Înainte de a-i acuza pe acești oameni de oportunism tardiv, să ne amintim că imediat după ce a preluat puterea, partidul lui Adrian Năstase nu s-a mulțumit să deschidă poarta tuturor celor care voiau să-i îngroașe rîndurile. PSD a făcut și presiuni pentru a-și spori rîndurile. Primari care au fost aleși din partea partidelor de opoziție s-au văzut strînși cu ușa fondurilor să i se alăture lui Adrian Năstase. Nu acceptau adio fonduri pentru urbea lor. Cu directorimea de tot felul lucrurile au stat și mai simplu. Șantaj pentru păstrarea funcției. Și aici cred că ar merita să ne gîndim nu numai la cei care au cedat acestui șantaj, ci și la cei care l-au favorizat. Adică la *săpătorii* care au intrat în PSD, ca să ia locul directorilor în funcție. Din cîte știu, numărul acestora din urmă e mult mai mare. Deosebirea e că pe aspiranți nu-i contabilizează nimeni în ce partid sînt.

Una peste alta, însă, de unde s-a tras toată această istorie? De la strategia PSD-ului care consta în a avea cît mai mulți membri, pentru a se asigura din start, la alegeri, de voturile celor cu carnet de partid. Cînd Adrian Năstase se lăuda că partidul său numără peste o jumătate de milion de membri, el n-a izbutit să impresioneze.

Fostul premier a întărit opoziția, care a lansat faimoasa expresie „PSD, partid stat”. Marea victorie a PSD, că a devenit un partid de mase, dacă e adevărat că a avut cîți membri a declarat, s-a transformat într-un handicap al șantajului.

Socoteala PSD că cine s-a lăsat șantajat merge, mafiotic, de partea șantajistului, s-a dovedit inexactă. Fiindcă altfel, cu membri și cu simpatizanți PSD ar fi cîștigat alegerile liniștit. După ce le-a pierdut, o parte dintre cei care s-au lăsat șantajați și-au luat adio de la PSD. Acești oameni s-au repezit imediat către Alianța D.A. sperînd să găsească un nou adăpost politic. Unii au făcut-o numai și numai să nu-și piardă funcțiile. Au sperat că vor fi primiți cu brațele deschise în cele două partide ale Alianței. Și, cel puțin pe față, au găsit ușile închise.

Cînd a venit Convenția la putere, era coadă la înscrieri în PNȚCD. După revenirea PSD la Palatul Victoria, o mare parte dintre cei care au fost membri ai PNȚCD-ului s-au repleat în rîndurile noului partid de guvernămînt. Ca fapt divers, aș aminti că în perioada în care Convenția a fost la putere, înscrierile în partidele care guvernau România au avut loc de bună voie, nu cu, vorba dlui Iliescu, sula în coaste.

Dacă Alianța D.A. vrea să dea un semnal complet, în afară de cel al ușilor închise, atunci cred că ar trebui să nu cadă în ispita PSD-ului, de-a înlocui pe criterii politice pe cei care au încercat să-și păstreze funcțiile cedînd șantajului politic. Altfel, această a doua mare schimbare, care ar putea fi prima reală s-ar putea să dovedească și ea că la noi nu se schimbă decît oamenii. ■

cărți primite

- Monica Pillat, *Povești din lumea jumătăților de zămbet*, Ed. Universalia, București, 2004, 272 pag.
- Mariana Filimon, *Sensul tăcerii*, versuri, Ed. Cartea Românească, București, 2004, 88 pag.
- Ion Vlad, *Romanul universurilor crepusculare*, eseu, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2004. 198 pag.
- Irina Petraș, *Ion Creangă, povestitorul*, Cluj-Napoca, Bibl. Apostrof, 2004. 148 pag.
- Ion Brad, *Zonă de cutremure. Din ciclul „Ambasador la Atena” – 5. Biografii diplomatice*, București, Ed. Viitorul Românesc, 2004. 480 pag.
- Ion Cocora, *Ar mai fi de trăit*, București, Ed. Vinea, 2003 (versuri; prezentare pe manșeta cărții de Nicolae Breban). 88 pag.

Replică la replică

În nr. 2/2005 al acestei reviste, dl N. Scurtu – editor, în 1978, al unui volum de scrisori și documente călinesciene și „îngrijitor” deosebit de merituos, în 1989, a unei, probabil, foarte dificile ediții a romanului *Locul cu moartea* de Zaharia Stancu – îmi face onoarea și onoarea de a mă apostrofa într-o „replică” rumos chenărită, pe care mi-o dă la nota sublineară din articolul meu apărut în nr. 50/2004 al aceleiași reviste. Citirea superficială a notei mele și poate forința de a-mi răstălmăci cuvintele, precum și onul „replicii”, mă obligă să fac câteva precizări.

1. Nu am fost niciodată, desigur spre regretul meu, „învățăcelul” iubitului meu profesor Tudor Vianu, ci numai colaboratorul său la pregătirea ediției de opere odobesciene apărute în 1955, după cum se poate citi în *Cuvînt despre ediție* (vol. I, pp. 79-81) și a ediției academice al cărei prim volum apărut în 1965. Adevărul despre ceea ce s-a întîmplat, după 1965, cu ediția pe care o începusem, am spus și îl voi spune în continuare în articolele de analiză critică a celor 12 volume apărute până în 1996.

2. În nota mea sublineară nu am afirmat, după cum vrea să sugereze dl N. Scurtu, că scrisorile

adresate lui Tudor Vianu nu au fost publicate, ci doar că nu *toate* acele scrisori au fost publicate.

3. Amintirea cuvintelor spuse de profesorul Tudor Vianu despre Al. Dima cu prilejul citirii scrisorilor acestuia din urmă este exactă în limitele exactității relative a oricărei amintiri, limite pe care am avut grijă să le sugerez. Bineînțeles că în aprecierile sale publice despre Al. Dima, Tudor Vianu nu exprima impresiile sale personale despre același personaj citit în scrisori.

4. Rezervele mele față de Al. Dima nu privesc activitatea lui de profesor, de om de cultură, de eseist și de comparatist, ci doar nepriceperile lui în domeniul criticii textelor și tehnicii edițiilor și atitudinea lui imorală față de mine, imoralitatea constînd în folosirea directă și indirectă, pe sub mână, a normelor de transcriere a textelor și variantelor stabilite de mine, deci care erau *proprietatea mea intelectuală* și, de asemenea, în „coordonarea” travaliului și luarea unor hotărâri într-un domeniu care îi era mai mult (nu și sau mai puțin) străin.

G. PIENESCU

P.S.: Profit de acordarea acestui spațiu pentru a face și o corectură în articolul meu din nr. 1/2005: în coloana a IV-a, se va citi „dorința învierșunată”, în loc de „dorința învierșunată”.

Departe, pe jos

Curiozitatea ne-a făcut să cumpărăm o publicație pe care nu o mai văzusem până acum: „Republica if” (?) - săptămânal de analiză și atitudine, apărut probabil în campanie electorală, de vreme ce a ajuns acum la nr. 16. În caseta redacțională scrie că e editat de BluFrog Media SRL, cu sediul în comuna Voluntari, director - Anca Oegar, redactor șef - Corneliu Vlad, redactori șefi adjuncți - Horia Merca și Victor Niță, senior editor - Ileana Vulpescu. Între șefii de departamente am mai găsit numele lui Mihai Pelin, iar între corespondenții din străinătate pe acela al lui Grigore Arbore. Ileana Vulpescu are o rubrică, *Gemulețul cu imagini*, în care se ocupă de folosirea improprie a unor cuvinte. În nr. 16, cuvântul e substantivul (și adjectivul) *securist* - „derivat al substantivului securitate, desemnând instituția care s-a ocupat, cu păcatele și cu însușirile ei, de Siguranța națională”. Derivarea corectă, ne învață d-na Vulpescu, ar fi fost în românește *securitist*. Termenul securist este impropriu în acest caz, derivat fiind de la un cuvânt inexistent în limba română: securate. Confuzia s-a făcut cu un cuvânt ceva mai rar, un neologism provenind din limba franceză, securist (de la fr. secouriste, salvator, derivat de la secours-ajutor), desemnând un salvamarist sau un salvamontist. Noutăți vechi și uitări cu schepsis”. Nu știm cine, în afara doamnei Vulpescu, mai poate asocia cu schepsis un securist cu un salvator. ● În general, revista de 24 de pagini e scrisă prost, mizând pe expresivitatea vulgară de model Vadim Tudor. Între colaboratori l-am întâlnit și pe fostul prozator optzecist Nicolae Iliescu ale cărui contribuții publicistice se situează între stângăcie diletantă și delir furios. Primul articol semnălează apariția a două volume din *Dicționarul General al Literaturii Române* coordonat de Eugen Simion, în fraze chinuite care încep majoritatea cu *firește, desigur și bineînțeles*. Firește-desigur-bineînțeles e relevant meritul coordonatorului general, al cărui subaltern

ochiul magic

este autorul lui *Dus-întors*. Cîteva pagini mai încolo, sub titlul *Motive emotive*, din Nic. Iliescu răbufnesc „emoții” care îi alterează pînă și uzul limbii materne, ca să nu mai vorbim de rațiune. Pricina furiei sale o constituie moderatorii TV: „tolomacul de Tabără, tăntălăul de C. Ștefănescu, dulgherul M. Dinu, cu fața aia a lui apoasă și complet lipsită de vreo expresie, și acest spanac congelat de Morărel. Firește (s.n.), este o vreme neprielnică lecturii și discuțiilor inteligente și cu miez”. Făcînd dovada lecturilor dar mai ales a inteligenței sale, N.I. dă drumul necontrolat unui suvoi din care nu se poate înțelege decît că mult mai trebuie să sufere, săracul: „Astfel lîngă debilul Pîrțachieviți stătu în poziție băiatul lui Paleologu Bătrînul, ce aduce ușurel cu Clavdie zis Claudius, ăl de după Caligule (considerat un imbecil notoriu de către toate istoriile!) s-a remarcat prin nimic precum și prin stratagema schizofrenică din postura de capuchehaie. Asta ca să-i facă loc lui fiu-său și nevestei, vînzătoare într-un magazin de cravate, dinspre Pantheon. Băiețanul nostru pare născut a fi prost, dînd din el fiere retroactivă și ineptie la minut. Nu are nici o idee și tot trage cu schimbarea. Am mai spus-o, fără mică, drame mici, dar și oameni mici și de nimic.” (Vă asigur că am reprodus întocmai). Ajuns la aproape 50 de ani, *departe, pe jos*, un fel de secretară, prozatorul ratat și jurnalistul de categorie sub-vadimică, am zice vasilăbărană, prin gazete neluate în seamă de nimeni are motivele lui emotive să fie invidios. Mult mai tînărul Toader Paleologu (căruia „Cotidianul” din 15-16 ianuarie îi consacră pagina de Cultură sub titlul *Succes pe cont propriu*) a absolvit prestigioasa Ecole Normale Supérieure, are un dublu doctorat, la Paris și München și

s-a lansat într-o carieră academică internațională, după un stagiul post-doctoral la Harvard.

Vocația de editor

Editorul unei cărți nu se gîndește la munca anonimă a celor care au făcut posibilă apariția ei. Se gîndește, normal, la autor, cu sentimente care merg de la admirație la iubirea recunoscătoare (ar merita scris odată despre acest fel special de iubire pentru un scriitor, adesea mort de mult, ca pentru un cunoscut viu), sau de la enervare la plictiseală. La traducător, în cazul unei cărți scrise inițial în altă limbă, nu se gîndesc nici recenziții, dacă traducerea nu e deranjant de proastă. Iar la editor, nici altă. În „Le Nouvel Observateur” nr. 2092 am găsit, cu supratitlul *Vocație și titlul Să găsești un job într-o editură*, un interesant articol semnat de Anne Crignon. Jurnalista pleacă de la ideea că există o fascinație pentru mediul elitist editorial, tinerii închipuindu-și că vor avea de a face cu scriitori străluciți și vor purta febrile discuții intelectuale. Lecția nr. 1 - spune ea - e să te debarasezi de fantasme. Munca de editare nu se reduce la literatură, care reprezintă doar 20% din producție. E mai ușor să pătrunzi la „Hachette scolaire” decît la „Gallimard” sau „Grasset”. Nu ajunge să fii cultivat și să iubești cărțile și nici nu e nevoie neapărat să fii absolvent de litere pentru a lucra într-o editură. Trebuie să ai vocație de editor și să înveți meseria pomînd de jos și parcurgînd toate stadiile prin care un manuscris devine carte. Apoi nu trebuie uitat că există un criteriu ireductibil: banii. De aceea o persoană care are intuiția meseriei trebuie să lucreze în tandem cu una pricepută în finanțe - explică șeful

Sindicatului Național al Editorilor. Editarea e o muncă de echipă, iar pentru recrutarea de personal calificat se apelează de obicei, în Franța, la Asociația națională pentru formarea și perfecționarea profesională în meseriile editării. Există masterate unde se învață aceste „meserii”, inclusiv cea de manager editorial, și ele sînt solicitate și de tineri cu altă formație decît cea „umanistică” - științifică, economică, juridică etc., ba chiar aceștia au șanse mai mari să-și găsească de lucru în edituri. După specializare, tinerii trebuie să îndeplinească stagii modest remunerate și doar dacă dovedesc aptitudini și zel ajung să fie angajați, cînd se eliberează un post. Editurile franceze lucrează mult cu colaboratori externi, așa-numiți TAD, oameni „cu munca la domiciliu”, pe care autoarea articolului îi numește „proletariat al materiei cenușii”, exploatat nemilos. Un traducător primește 15 euro pe pagină, un „negru” al traducătorului, care adesea îi rescrie textul, primește 10, sînt documentariști care sînt plătiți cu *cîteva mii de euro* pentru luni de cercetări în arhive... Un avocat specializat în probleme literare declară în articol că acești intelectuali primesc pe ora de muncă mai puțin decît o menajeră și e revoltat. Cronicarul ține să amintească faptul că la noi un traducător e plătit oficial cu maximum 2 euro/pagină iar redactarea unui volum de 300 de pagini, uneori infernală cînd cartea e prost scrisă sau tradusă, dacă ajunge la 100 de euro. În plus, cei mai mulți patroni, au personal insuficient, un volum mare de muncă și editorul e obligat să facă singur munca unei întregi echipe: triază manuscrise, redactează, discută cu autorii, face rost de subvenții, se ocupă de publicitate, urmărește difuzarea, tratează cu tipografia și cîte și mai cîte. Ca să faci toate astea și încă bine, trebuie să fii un mare pasionat. Din fericire, nu ducem lipsă de astfel de editori de vocație. *Încă*. Fiindcă tinerii, mai pragmatici, nu se mai simt atrași de o muncă atît de solicitantă, anonimă și prost plătită.

Cronica

“România literară” - Abonamente la redacție pentru anul 2005

Talon de abonare

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 260.000 lei
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 520.000 lei
- ☐ abonament un an (52 numere) - 1.040.000 lei

Nume Prenume
str. nr. bl. sc. et. ap.
sector. localitate. cod poștal. județ.

Trimiteți prin mandat poștal contravaloarea abonamentului solicitat, pe adresa dir. adm. Corneliu Ionescu, Fundația “România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22, și, prin poștă, pe aceeași adresă, talonul de abonare completat și copie a mandatului poștal. Prețul include și cheltuielile poștale de transmitere a revistei. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită prin poștă un plic cu un cec în valoare de 130 \$ sau 100 euro pentru un an. Costul unui exemplar va fi, de la 1 ianuarie 2005, 20.000 lei, iar la redacție 15.000 lei.

32 pag. - 20.000 lei
La redacție: 15.000 lei

